

NIIN METSÄ VASTAA

Taideleirin suunnittelu ja toteutus

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Vismäki, Muotoilun koulutusohjelma

Syksy 2016

Sami Karhusaari

Muotoilu, Lasi ja keramiikka
Visamäki

Tekijä	Sami Karhusaari	Vuosi 2016
Työn nimi	Niin metsä vastaa : Taideleirin suunnittelu ja toteutus	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön aihe oli Niin metsä vastaa -taideleirin suunnittelu ja toteutus Näätsä II -hankkeelle. Työn tavoite oli tuottaa kokeellista taiteellista toimintaa, jota hanke voisi hyödyntää taiteen perusopetuksen kehittämissä työssään. Toimeksiannon taustalla oli tekijän Näätsä-hankkeelle (2013–2014) tekemä työ ja taiteellinen yhteistyö hanketta koordinoivan Visuaalisten taiteiden koulu AIMOn kanssa. Työn lähtökohtina olivat tekijän ammatti-identiteetti kuvataiteilijana ja työkokemus syväekologiseen ajatteluun pyrkivänä ympäristötaiteilijana. Työssä tarkastellaan taiteen eettisyyttä, rituaaleja ja hankkeen teemoja: sana, aika ja luonto. Työssä pohditaan eettisen luontosuhteen muodostumista taiteellisena prosessina.

Työn teoriapohja rakentui työkokemuksena hankittua tietoa reflektoidulla, suunnitteluprosessilla havainnoimalla ja lähdekirjallisuutta luki- ja kirjallisuutta. Opinnäytetyön kirjallinen osio painottui kuvaamaan projektin toiminnallista osuutta ja taiteellisia prosesseja tekijän havaintojen ja työssä hankitun aineiston pohjalta.

Työn lopputuloksena syntyi pohdinta rituaalien, syväekologian ja dekolonisaation merkityksistä taiteellisissa prosesseissa. Työn tuotos oli Niin metsä vastaa -taideleiri, taiteidenvälinen prosessi ja leirin toiminnan tuloksena metsään muodostunut ympäristötaideteos.

Avainsanat taideleiri, ympäristötaide, taiteen eettisyys, taiteidenvälisyys, rituaali

Sivut 82 sivua, joista liitteitä 15 sivua

Design, Glass and Ceramics
Visamäki

Author	Sami Karhusaari	Year 2016
Subject	The Forest Answers : Planning and Implementing an Art Camp	

ABSTRACT

The topic of the thesis was to plan and implement an art camp for Näätsä II pedagogical development project. The purpose of the assignment was to produce experimental process art that the project could utilize in the basic education in the arts. The background of the assignment was the author's previous work for Näätsä project (2013–2014) and his cooperation with the coordinator of the project, The Aimo School of Visual Arts. The basis of the thesis was built around the author's professional identity as a visual artist and his work experience as an environmental artist who advocates deep ecology. The thesis examines the ethics of art, rituals and the themes of the project: word, nature and time. The main theme of the thesis is how to build an ethical connection to nature during an art project.

The theory chapters of the thesis are based on observations about the author's work experience, perceptions of the planning process and written sources. The emphasis of the thesis is on the functional part of the project and its artistic processes on the basis of the author's own perceptions and documentation.

The thesis resulted in the reflections on the meaning of decolonization, deep ecology and rituals in the art process. The results of the work were an environmental art camp, an interart process and an environmental artwork that was built during the course of the art camp.

Keywords environmental art, relationship with nature, interart, ritual, art camp

Pages 82 pages including appendices 15 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
1.1	Aiheen tavoitteet ja rajaus.....	3
1.2	Kysymyksen asettelu ja tiedonhankinta.....	5
1.3	Viitekehys.....	8
2	SUUNNITTELUYÖN LÄHTÖKOHDAT JA ARVOT	9
2.1	Ammatillinen identiteetti ja eettisyys.....	9
2.2	Syväekologinen taide	10
3	SUUNNITTELUN KÄSITTEITÄ JA TEEMOJA	12
3.1	Dekolonisaatio.....	12
3.2	Taiteidenvälisyys	13
3.3	Näätä II -hankeen teemat.....	14
3.3.1	Sana-teema.....	14
3.3.2	Aika-teema	15
3.3.3	Luonto-teema	16
3.4	Yhteenvedo	16
3.5	Prosessikaavio	17
4	TAUSTATUTKIMUS.....	18
4.1	Rituaalitaide	19
4.1.1	Rituaalitaiteen renessanssi.....	20
4.1.2	Rituaalimuseo ja Teatteri Quo Vadis	21
4.2	Työkokemukset tiedonlähteinä.....	22
4.2.1	Runolaulua ja ympäristötaidetta	22
4.2.2	Rituaaliluento	23
5	KÄYTÄNNÖN SUUNNITTELU JA LEIRIN VALMISTELUT.....	24
5.1	Hiisi viekoon -koulutuspäivä	24
5.2	Naamiotehtävä.....	25
5.3	Metsätyöskentely.....	25
5.3.1	Epätietoisuuden tiloja.....	26
5.3.2	Yksin rankkasateessa	26
5.3.3	Suunnitelma sateessa työskentelyyn	26
5.3.4	Muovia metsässä ja ahdistava kompromissi.....	27
5.3.5	Nuotio sateessa	27
5.3.6	Primitiivinen puuseppä.....	27
5.4	Taiteellinen työskentely metsässä	29
5.4.1	Hortoilua metsässä	29
5.4.2	Metsän henget	29
5.4.3	Luonnostelua metsämateriaaleilla	30
5.4.4	Teosidea ja metsänpeitto	30
5.5	Paikan ominaisuudet.....	31
5.5.1	Paikan luonne	32

5.5.2	Ympäristötaide	32
5.6	Roolini leirin ohjaajana.....	33
5.6.1	Ohjaustyön pohdintoja.....	33
5.6.2	Ohjaaja oppaana.....	33
5.6.3	Rooliin asettuminen	34
6	NIIN METSÄ VASTAA -LEIRIN TYÖSKENTELYN KUVAUS.....	35
6.1	Ensimmäinen päivä - Naamiorituaali Hakoisten linnavuorella	35
6.2	Toinen päivä	36
6.2.1	Ryhmään jakautuminen.....	37
6.2.2	Tervaskanto ja tulen sytyttäminen.....	38
6.2.3	Työt jatkuvat.....	39
6.2.4	Lounaspalaveri.....	39
6.2.5	Pajunpunontaa	40
6.2.6	Sanan mahti -runolaulutyöpaja	41
6.3	Kolmas päivä	42
6.3.1	Metsän kätkössä.....	43
6.3.2	Leirin valmistelu esitystä varten.....	44
6.4	Neljäs päivä	44
6.4.1	Esitystaidetta metsässä	44
6.4.2	Läpivetoja	45
6.4.3	Esitys.....	46
7	ARVIOINTI JA POHDINTA	50
7.1	Taiteellinen lähestymistapa suunnittelutyöhön	50
7.2	Niin metsä vastaa -leirin arviointi ja pohdinta.....	52
7.2.1	Rituaalit.....	52
7.2.2	Suomalainen metsäsuhde	54
7.2.3	Syväekologia, dekolonisaatio ja metsäsuhteen muodostuminen.....	56
7.2.4	Taiteidenvälisyys.....	58
7.2.5	Ympäristötaide	59
7.3	Taiteellinen projektini	60
	LÄHTEET.....	62
	KUVALÄHTEET.....	66

Liite 1	Hankesuunnitelma
Liite 2	Leiriohjelma
Liite 3	Metsänpeitto-essee
Liite 4	Ideakuvat ja luonnokset
Liite 5	Hiisi viekään -koulutuspäivän ohjelma
Liite 6	Naamio tehtävä
Liite 7	Niin metsä vastaa -esityksen juliste

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aihe on leirikoulun suunnittelu ja toteutus taiteen perusopetuksen opettajille ja oppilaille Suomesta ja Venäjältä. Leirikoulu on yksi Näätsä II -hankkeen pitkäkestoista, ammattitaiteilijoiden suunnittelemista ja ohjaamista projekteista, joissa sekä opettajat ja oppilaat käyvät läpi taiteellisen työskentelyprosessin. Hankkeen teemat ovat: sana, aika ja luonto. Hanke alkoi syyskuussa 2015 ja päättyy joulukuussa 2016. (liite 1)

Leirikoulun toimintaympäristö oli Janakkalan Laurinmäellä sijaitseva Räikälän muinaisjäännösalue (kuva 1), jonka suojellut kohteet on kirjattu Museoviraston muinaisjäännösrekisteriin (Museovirasto n.d). Olen perehtynyt alueen luontoon ja esihistoriaan aiemmissa työelämätehtävissäni. Leiriohjelmassa (liite 2) on kuvattu leirin sisältö. Leiri kesti neljä päivää, ja ajankohtana oli 30.4. – 4.5.2016.

Kuva 1. Räikälän muinaisjäännösalueen kartta

Tehtävänanto oli jatkoa aiemmalle yhteistyölleni Visuaalisten taiteiden AIMO-koulun Näätsä-hankkeessa vuonna 2014 (Näätsä-julkaisu 2014, 47). Taiteellinen työskentelyni ja ajatteluni käsittelivät samoja aiheita, jotka on kirjattu Näätsä-hankkeiden teemoiksi, ja hankeorganisaatio kutsui minut suunnittelemaan ja tuottamaan Suomessa järjestettävää taiteidenvälistä leirikoulu.

Näätsä II (2015–2016) on taiteen perusopetuksen kehittämishanke. Siinä syvennyttiin edellisen Näätsä-hankkeen (2013–2014) teemoihin: aika, sana ja luonto. Hankesuunnitelmaan oli kirjattu keskittyminen erityisesti aineettomaan kulttuuriperintöön (liite 1/2). Aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta tehdyn yleissopimuksen (SopS 47/2013. art. 2) mukaan yhteisöt ja ryhmät luovat jatkuvasti uudelleen aineetonta kulttuuriperintöä suhteessa ympäristöönsä ja vuorovaikutuksessa luonnon ja historiansa kanssa. Yleissopimus (47/2013) listaa aineettoman kulttuuriperinnön piiriin kuuluviksi muun muassa rituaalit, luontoon ja maailmankaikkeuteen liittyvän tiedon ja käytännöt sekä perinteiset käsityöläisaidot, jotka ovat opinnäytetyöni keskeisiä aiheita. Elävän perinnön wikiluetteloon (Museovirasto 2016b) on kirjattu suomalainen metsäsuhde, jota lähestyn taiteellisessa työssäni rituaalien ja suomalaisen muinaisuskon näkökulmista. Leirin aineettoman kulttuuriperinnön sisältöjä olivat myös kuvataiteilija Hanneriina Moisseisen Sanan mahti -runolaulutyöpaja ja Justus Pienmunnen nykytanssityöpaja, jotka edustavat yleissopimukseen (47/2013) listattuja suullista perinnettä ja ilmaisua ja esittävää taidetta. Moisseisen ja Pienmunnen työpajat olivat osaleirin taiteidenvälistä toimintaa ja niiden toteutukset tukivat suomalaisen metsäsuhteeseen keskittyneitä työtäni. Metsänpeitto-esseessä (liite 3) kuvaan suomalaisen metsäsuhteen, mytologian ja nykytaiteen ilmiöitä suhteessa toisiinsa ja aineettoman kulttuuriperinnön tuottajina projektissani.

Silmäilemällä teksti- ja kuva-aineistoja kartoitin taideprojekteja ja aiheeseeni liittyvää tutkimusta, joissa oli yhtymäkohtia ajatteluuni ja työskentelyyni. Suunnitelmiani ja ideoitani vastaavia projektikuvauksia löysin eniten esitystaiteiden piiristä, ja luonnon ja alkuperäiskansojen parissa tehdyistä yhteisötaideprojekteista löysin vastaavuuksia leirin toteutuksen kanssa.

Taiteen eettisyyttä, ympäristöetiikkaa ja metsän estetiikkaa käsittelevistä artikkeli- ja esseekokoelmista etsin teoriapohjaa, joka auttoi työskentelyprosessini ja sen tuloksien pohdintoja ammatti-identiteetin ja eettisyyden näkökulmista. Halusin työskennellä ensisijaisesti kuvataiteilijana ja lähestyä työtäni kuten mitä tahansa minulta tilattua julkista taideteosta. Leirikoulun suunnittelu, toteutus ja ohjaus olivat osa taiteellista prosessia. Leirikoulun tapahtumat, työpajat ja ympäristö- ja esitystaide olivat työni produkti: leirillä syntynyt ja tapahtunut taiteidenvälinen teos.

Opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäytetyö ja sen lähestymistapa on tapaustutkimus. Työ on kehittämishankkeelle tehty projekti, jonka prosessi on taiteellinen työskentelyni ja produkti hankkeelle tuotettu taideleiri. Hirsjärvi ym. (1998, 130) kuvaa kirjassaan tapaustutkimuksen (case study) tutkimusstrategiaksi, jonka tyypillisiä piirteitä ovat yksityiskohtainen, intensiivinen tieto yksittäisestä tapauksesta tai pienestä joukosta toisiinsa suhteessa olevia tapauksia, ja jonka tavoitteena on ilmiöiden kuvailu. Opinnäytetyössäni tuotan tietoa hankeprojektistani yksittäisenä tapauk-

sena, taiteellisena produktina ja sen taiteellisista prosesseista, tiedonhankinnasta ja suunnittelusta, toteutuksista ja tapahtumista toisiinsa suhteessa olevina tapauksina. Opinnäytetyöni kirjallisessa osiossa kuvailen projektini ilmiöitä: taiteellista prosessia ja syntynyttä produktia. Hirsjärven ym. (1998, 136) mukaan tapaustutkimuksen tarkoitus voi olla kartoittava: siinä katsotaan mitä tapahtuu, etsitään uusia näkökulmia ja ilmiöitä ja selvitetään vähän tunnettuja ilmiöitä. Työni tavoitteena oli etsiä uusia näkökulmia toimintaani taiteilijana ja selvittää, millaisia ilmiöitä kokeellisuus taiteellisessa toiminnassa synnyttää. Arvioin ja pohdin itsereflektion (Ylemmän AMK-tutkinnon metodifoorumi n.d.) menetelmin työni taiteellisia prosesseja kokemuksieni pohjalta, projektin dokumentoinnin avulla ja kirjallisia lähdeaineistoja käyttäen.

Vilka ja Airaksinen (2003, 82) määrittelevät toiminnallisen opinnäytetyöraportin rakenteen ja kuvaavat sen muistuttavan tekstilajina kertomusta, jossa juoni etenee sen mukaan, millainen projekti ja työprosessi on ollut. Opinnäytetyöni luvuissa 5 ja 6 kuvaan suunnittelutyöni ja leirikoulun tapahtumat omiin havaintoihini perustuvana kertomuksena. Olen sisällyttänyt siihen myös Hanneriina Moisseisen runolaulutyöpajan ja Justus Pienmunnen nykytanssityöpajan kuvaukset, koska ne liittyvät erottamattomasti tekemääni suunnittelutyöhön ja produktin taiteidenväliseen toimintaan. Kuvaan opinnäytetyössäni Vilkan ja Airaksisen (2003, 82) määrittelyn mukaisesti, millaisia kysymyksiä olen ratkaissut ja millaisin keinoin etsin niihin vastauksia ja selvitan työssäni mitä valintoja ja ratkaisuja olen tehnyt saadakseni aikaan produktini.

1.1 Aiheen tavoitteet ja rajaus

Opinnäytetyöni tavoitteena oli suunnitella ja ohjata leiri niin, että sen sisältö ja toiminnot vastaisivat Näätsä II -hankkeen kehitystavoitteita ja tuottaisivat sille uutta tietoa taiteellisista toimintamenetelmistä. Tavoitteeni oli tuottaa kokeellista taiteellista toimintaa, joka palvelisi sekä hankkeen taiteellisia ja pedagogisia intressejä että ammatillista kehitystäni kuvataiteilijana.

Projektini tavoitteena oli syventyä hankkeen teemoihin taiteellisen työkentelyni näkökulmista, kehittää toimintaidea ja taiteellinen sisältö leirikoululle ja suunnitella ja ohjata leirin toteutus. Tavoitteena oli tuottaa hankkeelle uudenlaisia käytännön kokemuksia, tietoja ja näkemyksiä taiteellisen toiminnan mahdollisuuksista metsäympäristössä primitiivisillä menetelmillä. Leirikoulun suunnittelu oli taiteellinen prosessini, jonka produkti oli leirin tapahtumat taiteidenvälisenä prosessina ja taideteoksena.

Osoitan opinnäytetyössäni taiteellisten prosessien tapahtumisen sekä projektin aikana että sen lopputuloksena. Kuvaan leirikoulun taiteellisia tapahtumia ja teoksia. Taiteellisten pohdintojeni sanallistamisella tuon näkyväksi prosessin keskiössä olevia eettisiä lähtökohtia, joita ei voi selittää toiminnan kuvauksissa.

Ympäristöeettinen näkemys luonnon itseisarvosta on yksi työni keskeisiä aiheita. Vilkkä (1996, 11) kuvaa syväekologisen näkemyksen ei-inhimillisen elämän kukoistuksesta, rikkaudesta ja moninaisuudesta itseisarvoina, jota ihmisellä ei ole oikeutta vähentää maapallolla. Syväekologia on työni ympäristöeettinen näkökulma, jota pyrin noudattamaan ajattelussani ja tuomaan osaksi suunnittelemani toimintoja. Tavoitteeni on tuottaa leirille prosessi, jossa taiteen tekeminen on kaikille osallistujille luontosuhdetta muuttava ja syventävä kokemus. Oksanen (2012, 162) esittelee syväekologian antroposentrismien ja pinnallisen ekologialiikkeen kritiikkinä. Ihmiskeinen ja pinnallinen ekologialiike on kiinnostunut ainoastaan saastumisesta ja luonnonvarojen riittävydestä ja on näin ollen ihmissovinnainen liike: muita elämänmuotoja erottelevaa, syrjivää ja alentavaa kohtelua, jolle ei löydy mitään oikeutusta. Syväekologia sisältää ajatuksen muiden elämänmuotojen yhtäläisestä arvosta ihmisen kanssa. Syväekologinen ajattelu merkitsee laaja-alaista muutosta ihmisen ja luonnon suhdetta koskevissa käsityksissä. (Oksanen 2012, 162.) Kehittääkseni taiteellisesta ajatteluani asetin eettiseksi tavoitteekseni tiedostaa ja purkaa antroposentrisiä ajatusrakenteitani.

Olen syntynyt ja elänyt länsimaisen tiedonkäsityksen ja talouskasvuajattelun yhteiskunnassa. Taiteilijana ja taiteen opettajana olen tarkastellut suomalaisen muinaisuskon luontokäsitystä ja tuonut siihen liittyvää perinnetietoa osaksi taidettani ja opetusmenetelmiäni. Jokela (2016, 74) esittelee Kuokkasen (2000) ja Smithin (1999) näkemyksen dekolonisaatiosta haasteena pohtia perinteisen länsimaisen tiedon- ja oppimiskäsityksen kolonisoivia piirteitä pohjoisten kulttuurien ympäristösuhteiden tutkimuksessa. Porsanger ja Guttorm (2011) ovat nostaneet keskeiseksi dekolonisaation menetelmäksi alkuperäiskulttuurien perinteiset ympäristöön liittyvät tietämisen tavat (Jokela 2016, 74).

Eettisyyteen pyrkivänä länsimaisena taiteilijana koen velvollisuudekseni hahmottaa ja purkaa tiedonkäsityksen kolonisoivia vaikutteita ajattelustani. Uudelleenalkuperäiskansaistuminen (Vaden 2016, 140) on kolonialisaatiota purkava prosessi ja jatkuvasti olemassa oleva mahdollisuus luontoon liittyvien esimodernin tietämisen tapojen, niin sanotun synty-tiedon muodostumiselle. Vaden (2016, 141) esittää ympäristötaidekasvatuksen mahdollisuutena purkaa modernia maailmankuvaa ja ohittaa modernina subjektina pysyminen, mutta korostaa, ettei voida olettaa sen tapahtuvan neutraalisti tai kaikkien hyväksymällä tavalla. ”Länsimainen elintapa ei virallisesti tunnista eikä tunnusta synty-tietoa, ei omaansa eikä muiden. Tässä on iso osa ongelmaa: ympäristövallankumoukseen ei riitä enempi tieto, vaan tarvitaan tietoa, joka on toista laatua ja lajia. Ympäristövallankumoukseen tarvitaan synty-tietoa.” (Vaden 2010, 11.)

Tavoitteeni oli saada aikaan muutoksia kulttuuri-identiteetissäni ja leiriläisten kollektiivisen identiteetin määrittämisessä ottamalla nykytaiteen sisällöiksi ja menetelmiksi suomalaisen muinaisuskoon liittyviä ihmisen ja

luonnon välisiä kommunikointimenetelmiä ja metsään liittyviä tietämisen tapoja. Näen nykytaiteen mahdollisuutena käsitellä uskontojen sisältämää tietoa liittämättä siihen mitään yliluonnollisia väittämiä tai dogmeja. Jokela (2016, 76) esittää Saamen tutkimuksen professori Veli-Pekka Lehtolan (1997) näkemyksen taiteesta ”representaationa, joka ei vain kuvaa olemassa olevaa identiteettiä, vaan myös kaiken aikaa rakentaa ja tuottaa sitä” (s. 23).

Metsänpeitto-esseessä (liite 3) kuvaan leiriä kokeellisena nykytaiteen prosessina, jossa tapahtuva ajallinen teos toimii identiteettiä rakentavana metsäsuhteen muodostumisen ilmaisuna, eräänlaisena alkuperäiskansaisuutena. Työssäni pyrin kehittämään kriittistä ajattelua tarkastelemalla taiteellista työtäni ja tavoitteilemani lopputulosta syväekologian ja dekolonisaation käsitteiden kautta.

Rajaan opinnäytetyöstäni pois kestävän kehityksen käsitteen kaikkine alakäsitteineen osana länsimaisen antroposentrismen perinnettä, jota Oksanen (2012, 161) kuvaa käsitykseksi, jonka mukaan ihmisellä on moraalinen oikeus käyttää luontoa ja sen olentoja haluamallaan tavalla. Näätsä II -hankeorganisaation ja hankeprojektin rakenne, toiminnot, rahoitus ja leirikoulun budjetti rajataan opinnäytetyöni ulkopuolelle. Tekemäni työ leirin majoituksen, ruokailujen, aikataulutuksen ja tiedottamisen parissa rajataan opinnäytetyön ulkopuolelle. Galleria Villa Artun Kaiku-näyttely, 7.9.–11.12.2016, esittelee Näätsä II -hankkeen taiteellista toimintaa ja video- ja valokuvadokumentointeja Niin metsä vastaa -leirin taiteidenvälisestä toiminnasta ja leirillä valmistettuja teoksia. Hankenäyttelyn suunnitteluun ja rakentamiseen tekemäni työ rajataan opinnäytetyöni ulkopuolelle.

1.2 Kysymyksen asettelu ja tiedonhankinta

Opinnäytetyössäni vastaan seuraaviin kysymyksiin:

- Millainen prosessi oli Niin metsä vastaa -leirin suunnittelu ja toteutus?
- Millaista taiteellista toimintaa leirin suunnittelu ja toteutus sisälsivät?
- Mitkä olivat työn eettiset lähtökohdat, tavoitteet ja menetelmät?
- Miten taiteidenvälisyys toimi leirin toteutuksessa?
- Millainen rooli rituaaleilla oli suunnittelussa ja leirin toiminnassa?

Opinnäytetyöni teoriapohja rakentui lähdekirjallisuutta lukien ja työkokemuksistani kertynyttä tietoa täydentäen. Olen toiminut ammattimaisesti taiteen alalla vuodesta 2001 ja seurannut taiteen tutkimusta ja taiteellisen tutkimuksen kehitystä Suomessa. Taiteellisessa toiminnassani olen keskittynyt erityisesti ympäristötaiteeseen. Nykytaiteen kentässä olen kiinnostunut taideinstituuttien ulkopuolella tapahtuvasta toiminnasta ja tutustunut taiteeseen, jossa yhteiskuntakritiikki, ympäristöfilosofia ja -eettisyys ovat taiteen tekemisen lähtökohtia tai teoksien esille nostamia teemoja.

Tiedonhankinnan lähtökohtina olivat Näätsä II -hankkeen teemat, tavoitteet ja suunnitteluryhmän palaverit. Hankkeen ideana oli toteuttaa leirillä ammattitaiteilijoiden tuottamia ja ohjaamia taiteellisia sisältöjä. Tehtäväni oli suunnitella leiri ja sen ohjaus taiteidenvälisenä kokonaisuutena, jossa työhöni ympäristötaiteilijana liitettäisiin kahden vierailevan taiteilijan osuudet: runolaulu- ja nykytanssityöpajat.

Aloittaessani ideoinnin en etsinyt uutta tietoa enkä perehtynyt meneillään oleviin nykytaiteen projekteihin, koska halusin välttää ulkopuolisia vaikutteita. Tavoitteeni oli käydä läpi taiteellinen työskentelyjakso, jonka tulokset syntyisivät siitä lähtöasetelmasta ja tietopohjasta, jossa olin itse taiteilijana sillä hetkellä ja joka muodostaisi jatkumon aiempaan työhöni.

Olen työskennellyt Janakkalan Laurinmäellä kulttuuriohjaajana kesän 2014 ja museoviraston hankeprojektin suunnittelijana kesän 2015. Näiden työjaksojen aikana toteutin taideprojekteja alueen tapahtumissa ja siellä vierailleiden koululaisryhmien kanssa. Kehitin ja uudistin Laurinmäen torpparimuseon toimintaa ja tuotin kokeellista museopedagogista sisältöä museon 50-vuotisjuhlaan. Perehdyin työssäni alueen luontoon ja historiaan. Minulla oli hyvä tietopohja Laurinmäen muinaisalueen tutkimuksista ja suomalaisesta muinaiskulttuurista, torppariajan elämästä sekä alueen metsistä ja niityistä tehdyistä luontokartoituksista. Järjestämieni työpajojen lisäksi minulla oli suunnitelmia taiteellisen toiminnan mahdollisuuksista alueella, ja nämä suunnitelmat olivat osa käytössäni olevaa tietoa. Olin tutustunut Laurinmäen luontoalueen metsään sekä työssäni että työn ulkopuolella tehdessäni siellä taiteellista työtäni (kuva 2).

Kuva 2. Uhrilehdon ympäristötaideteos 2014. Kuva: Sami Karhusaari

Hahmoteltuani taideleirin sisällön ja toiminnan ideat, keskityin arvioimaan mahdollisuuksiani käyttää rituaaleja taiteellisena menetelmänä. Etsin tietoa taiteellisista projekteista, joissa oli yhteneväisyyksiä tavoitteeseeni havainnoida, tuottaa ja ohjata rituaaleja osana taiteellista prosessia. Tutustuin kahteen taiteilijoista ja tutkijoista koostuvaan ryhmään: Rituaalitaiteen renessanssiin (Rituaalitaiteen renessanssi n.d.) ja Rituaalimuseoon (Rituaalimuseo n.d.).

Tarkastelin sähköisiä julkaisuja: opinnäytetöitä, väitöskirjoja ja tieteellisissä ja filosofisissa aikakausjulkaisuissa olevia artikkeleita ja etsin niistä silmäillen suunnitelmieni kannalta keskeisiä aiheita: rituaaleja, dekolonisaatiota (esim. Mattila 2014) ja luonnon itseisarvoa (esim. Jotuni 2011). Johdatuksena dekolonisaation pohdintoihini tarkastelin Tero Mustosen (2009) väitöskirjaa, joka on aineistopohjainen tutkimus pohjoisen luontosuhteen ilmenemismuodoista ja kuvaa esikolonialaista, perinteistä ekologista tietoa luonnosta.

Vertailin löytämiäni tietoja suunnitelmiini ja arvioin mitä uutta tai erityistä työssäni voisi olla ja miten paljon taiteen kentässä oli jo toteutettu samankaltaisia projekteja. Muodostamani yleiskuvan pohjalta nostin joitakin ideoitani suunnittelutyöni keskiöön, kun taas osan hylkäsin tai jätin painotukseltaan enemmän taustalle.

Tere Vadenin pamfletti ”Kaksijalkainen ympäristövallankumous” (2010) käsittelee metsäkokemusta tavalla, josta olen löytänyt yhtymäkohtia ajatteluuni aiemmissa taideprojekteissani ja joka toimi innoittajana myös opinnäytetyöni pohdinnoille ympäristöetiikasta, dekolonisaatiosta ja suomalaisen mytologian luontosuhteesta. Olen seurannut Vadenin kirjallista tuotantoa vuodesta 2003 luettuani teoksen ”Otsikko uusiksi - Taiteellisen tutkimuksen suuntaviivat” (2003).

Naamiotehtävän suunnittelussa tutustuin Charles Frégerin Wilder Mann -projektiin (charlesfréger n.d.), jossa oli valokuvattu naamiorituaaleja 18 Euroopan maassa vuosina 2010–2011. Lisäksi luin esittävien taiteiden opinnäytetyöt, joissa käsiteltiin naamiorituaaleja Balilla (Peura 2015) ja Afrikassa (Lindahl 2010). Naamiotehtävän taustoittaminen tuotti työlleni tietoa myös rituaaleista ja myyteistä.

Arvioin suunnitelmieni vahvuuksia ja heikkouksia sekä sitä, kuinka kokeellista ja uutta työni olisi taiteen kentässä. Perehdyin työni alussa Visuaalisten taiteiden koulu AIMOn aineistoihin ja dokumentteihin 9000 auringonkiertoa muinaistaideleiristä (Hämeen sanomat 2007) ja tarkastelin Todellisuuden tutkimuskeskuksen (Todellisuuden tutkimuskeskus n.d.) arkistoituja taideprojekteja ja sain niistä esimerkkejä ja ideoita työni toteuttamiseen ja uudenlaisen näkökulman etsimiseen.

Olemassa olevien aineistojen tarkastelun pohjalta määrittelin ajankäyttöäni ja käytössäni olevien resurssien hyödyntämistä tavoitteideni saavuttamiseksi. Tarkastelemani aineistot yhdistettynä aiempaan työkokemukseeni auttoivat kohdistamaan voimavarani ja osaamiseni työn kannalta oleellisiin asioihin.

Johdonmukaisen, analyttisen ja kriittisen tiedonhankinnan aloitin taideleirin jälkeen, aloittaessani opinnäytetyön kirjoittamisen. Opinnäytetyöni kirjallisen osan tutkimuksellisessa prosessissa tarkastelen suunnittelutyötäni ja työn toiminnallista osuutta suhteessa aiheesta kirjoitettuun tutkimustietoon ja tieteellisiin julkaisuihin, joita olin osittain tarkastellut jo ideointivaiheessa. Kuvaan tutkimuksellisia pohdintojani projektin analyseissa, tulkinnoissa ja johtopäätöksissä.

1.3 Viitekehys

Kuva 3. Viitekehys

Viitekehyksessä (kuva 3) esitellään opinnäytetyön aihe – taideleirin suunnittelu ja toteutus. Se on jaettu aiheen mukaan osioihin: suunnittelu, taideleiri ja toteutus. Suunnittelu esitetään taiteellisena prosessina, jossa käsitellään eettisyyttä, työn teemoja ja suunnittelun taustateoriaa. Taideleiri esitetään taiteellisten toimintojen ja ilmiöiden tapahtumana, jossa tekijänä on leirin yhteisö. Toteutus esitetään projektina: leirin valmisteluina ja ohjauksena. Taideleirin suunnittelun ja toteutuksen lopputuloksena syntyy kokeellista ympäristötaidetta.

2 SUUNNITTELUTYÖN LÄHTÖKOHDAT JA ARVOT

Näätsä II -hankkeen koordinaattori Kikka Jelisejeff (2015a) pyysi sähköpostiviestissään 11.7.2015 idealuonnokset (liite 4) suunnitelmistani. Sähköpostiviestissään (Jelisejeff 2015b) 17.7. 2015 hän kertoi esitelleensä tekemäni esityksen hankepalaverissa 16.9.2015 ja saaneensa suunnitelmilleni hankkeen hyväksynnän. Tästä eteenpäin sain keskittyä työskentelemään projektissa itsenäisenä taiteilijana. Työni alkoi, eteni ja kehittyi lopulliseen muotoonsa itsereflektiivisenä prosessina, jota kuvataan Ylemmän AMK-tutkinnon metodifoorumilla (n.d.) kykynä ja haluna arvioida omaa toimintaa, spontaanina toimintana uudessa tilanteessa. Itsereflektio on tietoisuutta, kykyä olla tietoinen itsestään, suhteesta ympäristöön ja kykyä reflektoida käynnissä olevia prosesseja (Ylemmän AMK-tutkinnon metodifoorumi n.d.). Projektini taiteellinen työskentely oli osaamiseni ja näkemysteni keskittämistä käsillä olevaan tehtävään ja niiden refleктоimista esiolettusteni ja työskentelyprosessin välisenä dialogina. Se oli kykyjeni rajoille menemistä, niiden koettelua uusilla tavoilla ja näkemysteni kriittistä arviointia uuden ja syventyvän tiedon avulla.

2.1 Ammatillinen identiteetti ja eettisyys

Leirikoulun suunnittelun lähtökohta oli ammatillinen identiteettini kuva- taiteilijana ja siihen erottamattomasti sisältyvät eettiset näkemykseni. Minua pyydettiin tuottamaan sisältöä Näätsä II -hankkeelle sen tiedon pohjalta, jota hankeorganisaatiolla oli aiemmasta yhteistyöstämme ja taiteellisesta työskentelystäni ja ajattelustani.

Ammatillisen identiteetin ja taiteellisen näkemyksen kehittyminen uuden tiedon ja uusien kokemusten kautta oli työskentelyprosessini pääasiallinen tavoite. Minun oli kuljettava uudenlaisten mielentilojen, kokemusten ja tietämisen tapojen kautta taiteellisten ilmiöiden tuottajaksi. Tavoitteeni oli päästä eroon manereistani ja löytää uusia toimintatapoja taiteilijana ja taiteellisen työn ohjaajana.

Halusin kehittää sellaista taiteellisen työskentelyn mallia, joka keskittyisi ei-tuhoavaan, nopeasti uusiutuvien materiaalien käyttöön sekä aineettomien sisältöjen tuottamiseen. Toivoin saavani havaintoja siitä, miten eettiset ja ekologiset näkemykseni välittyisivät yhteisöllisessä työskentelyssä ilman perinteisen opetustyön menetelmiä, kun vuorovaikutustilanteet rajattaisiin yhdessä toimimiseen ja kokemusten sanattomaan jakamiseen.

Eettiset ja ekologiset näkemykseni ovat kasvukriittisiä ja ohjaavat valintojani kuluttajana. Syväekologinen ajattelu on vaikuttanut työskentelyyni taiteilijana. Oksanen (2012, 142) esittää näkemyksen, että ympäristöetiikka on syntynyt reaktiona antroposentrismille ja sen kyvyttömyydelle ohjeistaa ekologisesti kestävää luontosuhdetta. Kestävän kehityksen käsite perustuu lähtökohtaisesti antroposentrismien perinteeseen. Eskelinen (2016,

73) kertoo kirjoituksessaan, että YK:n maailmankomission raportissa (UN Documents 2011) kehitys määritellään taloudellis-teollisen tuotannon ja kulutuksen lisäämiseksi ja ihmisten tarpeet kestävä kehityksen peruskäsitteeksi. Itse elän niukasti ja pyrin kehittämään elämäntyyliäni ja ammatillista toimintaani vähemmän kuluttavaksi. Kestävä kehitys määrittelee luonnon ihmiskulttuurille alisteisina resursseina, joiden mahdollisimman tehokas teollistuotannollinen hyödyntäminen on nostettu ihmisen luontosuhteen prioriteetiksi. Koska pyrin opinnäytetyössäni tuottamaan ajattelua, ilmiöitä ja toimintaa, joissa luonto on itseisarvoinen aineettomien arvojen tuottaja, on kestävä kehitys (ks. Eskelinen 2016, 73 – 81) tarkoitukseni eettisesti ja ekologisesti sopimaton käsite.

2.2 Syväekologinen taide

Syväekologia tai syvälinen ekologialiike on ympäristöfilosofian alaan kuuluva ympäristöeettinen suuntaus. Syväekologinen maailmankatsomus ja sen esittämät väittämät luonnon oikeuksista itseisarvollisena elollisena kokonaisuutena ovat olleet tärkeitä lähtökohtia ympäristöeettisissä pohdiskeluissani. (Oksanen 2012, 162.) Tutustuin syväekologiseen ajatteluun nuorena lukiessani Pentti Linkolan kirjoja, kuten ”Unelmat paremmasta maailmasta” (1971) ja ”Toisinajattelijan päiväkirjasta” (1979). Suoritin vuonna 2000 HAMKin Ympäristönsuojelu-opintojakson laatimalla esseen keraamikon työstä Linkolan ajatteluun pohjautuvana omavaraistalouden kuvauksena. Syväekologian käsitteeseen olen tutustunut tarkemmin myöhemmin ja käytän sitä vertailukohtana näkemyksilleni luonnon ja ihmisen välisestä suhteesta.

Viime vuosina olen tutustunut ekologiaan tieteenalana luontokartoitusten ja luontomaantieteen näkökulmista. Luonnontieteellinen teoriatieto on vahvistanut näkemystäni ympäristöeettisen ajattelun tärkeydestä, syventänyt ymmärrystäni luonnon ilmiöistä ja opettanut tiedostamaan luonnossa toimimisen ekologisia seurauksia. Se on auttanut tarkastelemaan kriittisemmin tuotantotalouden piirissä julkaistujen ekologisten ohjelmajulistusten sisältöjä, taustoja ja motiiveja. Taiteita, luonnontieteitä ja filosofiaa lukuun ottamatta koen ihmiskeskeisen lähestymistavan luonnon määrittelyssä epämiellyttävänä. Alusta asti oli selvää, että tarkastelisin työssäni ympäristöeettisiä kysymyksiä suhteessa syväekologiseen ajatteluun.

Syväekologinen luontokäsitys ja suomalaisen metsäteollisuuden metsänhoidolliset määräykset ovat täydellisesti ristiriidassa keskenään. Kovalainen ja Seppo (2009) kuvaavat kirjassaan suomalaisen tehometsätalouden historiaa ja nykykäytäntöjä. Metsänhoidollisiin toimenpiteisiin tutustuminen on ollut minulle lohduton kokemus. Asuinpaikkakunnallani perheeni on pyrkinyt vaikuttamaan metsähakkuisiin, ja olemme saaneet suojeltua pieniä alueita muinaismuistolain ja liito-oravia koskevan luonnonsuojelulain nojalla.

Suunnittelun lähtökohtana oli tuottaa työskentely ja yhteisöllinen toiminta metsässä sellaiseksi, ettei mitään elävää vahingoitettaisi turhaan. Arvioin elävien luonnonmateriaalien käytön ja metsälle aiheutuvat vahingot ja jäljet keskustelemalla luontokartoittaja Reima Hyytiäisen kanssa.

Suunnittelutyöni yhtenä tausta-ajatuksena oli antroposentrismien kritiikki ja leirin toiminta ympäristöeettisenä ja taiteellisenä kannanottona. Linkolan sanoin sanottuna: ”Keskipisteenä ei ole ihminen, lähtökohtana eivät ihmisen toiveet ja haaveet lainkaan” (Linkola 1989, 99).

3 SUUNNITTELUN KÄSITTEITÄ JA TEEMOJA

Kuvaan seuraavaksi leirin suunnittelutyön kannalta keskeisimpiä käsitteitä ja teemoja. Tarkastelen niitä suunnittelun lähtökohtien ja leirin toiminnan näkökulmista. Pyrin esittelemään niitä taiteellisen ajatteluni kautta.

3.1 Dekolonisaatio

Dekolonisaatio keskittyy länsimaisen tiedonkäsityksen alkuperäiskulttuurien kohdistaman subjekti – objekti -asetelman purkamiseen. Käytän dekolonisaation käsitettä ihminen–metsä -vastakkainasettelun purkamisesta työni ympäristötaiteellisena tavoitteena. Modernin länsimaisen luontokäsityksen kritiikki on ollut myös aiemman taiteellisen tuotannon temaattinen sisältö ja olen käyttänyt ympäristötaiteen tekemisessä metsätuntemustani ja perinteisiä käsityö- ja metsätyömenetelmiä. Aamold (2014) on todennut monien Pohjois-Skandinavian ja saamenmaan taiteilijoiden hyödyntävän ympäristön tuntemusta taiteessaan. Luontosuhteen kolonisaatiota on purettu taiteen keinoin ja Mattila (2014) kuvaa artikkelissaan saamelaisen Nils-Aslak Valkeapään runoutta taiteena, jossa ympäristötietoisuuden etiikka ja dekolonialistiset pyrkimykset kohtaavat. Luonnontieteellinen näkökulma metsään on aina objektiivinen. Länsimainen tiede nimeää ja määrittelee tarkasteltavana olevan kohteen ja asettuu itse subjektin asemaan (Vaden 2006, 33). Lähestyn dekolonisaatiopyrkimyksiäni kansantieteellisen ympäristömytologian (esim. Knuutila & Piela 2014) ja erityisesti metsänpeitto-käsitteen (Knuutila 2003, 137–149; Kaarlenkaski 2014, 290–296) näkökulmista ja kuvaan ajatteluni Metsänpeitto-esseessä (liite 3): ”Leikin ajatuksella metsänpeittoon joutumisesta ihmisen alkuperäisen metsäsuhteen ilmentymänä. Aloin ajatella leiriä taiteellisena prosessina, taiteidenvälisenä ja yhteisötaiteellisena teoksena nimeltä Metsänpeitto.”

Luonnon ja ympäristön kolonisaatiossa moderni länsimainen kulttuuri on alistanut elolliset ja elottomat luonnonvarat omaan hallintaansa, määrittelee niiden oikeuden olla olemassa ainoastaan resursseina ja katsoo velvollisuudekseen hyödyntää niitä mahdollisimman tehokkaasti. Dekolonisaatio pyrkii purkamaan tällaista suhdetta luontoon. Tavoitteeni oli saada aikaan muutoksia leiriläisten kulttuurisesti omaksumiin näkemyksiin ja käsityksiin luonnosta. Toivoin, että he alkaisivat ajatella luontosuhdettaan uudella tavalla. Alun naamiorituaalista lähtien he joutuisivat tilanteisiin, joissa eivät voisi nojautua länsimaisen tapakulttuurin toimintamalleihin. Leirin toiminta-ajatus perustuisi tietoon muinaissuomalaisesta ja suomalaisen kansanperinteen luontokäsityksestä ja suhteesta luonnonvaroihin. Muinaisissa kulttuureissa ympäristön käyttöä säänneltiin nykyisen luonnonsuojelun mukaisesti (Oksanen 2012, 19). Suomalaisen muinaisuskon kulttuuriperinteessä ihminen ei vielä ollut omaksunut antroposentristä näkemystä itsestään yliverlaisena suhteessa luontoon. Oksanen (2012, 19) esittelee Roy Rappaportin (1971) näkemyksen, jossa perinteisten yhteisöjen ekologinen tieto muotoiltiin uskonnollisen ohjeistuksen muotoon ja

Anna-Leena Siikalan (1985) tutkimuksen, jonka mukaan uskonnon ekologinen merkitys pohjoisissa pyyntikulttuureissa oli merkittävässä käytännöllisessä roolissa. Metsänpeitto-esseessä (liite 3) esitän ajatukseni suomalaisen luontomytologian ja metsäsuhteen yhteydestä: ”leiri oli taiteellinen rekonstruktio yhteyden luomisesta metsän kätkeytyyn pyhään. Se oli metaforinen siirtymäriittien sarja, takaperoinen matka tästä todellisuudesta Metsänpeittoon.”

Leirillä taidetta ja luontoa lähestyttäisiin niin, ettei niiden asettaminen objekteiksi olisi helppoa. Intensiivinen toiminta ei jättäisi aikaa kysymyksille, eikä selittäviä vastauksia tarjottaisi. Ilman teoreettisia johdatteluja ja perusteluja toiminnallinen ja kokemuksellinen osallisuus tapahtumiin jäisi tilanteen ainoaksi merkityksiä antavaksi sisällöksi. Sintosen (2009, 7) mukaan etäännyttäminen voidaan pitää uutena alkuna tai mahdollisuutena löytää uusia näkökulmia, kun se antaa tilaa asian tai ilmiön uudelleentarkastelulle ja näyttäytymiselle uudessa valossa. Menetelmällisesti aiheutettu etäännyttäminen totutusta voi luoda merkitystyhjiön, jonka täyttymistä eivät ohjaile kulttuurisesti rakentuneet merkitykset tai ryhmäidentiteetti vaan hetkessä läsnä oleva, metsän kokemiseen ja taiteen tekemiseen kiinnittynyt yksilötason identiteetti.

Taiteen tekeminen leirillä olisi nykytaiteen prosessi, jossa ei olisi perinteisen taide-esineen tai -esityksen muotoa. Opittujen ja tuttujen toimintamallien ja sisällöllisten merkitysten puuttuessa kosketuspinta länsimaiseen tiedonkäsitykseen muuttuisi. Osallistujien olisi antauduttava prosessille, joka määritteli heidän suhteensa taiteeseen ja metsään uudella tavalla.

Ideoidessani leiriä olin selvittänyt toiminnan ekologisia vaikutuksia luonnontieteiden näkökulmasta mutta halusin leirille tunnelman, jossa ihminen olisi yhdenvertainen metsän kanssa. Metsää ei käsiteltäisi luonnontieteellisenä objektina, jonka kohtaamista ohjaisi ekologinen teoriatieto. Metsää ei myöskään estetisoidaisi länsimaisen taidekäsityksen katseen kohteeksi tai romantisoidaisi ihmiskeskeisen haavemaailman idylliksi. Jos tällaisten rakenteiden purkaminen onnistuisi leirin aikana, osallistajat voisivat kokea kulttuurisesti määrittelemättömän metsän ja täyttää syntyneen tyhjiön omakohtaisilla kokemuksillaan. Subjektiiivisesti määriteltä metsä muuttuisi asubjektiiiviseksi (Vaden 2016, 135) läsnäolon paikaksi, jossa yksilö ei enää tietoisesti määritteli ympäristöä vaan kokisi sen välittömien aistimusten virtana.

3.2 Taiteidenvälisyys

Leiri oli taiteidenvälinen kokonaisuus ja siihen sisältyivät työni lisäksi kahden muun taiteilijan ohjaamat työpajaosuudet: kuvataiteilija Hanneriina Moisseisen Sanan mahti -runolaulutyöpaja ja tanssija-koreografi Justus Pienmunnen nykytanssityöpaja. Kolmen taiteilijan leirille tuottamat sisällöt olivat osa hankkeen tavoitetta (liite 1/2) saada uutta tietoa nykytaiteen menetelmistä, taiteidenvälisyydestä ja eri taidealojen rajanylityksistä. Yksi

työni teemoista oli aika, jota Luhtala (2014) käyttää opinnäytetyössään esimerkkinä taiteidenvälisen toiminnan mahdollisuuksista käsitellä aineettomia teemoja moniäänisesti. Luhtalan mukaan aikaa voi tutkia tanssitaitteen, kuvataiteen, sanataiteen, teatteritaitteen ja musiikin kautta. Se löytyy kaikista ja sitä voi lähestyä eri näkökulmista ja eri aistien kautta. Aika on olemassa aiheena ja teemana kaikissa taidelajeissa, jolloin sen yhteneväisyyksiä voi hyödyntää ja avata taiteidenvälisessä toiminnassa. (Luhtala 2014, 23.)

Työssäni pyrin tuottamaan leirille kronologisen rakenteen ja fyysiset olosuhteet, joissa eri taiteen alat voisivat syventää leirin teemoja lähestymällä niitä eri kulmista ja eri ilmaisukeinoin ja sulautua yhtenäiseksi taiteidenväliseksi prosessiksi. Halusin välttää tilanteita, joissa yksi asia pitäisi lopettaa, jotta toinen voisi alkaa. Käytin suunnittelutyöni apuna mielikuvia samanaikaisesti tapahtuvista kuvataiteellisesta työskentelystä, runolaulusta ja nykytanssiharjoitteista.

3.3 Näätsä II -hankkeen teemat

Näätsä II -hankesuunnitelmassa (liite 1/3) kuvaillaan hankkeen teemoja: ”Hankkeessa sovelletaan Näätsä-hankkeen (2014–2015) tuloksia käytäntöön laajasti ja pitkäkestoisesti. Syvennytään edellisen hankkeen teemoihin aika, sana ja luonto. Em. teemat kulkevat mukana erilaisin painotuksin kaikissa hankkeen projekteissa limittyen toisiinsa. Aikaa ja sen merkkejä luonnossa tutkitaan tutustumalla kalliopiirokseen Äänisellä, Petroskoissa ja Astuvansalmen kalliomaalauksiin, Suomessa. Kalliotaide on viestintää ja edustaa oman aikansa kommunikaatiota. Hankkeessa tutkitaan yhtäläisyyksiä nykyisten ja muinaisten kommunikaatiokeinojen välillä.”

3.3.1 Sana-teema

Suunnittelutyössäni käsittelin sana-teemaa ensimmäisen kerran Hiisi vieköön -koulutuspäivän osuudessani, kun valmistin lukuesityksen Pentti Haanpään (1942) Makuusäkki-novellista, jossa kuvataan vuorokauden pituinen hirvenhiihto. Haanpään novelli pitää sisällään luontokuvauksia eri metsätyypeistä, joiden halki hiihto tapahtuu. Suunnittelin koulutuspäivään luontopolkukävelyn, jossa saimme nähdä ja kokea novellissa kuvattuja metsätyyppejä.

Kuvataiteilija Hanneriina Moisseinen on opiskellut karjalaista runolaulua viimeisen vianalaisen runolaulajan, Jussi Huovisen (Karjalainen 2015) opissa. Moisseinen piti Niin metsä vastaa -leirillä Sanan mahti -runolaulutyöpajan. Kirjoitin leiriä varten kalevalamittaisen loitsurunon ”Anna metsä aineksias”, jota lauloimme työpajan aikana Moisseisen ohjauksessa. Loitsuruno laulettiin myös Justus Pienmunnen ohjaamassa esityksessä.

Pohdin sana-teemaa suunnitellessani toimintaani leirin ohjaajana. Pysin välttämään luonnon asettamista objektiksi sanallisilla määritelmillä ja vältin muutenkin toimintamme sanallista määrittelyä. Leirin ohjauksessa sana-teema näyttäytyi nimenomaan siinä, mitä jätettiin sanomatta.

3.3.2 Aika-teema

Lähestyin hankkeen aika-teemaa kansanperinteen, suomalaisen muinaisuskon ja ekologian näkökulmista. Leirin toimintaympäristöt, Hakoisten linnavuori ja Laurinmäen muinaisalue, olivat ajallisia elementtejä, jotka liittyivät nykyhetkessä tapahtuvan toiminnan esihistoriallisella ajalla tapahtuneeseen toimintaan.

Muinaistekniikoin valmistettu ympäristötaide, muinaissuomalainen runolaulu ja naamiorituaalit ovat toimintaa, jonka alkuperä on muinaisajassa, mutta joka on luonteenomaista ja tuttua nykyajan ihmisillekin.

Toiminta leirialueella tapahtui nuotiotulen ympärillä. Tulen merkitys ihmisen kulttuurievoluutiolle on erittäin suuri. Tuli on antanut lämpöä, valoa ja turvaa petoeläimiä vastaan satojen tuhansien vuosien ajan. Tulella voi kypsentää ruokaa ja sen ympärille kokoontuneet ihmiset muodostavat sosiaalisen yhteisön.

Ritva Kovalaisen ja Sanni Seppön (2009) tapa mitata metsää ajallisesti osoittaa karun todellisuuden Suomen metsien nykytilasta. ”Sana metsä tarkoitti joskus rajaa, reunaa, äärtä, jonka takaa alkoi suunnaton toinen valtakunta. Montako puuta meidän kielessämme ja maisemassamme muodostaa metsän? Aloimme mitata metsää minuuteissa – sen mukaan, kuinka kauan kestää kävellä metsän läpi aukolta aukolle tai taimikolle. Kun 1960-luvulla saattoi kulkea 24 tunnin metsissä, me kuljemme nyt kolmen minuutin ja viiden minuutin metsissä. Kolmenkymmenen minuutin metsiä on hyvin vähän.” (Kovalainen & Seppo 2009, 13–14.)

Metsien pirstoutuminen pieniksi alueiksi ohentaa luontokokemusta, koska metsä ei enää ole paikka, jossa voi kulkea kohtaamatta teollisuusyhteiskunnan luontoon raivaamaa rajaa. Suunnittelin leirin toiminnan niin, että metsä koettiin ajallisesti päättymättömänä. Toimimme metsän keskellä kolme päivää, ja leirin olosuhteissa syntyi kokemus siitä, että olemista metsässä olisi voinut jatkaa vielä pitkään sen jälkeenkin. Saapuminen metsään ja sieltä poistuminen määräytyi leirin kestolla. Tällä aikaan liittyvällä kokemuksella pyrin syventämään leirin osallistujissa tapahtunutta luonto- ja metsäsuhteen muodostumista.

3.3.3 Luonto-teema

Tärkeä tavoitteeni oli luonnon kohtaaminen tasavertaisena suhteessa meihin ihmisiin. Halusin esitellä leiriläisille vieraanvaraisen metsän, joka pyynnöstämme sallisi kerätä luonnonmateriaaleja ja muokata pieni alue leiriksemme. Vierailijoiden luontoa kunnioittava toiminta ja leirialueen muuttuminen viihtyisäksi, mukavaksi ja turvalliseksi ympäristöksi tapahtuisi sopuisuudessa metsän kanssa. Ihmiskulttuurin elementit, kuten vesakosta raihattu pieni alue, nuotio, polut ja esitys- ja ympäristötaide olisivat väliaikaisia merkkejä oleskelustamme.

Tavoitteeni oli tuottaa kokemus siitä, että ihminen voisi olla ja toimia metsässä tinkimättä omasta mukavuudestaan ja saada mielihyvää sen tiedostamisesta, että kaikki tapahtuisi luontoa vahingoittamatta. Mielestäni tärkeimmän osan kokemuksesta pitäisi olla ymmärrys metsästä itseisarvoollisena olentona.

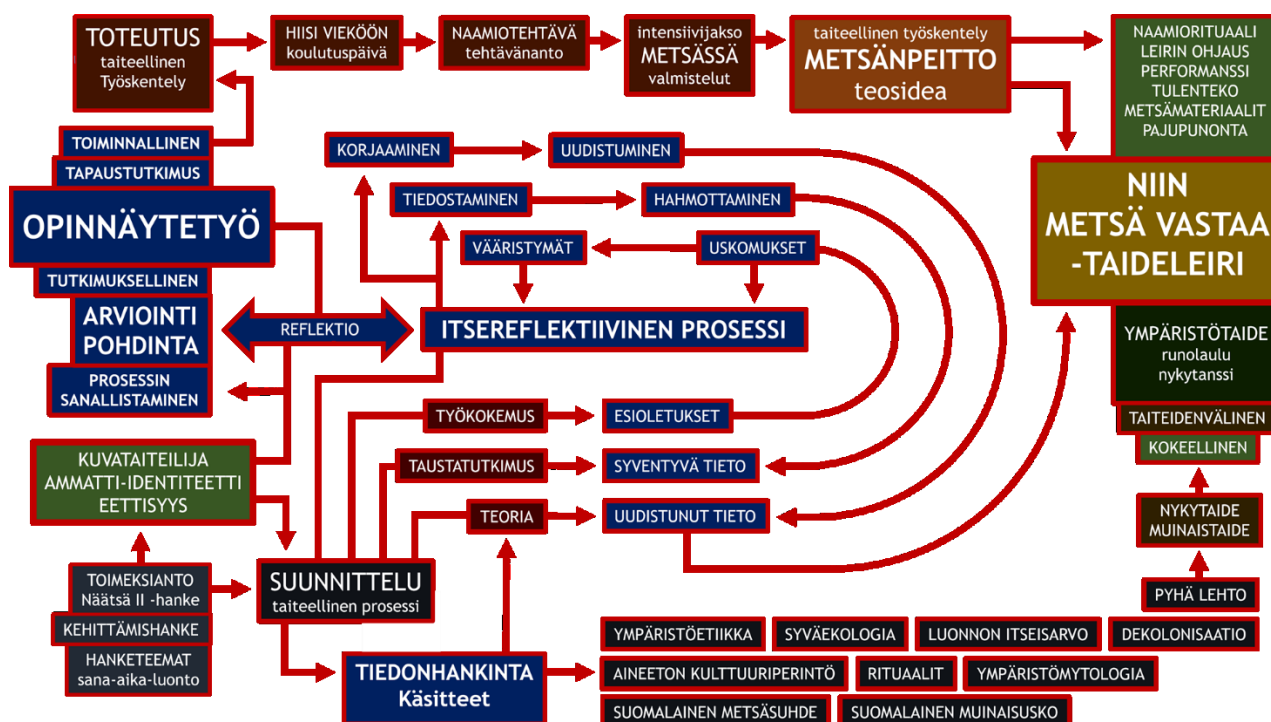
3.4 Yhteenveto

Kooste opinnäytetyöni käsitteistä ja teemoista muodostui eräänlaiseksi päivivitykseksi henkilökohtaisista ja ammatillisista näkemyksistäni. Ympäristöetiikka ja luontosuhteen syventäminen olivat pohdintojeni keskiössä. Ne ohjasivat pyrkimyksiäni oikeudenmukaisiin ja vastuullisiin ratkaisuihin.

Näätsä II -hankkeen teemat ja tavoitteet olivat minulle kiinnostavia niin ammatillisesti kuin yksityisestikin. Luontoaiheen ja muinaiskulttuurin sekä ympäristötaiteen ja yhteisötaiteen parissa työskentely muodosti selkeän jatkumon aiempaan työskentelyyni taiteilijana. Teemojen käsittely opinnäytetyössäni antoi minulle tilaisuuden syventää niitä koskevaa osaamistani ja ajatteluani.

Elävän perinnön wikiluetteloon (Museovirasto 2016b) kirjattu suomalainen metsäsuhde oli aihe, johon pystyin sisällyttämään kaikki ajatteluni lähökohdat, arvot ja tavoitteet. Aineettomana kulttuuriperintönä suomalaiseen metsäsuhteeseen liittyvät tutkimukset, perinteet ja käytännöt sekä taiteelliset tuotokset ulottuvat esihistoriallisesta ajasta nykypäivään. Katsoin oman työni ja taideleirin sisältöjen kuuluvan tähän jatkumoon ja pyrin opinnäytetyöni kirjallisessa osuudessa osoittamaan tämän yhteyden.

3.5 Prosessikaavio

Kuva 4. Prosessikaavio

Kuvan 4 prosessikaaviossa esitetään opinnäytetyön rakenne ylemmän AMK-tutkinnon metodifoorumilla (n.d.) esitettyä itsereflektiivisenä taiteellisena prosessina. Kaavio esittää Leskelän (2005, 73) väitöskirjassaan kuvaaman mallin siitä, miten teoreettinen ja kokemuksellinen tieto ovat läsnä samanaikaisesti reflektiivisessä oppimisprosessissa. Kaaviossa kuvataan tekijän työkokemukseen ja ammatti-identiteettiin pohjautuvan osaamisen, opinnäytetyöprosessin tutkimuksellisen osan teorian ja toiminnallisen osan kokemuksellisen tiedon yhdistymistä ja kehittymistä arvioinnin ja pohdinnan kautta. Leskelä (2005, 80) kuvaa miten suoritus ja itsereflektio toimivat yhdessä ja käynnistävät toiminnan kriittisen tarkkailun eri konteksteissa.

Kaavion vasemmassa laidassa esitellään prosessin lähtökohtina opinnäytetyön tekeminen, tekijä ja työn tilaaja. Kaaviossa prosessi alkaa tekijän ammatti-identiteetin reflektiona, joka käynnistää suunnittelutyön. Suunnittelun taiteellinen prosessi kytkeytyy kaavion alalaidassa kuvattuun tiedonhankintaan, keskellä kuvattuun itsereflektiiviseen prosessiin ja reflektion kautta ylälaidan toiminnallisiin tapahtumiin. Kaavion alalaidassa tiedonhankinta etenee työn käsitteisiin ja niiden kautta oikeassa laidassa kuvattuun työn lopputulokseen.

Kaavion keskiössä on itsereflektiivinen prosessi, jota kiertää kolme kehää. Sisimmän kehän esioletukset, uskomukset ja vääristymät lähtevät liikkeelle kokemuksista, joita tekijällä oli työn alkaessa. Reflektio kuvataan

kaaviossa prosessin läpi jatkuvana arviointina ja pohdintana. Niiden tuloksena itsereflektiivinen prosessi etenee toiselle kehälle, jossa vääristymien tiedostaminen ja uskomusten hahmottaminen tuottavat syventyvää tietoa taustalla tapahtuvan tiedonhankinnan kanssa. Prosessi etenee uloimmalla kehällä kuvattuun käsitysten korjaamiseen, joka tuottaa uudistunutta tietoa. Tiedonhankinnassa syntynyt teoria kohtaa uudistuneen tiedon, ja niiden yhdistelmä johtaa opinnäytetyön tuotokseen, kaavion oikeassa laidassa kuvattuun taideleiriin ja sen ilmiöihin ja tapahtumiin.

Kaavion ylälaidassa kuvattu toiminnallinen osa etenee toteutusten ja taiteellisen työskentelyn sarjana ja päättyy leirin toiminnallisen sisällön kuvaukseen. Kaaviossa kuvatut toiminnat ja toteutukset syntyvät itsereflektiivisen prosessin ja arvioinnin ja pohdinnan välisen reflektion kautta. Opinnäytetyön kirjallinen osio on esitetty kaaviossa arvioinnin ja pohdinnan alla reflektiossa muodostuvana prosessin sanallistamisena.

Prosessikaavio kuvaa reflektointia taiteellisen toiminnan arvioinnin ja pohdinnan välineenä, jolla toiminnan taustalla olevia käyttöteorioita (ks. Leskelä 2005, 69–72) saadaan näkyviksi ja paremmin työn tekijän tietoisuuteen. Opinnäytetyössä pyrittiin hahmottamaan ja korjaamaan vääristymiä tekijän uskomuksissa ja siten löytämään uusia näkökulmia taiteen ilmiöihin. Prosessikaaviossa kuvataan tekijän olettamusten ja uskomusten kyseenalaistamista ja uudistamista reflektoinnin avulla. Leskelä (2005, 74) esittää itsereflektion edellytyksiksi oman sisäisen toiminnan tiedostamisen ja tulkinnan, ja omien motiivien ja pyrkimysten tarkastelun.

Kaaviossa kuvataan tekijän taiteellisen työskentelyn mallia, jossa tekijä ”pyrkii tekemään näkyväksi (täsmälliseksi) oman episteemisen – tiedon olemukseen liittyvän (onko totta ja millä perusteella) – tiedon- ja havainnonkäsittelyprosessinsa. Tällöin tietorakenteen prosessoinnin tarkoituksena ei ole minkään välittömän ongelman ratkaisu, vaan omien tietorakenteiden ja niiden alkuperän ja sisällön täsmällinen tunnistaminen, jotta voisi paremmin ymmärtää maailmaa, muita ihmisiä ja itseä.” (Leskelä 2005, 79)

4 TAUSTATUTKIMUS

Jaoin työni taustatutkimukseen, suunnitteluun ja käytännön valmisteluihin. Taustatutkimus oli suunnittelua edeltävää ja sen rinnalla tapahtunutta tiedonhankintaa ja silmäilyä, jota jatkoin opinnäytetyöprosessin loppuun asti. Uuden oppiminen on minulle myös elämäntapa. Haluan olla kriittisesti tiedostava ja aktiivinen ja saada uutta ammattiini ja harrastuksiini liittyvää tietoa.

Mietin, mitä yhdistäviä tekijöitä olisi ympäristötaiteella, taideleirillä, muinaistaiteella, suomalaisella metsäsuhteella ja hankkeen teemoilla. Monenlaisten ajatuskuvioiden jälkeen päätin ottaa aiemmissa töissäni käyttämäni rituaalit osaksi leirin suunnittelua.

4.1 Rituaalitaide

Projektin alussa keskityin aineettoman kulttuuriperinnön ja rituaalien pohittamiseen. Aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta tehtyyn yleissopimukseen (SopS 47/2013. art. 2) listatut rituaalit ja luontoon ja maailmankaikkeuteen liittyvä tieto ja käytännöt olivat lähtökohtana ajatuksilleni rituaaleista nykytaiteen, suomalaisen mytologian ja luontosuhteen yhdistelmänä.

Koska kehitin ideoita siitä, miten rituaalit ja aineeton kulttuuriperintö voisivat olla osa metsässä tapahtuvaa taiteellista toimintaa, aloin pohtia, millaisia rituaaleja liittyy suomalaiseen metsäsuhteeseen.

Tiesin, että esitystaiteiden piirissä oli tutkittu rituaaleja, ja esihistoriallisen ajan rituaaleja, riittejä, seremonioita ja juhlamenoja pidetään esitystaiteen varhaisimpina muotoina. Karin Bojs (2016, 232–235) esittelee kirjassaan arkeologisiin tutkimuksiin pohjautuvia tietoja esihistoriallisista kulttipaikoista, uhrimenoista ja juhlimisesta, jotka liittyvät varhaisen maanviljelykulttuurin astronomisiin menoihin. Vitlycken kalliopiirroksissa (Bojs 2016, 348) kuvataan soutajia muodostelmassa nostamassa aironsa ja veneissä näkyviä torvensoittajia ja akrobaatteja tekemässä takaperinvoltteja. Uno Harva (1948) kuvaa kirjassaan yksityiskohtaisesti suomalaisten rikkaan luontoon liittyvää rituaalikulttuuria, muun muassa uhrimenoja metsän henkiolennoille, loitsurunojen laulamista pyyntionnen saamiseksi ja taikamenojen suorittamista eksyneen ihmisen tai kotieläimen löytymiseksi.

Valmistauduin suunnittelutyöhön tutustumalla taideprojekteihin (mm. Lindahl 2010; Peura 2015), joiden lähtökohtana olivat rituaalit tai joissa yhteisöllisestä toiminnasta syntyi rituaali. Etsin esimerkkejä siitä, miten kansanperinteen ja alkuperäiskulttuurien rituaaleja tai niiden käytäntöjä rekonstruoiitiin länsimaisiksi esitystaiteellisiksi tapahtumiksi. Löysin esimerkkejä rituaalitaiteen (Rituaali taiteen renessanssi n.d.) nimellä tuotetuista taideprojekteista ja alkuperäiskansojen parissa tehdystä tutkimuksesta (Jokela 2016) ja rituaalitaiteesta, joissa tutkittiin perinteisiä rituaaleja ja seremonioita. Raportti (Todellisuuden tutkimuskeskus 2014) Rituaali urbaanissa ympäristössä -ryhmän tutkimusmatkasta Peruun kuvaa ryhmän osallistumista Auringon uudestisyntyä -festivaalin ritualistiseen esityskokonaisuuteen ja Yagua-heimon samaanin vetämään seremoniaan, ja matkan aikana kehittyneitä rituaaliteosta nimeltä Eroksen ja Psykhen temppeleli.

4.1.1 Rituaalitaiteen renessanssi

Kuva 5. Tajunnallisia työkaluja Karstussa (Rituaaliblogi 2015)

Rituaalitaiteen renessanssi (Rituaalitaiteen renessanssi n.d.) on Jani-Peteri Olkkosen, Eero-Tapio Vuoren ja Hannele Kirjavaisen muodostama ryhmä, joka tutkii ja tuottaa rituaalitapahtumia (kuva 5).

He ovat tutkineet rituaaleja maissa, joissa ne ovat osa elävää perintöä, ja tuottaneet tutkimustensa pohjalta työpajoja ja kursseja muun muassa teatterialan opiskelijoille. Työpajojen sisältö keskittyy enimmäkseen siihen, että osallistujat suunnittelevat ja toteuttavat rituaaleja pienissä ryhmissä.

Työpajojen kuvaukset ryhmän nettisivuilla kattavat niin laajan otannan eri kulttuurien rituaaleja, että minussa heräsi kysymys, kuinka niiden laatu kestäisi kulttuuriantropologisesti kriittisen arvioinnin. Kulttuureissa, joista sisältöjä oli lainattu, yksittäisenkin rituaalin opiskelu saattaa olla läpi elämän jatkuva prosessi.

Ryhmän toiminta tarjoaa varmasti taiteen opiskelijoille ja ammattilaisille eksoottisia tapoja kehittää ilmaisuaan. Ryhmän järjestämä toiminta suolla tai luolassa antaa osallistujille erityisiä luontokokemuksia. Taiteilijat, jotka ovat tottuneet käyttämään itsesuggestion menetelmiä, pystyvät todennäköisesti saavuttamaan muuntuneita tietoisuudentiloja myös rituaalien avulla.

Rituaalitaiteen renessanssin toiminnassa oli useita yhtymäkohtia omaan työhöni. Tärkeimpinä pidin näkemystä tuotantotalouden negatiivisista vaikutuksista kulttuuriin ja taiteisiin ja pyrkimyksiä vahvistaa taiteen keinoin ihmisen suhdetta suomalaiseen luontoon, kansanperinteeseen ja muinais-

kulttuuriin. ”Rituaalitaide on taidetta luonnon näkökulmasta, ilman katsojaa, ilman tarkkailijaa – rituaalissa on vain kynnys, sen ylittäminen, ja siitä seuraava transformaatio” (Rituaalitaiteen renessanssi. n.d.).

4.1.2 Rituaalimuseo ja Teatteri Quo Vadis

Pohdin projektin alussa vakavasti, olisiko rituaali-käsitteen käyttö mielekästä ja saisinko sillä lisäarvoa projektiini. Löytämäni kuvaukset taideprojektien rituaaleista olivat epämääräisiä tai epäuskottavia. Rituaaleja koskevat opinnäytetyöt olivat otteeltaan liian subjektiivisia.

Olin tutustunut aiempien projektieni yhteydessä Rituaalimuseon ja Teatteri Quo Vadiksen esitysdokumentointeihin ja tekstiaineistoihin ja tämän työni aikana perehdyin niiden sisältöön tarkemmin. Rituaalimuseon artikkelit (Rituaalimuseo 2016; Teatteri Quo Vadis n.d.) olivat ainoita rituaaleja ja taidetta käsitteleviä suomenkielisiä tekstiaineistoja, jotka olivat mielestäni vakavasti otettavia tutkimuksellisia tai taiteellisia lähdetietoja.

Rituaalimuseo lähestyy rituaaleja antropologian, museologian ja esitystaideteiden näkökulmista. Se on tuottanut rituaaleja tutkivaa kokeellista esitystaidetta (kuva 6) ohjaaja ja käsikirjoittaja Otso Kauton projekteissa, joiden tuotannosta ja esityksistä on vastannut Teatteri Quo Vadis.

Kuva 6. Ritual-esitys (Teatteri Quo Vadis n.d.)

Rituaalimuseo pyrkii kehittämään aineettoman kulttuuriperinnön taltioimista ja uudistamaan museotoiminnan käytäntöjä. Esineiden sijaan Rituaalimuseo esittelee perinteitä tai ilmiöitä, ja yleisön tilalla on yhteisö ja yhdessä tekeminen (kuva 7). Rituaalimuseon nettisivuilla olevat julkaisut vastasivat tavoitettani tarkastella rituaaleja vakavasti ja ymmärrettävästi. Otso Kautto (2014) kirjoittaa kuinka arkinen rutiini, kuten aamukahvin nauttiminen, voi muodostua rituaaliksi. Kautto korostaa, ettei hän halua määritellä mitä rituaali on, vaan lähestyy sitä kaipuuna, tajuna ja mahtina. Tuula Nikulainen (2015) kirjoittaa, kuinka rituaalissa kehon ja maiseman raja hälvenee. Ympäristö on osa ihmistä, ihminen maisemaa. Rituaali voi murtaa ajattelun, tietoisuuden ja arkikokemuksen rajoja. Ideoinnissani ja

suunnittelutyössäni olin pohtinut rituaaleja samansuuntaisesti kuin Kautto ja Nikulainen. Rituaalit pysyivät mukana suunnittelutyössäni ajatuksena siitä, että niiden tiedostamisen ja ohjailun avulla voisin yhdistää metsäsuhteen muodostumisen kokeelliseen taiteelliseen toimintaan.

Kuva 7. Ritual-esitys (Teatteri Quo Vadis n.d.)

4.2 Työkokemukset tiedonlähteinä

Tärkeä osa käyttämästäni rituaaleja ja rituaalitaidetta koskevasta tiedosta on kertynyt aiemmin tekemäni taiteellisen työn taustatutkimuksena sekä taiteellisesta työskentelystä ja tapahtumien tuottamisesta kertyneenä työkokemuksena. Olen tutkinut ja käyttänyt rituaaleja omassa taiteellisessa työssäni, opettajana ja kulttuuriohjaajana. Näissä työelämätilanteissa olen tuottanut sisältöjä, joissa olen yhdistänyt yhteisöllisen taiteen tekemisen suomalaiseen rituaaliperinteeseen.

4.2.1 Runolaulua ja ympäristötaidetta

Keväällä 2014 suunnittelin ja ohjasin yhteisötaidepäivän alakoulun neljänsien luokkien oppilaille. Päivän aikana opettelimme suomalaisia loitsurunoja, joita on laulettu metsän eläinten emuille ja metsän isännälle ja emännälle Tapiolle ja Mielikille. Emuat ovat suomalaisen muinaisuskon myyttisiä henkiolentoja, joita pidettiin eläinlajien kantavanhempina (Haavio 1967). Esitimme loitsut kalevalamittaisina runolauluina muinaisalueen metsässä lähteen, rautakautisen uhrikiven ja kuusen kävyistä rakentamamme ympäristötaideteoksen ympärillä. Tämä oli ensimmäinen rituaaliperinteestä ammentava taideprojekti, jonka olen toteuttanut.

4.2.2 Rituaaliluento

Kuva 8. Rituaaliluennon tuohitöitä (Näätsä-julkaisu 2014, 48)

Vuonna 2014 Näätsä-hankkeen koulutuspäivänä tuotin ja ohjasin taideopettajille tapahtuman, jota kutsuin rituaaliluennoksi (Näätsä-julkaisu 2014, 47). Luennon aikana ei puhuttu lainkaan, mutta lauloimme muinaissuomalaisia loitsurunoja pyhän lehdon uhrikiven luona. Toimintaympäristö oli museoviraston suojelema muinaisalueen metsä ja sen kulttipaikat sijaitsivat Janakkalan Laurinmäellä. Osallistujat kävivät läpi kuolemaan, luontoon ja aika-teemaan liittyviä rituaaleja, joista tapahtuman taiteellinen toiminta pääasiassa koostui. Päivän loppuksi teimme tuohitöitä perinteisellä punsselointimenetelmällä (kuva 8).

5 KÄYTÄNNÖN SUUNNITTELU JA LEIRIN VALMISTELUT

Projektissani oli käytännön toteutuksiin liittyviä tehtäviä ja toiminnallisia jaksoja, jotka edelsivät leirin tapahtumia. Ne olivat valmistelevia pienempiä projekteja, jotka oli suunnattu leirille osallistuville opettajille ja oppilaille. Lisäksi työskentelin metsässä leiriä edeltävän viikon, joka oli projektini taiteellisesti kriittisin jakso.

Käytännön suunnittelulla tarkoitan suunnitteluprosessin teoreettisen ja käsitteellisen pohdinnan ohessa tekemääni työtä, joka kohdistui todellisiin tapahtumiin, käytännön toimiin ja taiteellisiin ratkaisuihin. Kuvaan metsätyöskentelyä fyysisinä tapahtumina ja taiteellista ajatteluprosessia viimeistelevänä vaiheena. Taiteellinen työskentelyni oli suunnittelua käytännössä toimien: luonnostelua ympäristötaiteen materiaaleilla. Luonnoslehtiöni oli metsä, jossa liikuin ja tein raskasta työtä, ja luonnostelun tuloksena alkoi rakentua teoksen lopullinen, viimeistelty idea.

Käytännön suunnittelun ohessa tein leirin viimeiset valmistelut. Ratkaisin sen toimintaan liittyviä käytännön kysymyksiä ja ongelmia. Tein leiriä ja ohjaustyötäni koskevia lopullisia päätöksiä. Valmistauduin viemään taiteellisen projektini päätökseen.

5.1 Hiisi viekään -koulutuspäivä

Helmikuussa 2016 suunnittelin, tuotin ja ohjasin tapahtuman Näätä II -hankkeen taidekoulujen opettajien koulutuspäivälle (liite 5). Tapahtuma rakentui osallistavista ja toiminnallisista rituaaleista, joiden teemana oli aika, sana ja luonto. Toimintaympäristönä oli Ahveniston luonnonsuojelualueen nuotiokota (kuva 9), metsä ja luontopolku.

Kuva 9. Pannukahvit kodassa. Kuva: Mervi Suomalainen

5.2 Naamiotehtävä

Kuva 10. Ennakkotehtävän naamioita. Kuva: Päivi Venäläinen

Tutustuin naamioihin liittyviin rituaaleihin ja laadin kuva- ja tekstiaineiston tekemäni Naamio-tehtävän liitteeksi. Leirille osallistuvat taidekoulujen oppilaat ja opettajat tekivät naamion ennakkotehtävänä, joka oli osa leirin sisältöä (kuva 10).

Monissa alkuperäiskansojen perinteeseen kuuluvissa ja ei-kristillisissä esitystaiteissa, juhlamenoissa ja rituaaleissa käytetyt naamiot ovat olleet pyhiä esineitä. Naamiotehtävä (liite 6) kuvaa kuinka naamioita käyttämällä on luovuttu omasta arkisesta identiteetistä ja omaksuttu joku toinen hahmo ja sopiva mielentila, jossa on haluttu osallistua juhlamenoihin.

5.3 Metsätyöskentely

Vietin leirin aloitusta edeltävät viisi päivää Janakkalan Laurinmäen luonto- ja kulttuurialueen metsässä, alueella, jossa leiri tulisi tapahtumaan. Tuki-kohtanani ja yöpymispaikkanani oli alueella oleva rakennus, jossa leirin lounastarjoilu oli suunniteltu järjestettäväksi. Keskityin suunnittelemaan leirin toiminnan viimeiset yksityiskohdat, etsimään leirille sopivaa paikkaa metsästä ja rakentamaan työskentelyssä käytettävät sahat ja muut apuvälineet. Viikon aikana raportoin leirin tapahtumien tarkentuneista suunnitelmista ja sovin niihin liittyvät lupa-asiat Museoviraston, Janakkalan kunnan ja Hakoisten kartanon kanssa.

Metsässä työskentely, kulkeminen ja metsän aistiminen olivat minun tapani valmistautua leirin toimintaan. Metsässä pystyin saavuttamaan haluamani mielentilan taiteilijana ja asettumaan rooliini leirin ohjaajana.

5.3.1 Epätietoisuuden tiloja

Leiriä edeltävät viisi päivää olivat henkisesti projektin raskain jakso. Leiriohjelma oli valmis ja aikataulutettu. Kävin leirin tapahtumia läpi pelkkien mielikuvien avulla ja arvioin, miten saisin kaiken etenemään laadukkaasti ja aikataulun puitteissa. En voinut tietää kuinka viidenkymmenen ihmisen ryhmä suhtautuisi tilanteeseen, jossa heidät viedään metsään tekemään taidetta, sietämään primitiivisiä olosuhteita ja tekemään fyysisesti raskasta työtä. En saanut loogisen päättelyn avulla vastauksia ratkaistaviin kysymyksiin. Ponnistelin metsässä fyysisesti ja yritin samalla viedä eteenpäin aiemmin tekemiäni suunnitelmia ja pohdintoja, joiden pitäisi huipentua leirin tapahtumissa.

5.3.2 Yksin rankkasateessa

Sääolosuhteet olivat haastavat työskennellessäni leiriä edeltävät viisi päivää metsässä. Ilma oli kylmä, ja vettä satoi koko ajan. Minulla oli säähän sopivat retkeilyvarusteet ja vaihtovaatteet, olin tottunut liikkumaan luonnossa ja työskentelemään ulkona. Vaikka nautin haastavista olosuhteista metsässä, olin joka päivän päätteeksi kylmettynyt ja läpimärkä.

Jouduin lämmittämään tukikohdastani yhden tilan kuumaksi kuivattaakseni läpimärät vaatteeni. Viidenkymmenen ihmisen varusteiden kuivatus lyhyessä ajassa olisi mahdotonta leirin aikana käytettävissä olevissa tiloissa. Tiesin omasta kokemuksesta, miltä tuntui pukeutua märkiin vaatteisiin ja lähteä ulos sateeseen ja kylmään tekemään työtä koko päiväksi. En tiennyt, saisinko leirin osallistujat motivoitumaan tällaiseen toimintaan kolmena peräkkäisenä päivänä.

5.3.3 Suunnitelma sateessa työskentelyyn

Minun oli pakko tehdä uusi suunnitelma sateisen ja kylmän sään varalle. Päätin valmistaa tarvittavat osat jättimäisen laavun tai puolikodan kaltaista rakennelmaa varten. Käytössäni oli 14x18 m kokoinen kevytpeite, jonka levittäminen sateenpitäväksi katteeksi vaati tukirakennelman pystyttämistä leirialueelle.

Janakkalan kunnan puutarhuri, ulkoalueiden kunnossapitopäällikkö, Eero Simonen oli ollut kanssani yhteistyössä kesinä 2014 ja 2015. Hän oli osoittanut alueelta harvennusta vaativia tiheäkasvuisia vesakkoja, jotka olivat vapaasti käytettävissäni mahdollisia tammenvesoja lukuun ottamatta. Kaadoin kaksitoista kymmenmetristä haapapuuta. Karsin oksat, katkoin

latvat ja sain 7 – 8 metrin pituisia rankoja sadekatteen tukirakenteiksi. Kannoin rangat leirialueelle odottamaan. Olin elämäni aikana rakentanut useita laavuja ja muita sadesuojia, joten minun ei tarvinnut miettiä toteutusta tämän enempää.

5.3.4 Muovia metsässä ja ahdistava kompromissi

Muovisen kevytpeitteen käyttäminen oli kipeä kompromissi, koska tarkoitukseni oli käyttää ainoastaan alueelta saatavia luonnonmateriaaleja. Ajatuksena oli tuottaa tapahtuma, jossa osallistujat saapuisivat metsään ja huomaisivat, etteivät kaipa tai tarvitse mitään muuta, kuin sen, mitä ympäröivä luonto tarjoaa.

Ajatus kevytpeitteestä leirialueella oli vastenmielinen ennen kaikkea siksi, että ideani ympäristötaideteoksesta perustui metsän luonnolliseen tilaan, jota ei manipuloida eikä turmella millään tavalla. Tällä tarkoitan sitä, ettei maan pinnan muotoja tai eläviä kasvustoja muokattaisi niin, että paikan luonne muuttuisi.

Tärkeä osa ympäristötaiteellista prosessia oli se, että osallistujat eläisivät ja kokisivat metsäympäristön moniaistisesti. Sadesuojaksi levitetty muovinen kevytpeite olisi visuaalisesti, auditiivisesti ja spatiaalisesti hallitseva elementti, koska se estäisi metsän näkymien, äänien ja tilan kokemisen. Se muuttaisi metsäsuhteen muodostumisen täysin erilaiseksi, kuin olin suunnitellut. Muovi suojaamassa ihmistä luonnonolosuhteilta edusti sellaista teknologiariippuvuutta, josta toivoin ihmisten vapautuvan leirin aikana.

5.3.5 Nuotio sateessa

Suunnitelma ja tarvikkeet sadesuojan rakentamista varten olivat valmiina. Saadakseni leirialueelle lämpöä ja pystyäkseen pitämään nuotio palamassa sateellakin tarvitsin paljon enemmän polttopuuta kuin olin arvioinut. Rankkasateessa nuotio pitää olla huomattavan suuri ja palaa kuumana, jotta se haihduttaisi satavan veden, eikä sade pääsisi kastelemaan palavia puita. Janakkalan luonto- ja ympäristöyhdistys auttoi minua tässä asiassa. Minulle toimitettiin pari kuutiota kuivia koivuklapeja, jotka kuljetin leirialueen reunalle ja suojasin sateelta. Arvioin tällä puumäärällä pystyväni pitämään tulta yllä kolmen päivän ajan, ja puun toimittaja lupasi tuoda täydennyksiä tarvittaessa.

5.3.6 Primitiivinen puuseppä

Valmistin leirin työskentelyä varten työtasoja. Tein yhden suuren ja tukevan pöydän sekä kolme pientä. Suuren pöydän piti olla tarpeeksi kestävä, jotta sen päällä pystyisi työstämään painavia kappaleita ja sitä voisi käyttää alustana muun muassa kirveellä tehtäviin veistotöihin. Pienet pöydät tein yhtä lailla rekvisiitaksi kuin käyttöä varten. Pöytien tuli seistä tukevasti

alustalla, joka oli kumpuilevaa sammalmättäikköä. Siksi ne olivat kolmijalkaisia. Pöytien lisäksi valmistin perinteisissä metsätöissä käytetyn kuorintapukin, eräänlaisen kolmijalan, jota vasten työstettävät puunrangat saataisiin tuettua. (kuva 11.)

Kuva 11. Kuorintapukki ja kolmijalkapöytiä. Kuva: Sami Karhusaari

Kuva 12. Kuusenoksista valmistetut kaarisahat. Kuva: Päivi Venäläinen

Hankin kahdeksan 90 cm pitkää kaarisahan terää, joihin tein kaaret tuoreista kuusenoksista (kuva 12). Kuusenoksat sahasin puutarhuri Eero Simo-

lan ohjeiden mukaan alueen vanhoista kuusista. Tämä sahatyyppi tuli käyttöön Suomessa, kun sepät oppivat valmistamaan sahanteriä raudasta, ja niitä on esillä museoissa eri puolella Suomea.

Suunnittelin työvälineiden muodot ja materiaalit siten, että ne sointuisivat metsään ja toimisivat visuaalisesti osana rakentuvaa ympäristötaideteosta. Valmistin ne tekniikalla, jota olisi voitu käyttää jo muinaisilla työkaluilla. Käytössäni oli puukkoja, kirves, saha, vintiläpora, talttoja, puunuija ja luonnonkuitunaria.

Keräsin kaikki materiaalit sahanteriä lukuun ottamatta metsästä. Kuusen oksien sahaus tapahtui puun hoitoon kuuluvalla pystykarsintamenetelmällä, jossa alimpia kuolleita ja eläviä oksia poistetaan rungon tyveltä. Keräsin muun tuoreen puuaineksen alueilta, joista käyttämäni puut olisi harvennettu ja prosessoitu koneellisesti energiahakkeeksi.

5.4 Taiteellinen työskentely metsässä

Taiteellisen työskentelyn aloittaminen metsässä ei tapahtunut kivuttomasti. Keskityin ratkaisemaan fyysisten tehtävien toteutuksia ja leirivalmisteluihin liittyviä käytännön kysymyksiä. En tuntenut tekeväni taiteellista työtäni pohtiessani ja valmistellessani tapahtumaa. Leirin sisällöllinen ja tekninen tuottaminen oli pelkkä muoto tai kuori, johon minun olisi pystyttävä puhaltamaan henki taiteellisen panokseni muodossa.

5.4.1 Hortoilua metsässä

Ensimmäisenä päivänä kävelin metsän kaikki polut edestakaisin ja poluttomia reittejä suunnasta toiseen. Aloin vähitellen tiedostaa sijaintini metsässä, eikä ollut paikkaa, jossa en olisi tunnistanut maaston yksityiskohtia tai muistanut millainen näkymä lähikumpareiden ja tiheikköjen takaa aukeaisi. Entuudestaan tuttu metsä alkoi hahmottua uudella tavalla, joka ei vaatinut tietoista ajattelua tai mielikuvia polkujen reiteistä ja selkeistä maamerkeistä. Muistin, missä olivat maahan pudonneet linnunsulat, sammalpeitteen alta kohoumina erottuvat tervaskannot tai maahan ulottuvat suuren kuusen oksat, joiden alla kumarassa pystyin näkemään valkoisen, murtuneen linnunmunan.

5.4.2 Metsän henget

Osasin kulkea metsässä eksymättä pimeinä iltoina, joina hain kuusenoksia sahojen kaaria varten. Työskenneltyäni aamusta asti metsässä liikkumiseni ei ollut hienostunutta tai sulavaa. Olin niin väsynyt, että kompuroin ja törmäilin, enkä meinannut pysyä pystyssä märän mättäikön upottaessa jalkojeni alla. Kaaduin aina horjahtaessani, ellei kohdalla ollut puuta tai kiveä, josta ottaa tukea. Väsymys aiheutti myös aistiharhoja pimeässä metsässä.

Kuvittelin kuulevani ääniä ja näkeväni hahmoja ja liikettä. Vaikka tiesin niiden olevan väsyneiden aivojeni tuottamia harhoja, tuntui siltä, kuin hämärä olisi herättänyt metsän eloon. (ks. liite 3.)

5.4.3 Luonnostelua metsämateriaaleilla

Kun aloin miettiä leiriytymispaikkaa, palasin aina samaan kohtaan metsässä. Paikan valinta tuntui olevan selvä, mutta tunsin epämääräistä tyytymättömyyttä. Minua vaivasi se, etten ollut päässyt oikealta tuntuvaan viireystilaan taiteellisessa ajattelussani.

Päätin keskittyä tekemään ympäristötaidetta ja unohtaa kaiken muun. Tein kokeiluja metsästä löytämilläni materiaaleilla. Päädyin käyttämään pehmeäksi lahonnutta, sammaloitunutta puuainesta. Minua kiehtoi materiaali, joka oli ollut elävä yksilö ja toimi kuolemansa jälkeen elinympäristönä lukemattomille muille eliöille. Sen käyttäminen ei vaikuta tuhoavasti eliöihin, toisin kuin elävien puiden tai kasvien kerääminen. Etsin sopivaa materiaalia rehevästä maastosta, josta keräilyn jäljet katoavat nopeasti ja joka oli niin tiheäkasvuinen ja vetinen, etteivät ihmiset kulkeneet siellä.

5.4.4 Teosidea ja metsänpeitto

Kuva 13. Yksityiskohta teoksesta Metsänpeitto. Kuva: Päivi Venäläinen

Lahot puunpalat näyttivät luonnollisesti maatuneen niille sijoilleen, kun asettelin niitä sammaleiselle alustalle (kuva 13). Laho materiaali oli erittäin haurasta, ja sitä piti kantaa varovasti jäykällä alustalla, jotta saisin vietyä sen haluamiini paikkoihin. Työskentely oli hidasta. Tehtyäni sommitelman pienelle alueelle sain luotua eräänlaisen illuusion. Näytti siltä kuin metsään

olisi itsestään muodostanut yllättävä installaatio, erikoinen luonnonmuoto, mutta lähemmin tarkasteltuna sen syntyminen ei olisi selitettävissä luonnon ilmiönä. Pystyin mielestäni häivyttämään ihmisen työn jäljet näkymättömiin tai taustalle niin, että teos näytti kasvaneen orgaanisesti metsään. Se oli kuin mysteeri, joka voisi herättää kysymyksen siitä, kuka sen on tehnyt, miksi ja miten. (kuva 14.)

Kuva 14. Yksityiskohtia teoksesta Metsänpeitto. Kuva: Sami Karhusaari

Työskennellessäni koin tuttua intoutumista, kun teos alkoi hahmottua kokeilujen edetessä. Tapa, jolla aistin metsää, muuttui, ja aloin nähdä ympäröiviä asioita uudella tavalla. Tunsin tekeväni työtä taiteilijana sellaisella ammatillisella otteella, joka täytti itselleni asettamani vaatimukset. Teoksen idea alkoi näkyä osana ympäröivää metsää. Pystyin kuvittelemaan, kuinka teos etenisi ja rakentuisi, jos minulla olisi enemmän aikaa, mutta keskeytin teoksen rakentamisen jatkaakseni leirin valmisteluja. Taiteellinen työskentely terävöitti ja syvensi ajattelua myös leirin suunnittelun suhteen. Olin antanut teoskokeilulleni nimen ”Metsänpeitto”, joka kehittyi projektin edetessä koko hankkeelle tekemääni työtä kattavaksi käsitteeksi, ja se linkitti suunnittelutyöni, käytännön valmistelut, leirin tapahtumat ja syntyvän ympäristötaideteoksen yhtenäiseksi taiteidenväliseksi prosessiksi. ”Ajattelussani leiri oli taiteellinen rekonstruktio yhteyden luomisesta metsän kätkeytyyn pyhään. Se oli metaforinen siirtymäriittien sarja, takaperoinen matka tästä todellisuudesta Metsänpeittoon.” (liite 3.)

5.5 Paikan ominaisuudet

Ensisijainen tehtävänäni oli etsiä leirille sopiva paikka, johon ympäristötaideteos rakentuisi ja joka olisi rakenteellinen osa teosta. Paikkaan pitäisi sijoittaa viisikymmentä ihmistä, luonnonmateriaaleista valmistettuja elementtejä, nuotiorinki, runo- ja nykytanssityöpajat sekä niiden tuloksena syntyvä esitys. Sen tuli ehdottomasti sijaita keskellä metsää. Sinne ei saisi johtaa valmiita polkuja, vaan ne syntyisivät leirin toiminnan seurauksena. Maaperän pitäisi olla sellainen, jonka pintakerros kestää leirillä tapahtuvan toiminnan, ja alueen herkemmat osat tulisi jättää koskemattomiksi.

5.5.1 Paikan luonne

Paikan etsimistä ja valintaa ohjasivat edellä kuvailemani toiminnalliset, esteettiset ja eettiset vaatimukset. Paikan löytyminen tuntui kuitenkin enemmän tunnekokemukselta tai intuitiolta. Vaaditut ominaisuudet paljastuivat vasta kun olin viettänyt paikassa usean päivän, pohtinut sitä eri näkökulmista, havainnut sen sopivaksi ja lopulta arvioinut leirin ympäristöekologisia vaikutuksia luontoalueen hoidosta vastaavan Eero Simolan kanssa.

Kuinka voisi selittää paikan löytymisen niin, että se vain tuntui oikealta? Syksyllä 2014 keskustelin muinaisjäännösten löytöpaikoista museoviraston tutkijan, arkeologi Simo Vanhatalon kanssa (ks. Näätä-julkaisu, 47). Hän kertoi tehneensä arkeologisissa kenttätutkimuksissa huomion siitä, että löydökset ihmisten toiminnasta sijoittuivat tietynlaisiin paikkoihin, joita ei voi selittää pelkästään perustarpeiden turvaamisen näkökulmasta. Hänen mukaansa ihminen ei ole muuttunut tässä suhteessa viimeisten kymmenten tuhansien vuosien aikana, vaan hakeutuu edelleen samanlaisten ympäristökokemusten äärelle esimerkiksi retkeillessään tai mökkeillessään. Hän ei pystynyt antamaan ilmiölle tieteellistä selitystä mutta uskoi, että ihmisajalla on kaipuu tietynlaiseen ympäristöesteettiseen kokemukseen.

5.5.2 Ympäristötaide

Ideani ympäristötaideteoksesta oli, että leirin käytössä olevasta metsäalueesta pystyy näkemään toiminnan jäljet tiiviiksi painuneesta ja lakoontuneesta kasvillisuudesta. Jos metsästä löytyy tuoreita jälkiä kauriin tai hirven makuupaikasta, on siinä samankaltainen eläimen kokoinen painauma. Leirin laaja painaumajälki kertoo niin ollen tarinaa ryhmästä, joka on oleskellut alueella. Lakoontuneen alueen sisällä tulee olla kohtia, joista näkee, ettei niihin ollut kajottu. Tiiviiksi painunut mutta elävänä säilynyt kasvillisuus yhdessä koskemattomien puiden ja sammalmättäiden kanssa kertoo ympäristöeettisesti tiedostavasta toiminnasta. Tarinaa ihmisestä ja taiteesta kertovat pajupunoselementit ja nuotiopaikan kivikehä, jotka ovat sommiteltu leirialueelle. Kehän viereen jätetyt, osittain hiiltyneet tervaskannon kappaleet kertovat tulesta ja ihmisistä, jotka olivat olleet kokoon-tuneita nuotio-äärelle. Kuvatun kaltainen jälki metsässä on mysteeri, ympäristötaideteos, joka kertoo tarinaa, mutta ei selitä itseään. Sen voi kokea kuka tahansa alueelle eksyvä niin kauan kuin jäljet ovat näkyvissä.

Teos katoaa vähitellen. Polut ja painaumat kasvavat ensimmäisinä näkymättömiin. Pajupunorakennelmat hapertuvat ja romahtavat maahan peittyen lopulta kasvien sekaan, kunnes lahoavat. Nuotio- kivikehä näkyy pidempään, kunnes sammal kasvaa sen päälle. Maan sisälläkin se jatkaa elämäänsä rakennelmana ja jälkenä. Lopulta metsän elämän kiertokulku saattaa liikutella kiviä niin, ettei muodostelmaa ole enää jäljellä, eivätkä ne erottuisi muista kivistä.

5.6 Roolini leirin ohjaajana

Olen toiminut ohjaajana taideprojekteissa ja kuvataiteiden opettajana. Vaikka pyrin aina esiintymään omana itsenäni, minulle syntyy vääjäämättä ammatillinen rooli suhteessa ohjattaviin. Joissain tehtävissä olen tehnyt yksityiskohtaiset ennakkosuunnitelmat ja aikataulut ja miettinyt tarkkaan millaisessa roolissa esiinnyn. Useimmiten olen kuitenkin jättänyt itselleni liikkumavaraa pystyäkseen esiintymään luonnollisesti vuorovaikutustilanteissa. Kun tavoitteenani on ollut ohjattavan ryhmän motivoiminen itsenäiseen ajatteluun, olen mielestäni onnistunut parhaiten huomioimalla jokaisen ohjattavan yksilönä. Yhteyden luominen toisiin ihmisiin vaatii tilanetajua, reaktioherkkyyttä ja muuntumiskykyä. Taiteellinen ohjaaminen on minulle luova prosessi, jossa joudun toimimaan spontaanisti ja esiintymään improvisoiden.

5.6.1 Ohjaustyön pohdintoja

Leiriä edeltävän viikon aikana työstin alitajuisesti myös rooliani leirin ohjaajana. Kävin leirin toimintaa jatkuvasti läpi mielikuvissani. Tulevien tapahtumien ajattelemisen valmisteli minua myös ohjaustyöhön. Pohdiskelut roolistani ohjaajana olivat enimmäkseen pois rajaamista. Suunnittelemani toiminnan ja toimintaympäristöön perehtymiseni taustalla oli teoreettista pohdiskelua taiteesta, eettisyydestä, historiasta sekä leirialueen erityislaadusta metsäkohteena ja muinaiskulttuurin keskittymänä. Teoriatiedon tuominen osaksi leirin sisältöjä tuntui ongelmalliselta. En ollut taidealaa lukuun ottamatta asiantuntija millään niistä ammattialoista, joiden tutkimustietoja olin hyödyntänyt suunnittelussani. Pystyisin esittämään tärkeäksi kokemiani faktatietoja tai näkemyksiäni ainoastaan harrastuneisuuteni pohjalta.

5.6.2 Ohjaaja oppaana

Ensimmäisiä tietoisia valintoja ohjaustyön suhteen oli se, etten käytä puhuessani teoreettisia tai vaikeasti ymmärrettäviä käsitteitä ja termejä. Halusin välttää vaikutelmaa opetustilanteesta. Ajatukseni oli, että voin toimia oppaana, joka vie ihmiset heille uuteen paikkaan, antaa heidän tehdä siellä itsenäisiä havaintoja ja asettua aloilleen omaehtoisesti. Toiminnan kannalta tarpeelliset tiedot halusin antaa vieraanvaraisuuden eleenä niille, jotka oli kutsuttu tuntemattoman kulttuurin vieraisiksi. Ryhtymisen taiteelliseen työskentelyyn halusin esittää kutsuna, tilaisuutena osallistua yhteiseen työhön. Kukaan ei suoranaisesti opeta, mitä metsässä tullaan tekemään, vaan mallia näytetään työskentelemällä. Luotin siihen, että leirille osallistuvat taidekoulujen opettajat ja innokkaimmat oppilaat tarttuvat toimeen, ovat esimerkkinä muille, ja toiminta tempaa kaikki osallistujat mukaansa.

5.6.3 Rooliin asettuminen

Olin päättänyt olla tekemättä tarkkaa käsikirjoitusta ja valitsematta tietoisesti minkäänlaista ohjaajan roolia. Pyrin löytämään roolini tekemällä metsässä työtä. Halusin unohtaa teoreettiset pohdinnat ja virittäytyä metsän aistimiseen subjektiivisena kokemuksena. Vietettyäni leiriä edeltävän intensiivisen viikon metsässä olin mukautunut sen olosuhteisiin. Metsässä liikkuminen ja tietoisuus ympäristöstä muuttuivat hallitseviksi olemiseni tiloiksi. Vaikka toiminkin leirin ohjaajana, oppaana tai vieraanvaraisena isäntänä, metsä oli minulle enemmän läsnä kuin leirille saapuvat ihmiset. Uskoin metsässä viettämäni ajan, keskittyneen mielentilani ja fyysisen työn välittyvän olemuksestani. Tunsin pystyväni olemaan luonteva ammatillisessa roolissani taiteilijana ja leirin ohjaajana. Halusin välittää leiriläisille näkemykseni taiteellisen työskentelyn ideasta pitäytymällä siinä mielentilassa, joka syntyi metsässä työskennellessäni. (kuva 15.)

Kuva 15. Ota metsä miehiksesi. Kuva: Päivi Venäläinen

6 NIIN METSÄ VASTAA -LEIRIN TYÖSKENTELYN KUVAUS

Opinnäytetyöni toiminnallisen osan tuotos oli Niin metsä vastaa -taideleiri ja siellä syntyneet teokset. Kuvaan leirin tapahtumat omaelämäkerrallisenä kertomuksena. Esitän kertomuksen tukena ja tapahtumien dokumenttina valokuvia, joihin viitataan tekstissä.

6.1 Ensimmäinen päivä - Naamiorituaali Hakoisten linnavuorella

Lauantaina 30. huhtikuuta kello 19.00 leirikoululaiset kokoontuivat Hakoisten linnavuoren pysäköintialueelle. Paikalla oli noin 50 henkilöä. Balakirevin taidekoulusta Petroskoista oli saapunut 20 oppilasta ja opettajaa, Suomesta 17 oppilasta, kymmenen opettajaa, kokki ja tulkki. Hankkeen koordinaattori Kikka Jelisejeff ilmoitti Niin metsä vastaa -leirin alkaneeksi ja toivotti osallistujat tervetulleiksi. Hän muistutti kaikkia ottamaan tekemänsä naamiot mukaan linnavuorelle.

Hakoisten linnavuori on joka puolelta jyrkkärintainen, ja sinne johtaa vaikeakulkuinen polku. Sen päällä on tasainen kalliainen aukio, josta on esteetön näkymä kaikkiin suuntiin. Ympäristö on museo-viraston luokittelussa Suomen merkittävimpiä kulttuurimaisema-alueita. Leiriläiset kulkivat jonossa polkua pitkin linnavuoren päälle. Siellä heitä kohtasi yllättävä näky, ja he kuuluivat matalan, mörisevän äänen. Kalliolla istui mustakaapuinen henkilö, joka lauloi tuvalaista kurkkulaulua. Hänen kasvoillaan oli tuohesta tehty naamio ja sylissä šamaanirumpu (kuva 16).

Kuva 16. Linnavuoren šamaani. Kuva: Päivi Venäläinen

Kun kaikki olivat saapuneet vuoren laelle, alkoi tervetuliaisseremonia. Muodostimme kaksi riviä, puimme naamiot, käännyimme kasvot vastakkain ja aloimme kätellä toisiamme. Taustalla kuului kurkkulaulua. Osallistujat katsoivat toisiaan valmistamiensa naamioiden läpi. Toisilleen vieraat ihmiset kohtasivat näkemättä toistensa kasvoja. (kuva 17.)

Kuva 17. Naamiorituaali Hakoisten linnavuorella. Kuva: Päivi Venäläinen

Tervetuliaisseremonian jälkeen ihmiset vaeltelivat linnavuoren laella, juttelivat, leikkivät naamioilla ja ottivat valokuvia. Leirin ensimmäinen osuus oli loppumassa. Balakirevin taidekoulun oppilaat ja opettajat esittivät vanhan karjalaisen kansanlaulun. Tunnelma oli iloinen ja raukea. Leiripäivä oli ohi.

6.2 Toinen päivä

Sunnuntaiamuna leiriryhmä saapui Janakkalan Laurinmäen keltaiselle talolle, ja aloin johtaa toimintaa leirin ohjaajana. Lähdimme kävelemään museo- ja luontopolkua pitkin. Alueella on uhrilehto, jonka halki kulkee puro. Pysäytin ryhmän ja kerroin, että olimme saapuneet museon suojelualueelle, joka oli esihistoriallisena aikana syntynyt suomalaisen muinaisuskon kulttipaikka, pyhä uhrilehto. Katselimme rehevää lehtometsää ja selitin, että toimisimme leirin aikana luontoa kunnioittaen, eikä mitään elävää saisi poimia, katkaista tai muuten vaurioittaa.

Kun saavuimme leirialueelle, kerroin leiriläisille, että saisimme kunnanpuutarhurin kanssa tehdyn sopimuksen mukaisesti raivata pieneltä alueelta vesakkoa työskentelyä varten. Toimisimme metsänhoitosuunnitelman mukaisesti, ja vesakon raivaus edistäisi vanhan kuusikon elinvoimaisuutta. Kaikki raivatut vesat kerättäisiin nippuihin myöhempää käyttöä varten. Näytin, kuinka olin merkinnyt alustavasti alueen rajat maahan asettamalla puunrangoilla. Osoitin heille kumpareita, jotka olivat paksun sammalkerroksen peittämiä erikokoisia kiviä. Kerroin, että niiden haurasta sammalpintaa tulee suojella, koska sen kasvaminen takaisin kestäisi useita kymmeniä vuosia.

6.2.1 Ryhmiin jakautuminen

Jaoin leiriläiset neljään ryhmään. Suurin joukko lähti läheiselle niitylle keräämään nuoria pajuja, jotka oli jätetty pyynnöstäni raivaamatta pajunpunontatöiden tarpeiksi.

Toinen joukko alkoi valmistella polkuja. Raivasimme ja merkitsimme katkokuilla haapa- ja pajuvesoilla kaksi reittiä läheiseltä luontopolulta leirialueelle. Niihin muodostui jo ensimmäisen aamupäivän aikana selkeät polut, joita pitkin pajunkerääjät kantoivat pajunippujaan. Polkujen ulkopuolinen luonto säilyi koskemattomana.

Kolmas joukko lähti keräämään kiviä tulentekopaikkaa varten. He kantoiivat niitä paksujen pellavakankaiden avulla. Kiviä kerättiin ainoastaan tuulenkaatamien isojen kuusien pystyyn nousseista juuripaakuista, joiden mukana oli noussut näkyviin paljasta maata, hiekkaa ja kiviä.

Neljäs joukko auttoi minua siirtämään etukäteen leikkaamani ympyrän muotoisen, halkaisijaltaan metrin kokoisen sammal- ja multakerroksen alueen ulkopuolelle. Sammaleiseen maahan syntyi pyöreä, puolisen metriä syvä reikä. Joukko lähti hakemaan lapiolla ja kottikärryillä hiekkaa samoista juuripaakuista, joista toiset keräsivät kiviä. Pyöreän kaivannon pohjalle kannettiin ja tampattiin tiiviiksi noin 30 sentin paksuinen kerros hiekkaa. Kivien kerääjät rakensivat kivikehän hiekkaympyrän ja sammalikon rajalle suojaksi kuumuudelta ja tulelta. Tulentekopaikka oli valmis (kuva 18).

Kuva 18. Valmis tulentekopaikka. Kuva: Päivi Venäläinen

6.2.2 Tervaskanto ja tulen sytyttäminen

Kuva 19. Tervaspuun haistelua. Kuva: Päivi Venäläinen

Pyysin kaikkia keskeyttämään tekemisensä. Esitin työnäytöksenä, kuinka tehdään nuotio. Siirryimme lähellä olevan tervaskannon luokse. Väänsin sen rautakangen avulla juurineen irti maasta ja polkaisin sammalikkoon revenneen aukon umpeen. Kannoin tervaspuun nuotiopaikalle ja halkaisin sen kirveellä neljään osaan. Pilkoin yhdestä osasta pienet palat tervaspuuta jokaiselle leiriläiselle. He saivat haistella tervan väkevää tuoksua (kuva 19). Näytin, kuinka tervaspuusta vuollaan kiehisiä, ohuita lastuja, jotka syttyvät kosteissakin olosuhteissa. Kaikki kokeilivat vuolemista ja toivat vuolemansa lastut tulentekopaikalle. Asettelin kiehisistä keon ja sen ympärille nuotiopuut koivuhaloista ja kahdesta isosta tervaskannon kappaleesta (kuva 20). Kun nuotio syttyi palamaan, katselimme hetken hiljaa tulta, ja sitten kaikki palasivat työnsä ääreen. Tulta pidettiin yllä jatkuvasti koko loppuleirin ajan. Päivän lopussa nuotio hiillostettiin hiekalle ohueksi kerrokseksi ja sammutettiin vedellä ennen poistumista.

Kuva 20. Kiehisten sytyttäminen. Kuva: Päivi Venäläinen

6.2.3 Työt jatkuvat

Työt jatkuivat nuotion palaessa. Pajunkerääjät olivat niityllä, ja kutsuin muut leiriläiset koolle näyttääkseni sahan käytön periaatteet. Sahasin valmistamallani kaarisahalla näytteeksi pienen vesan poikki. Leiriläiset alkoivat raivata leirialueella kasvavaa nuorta vesakkoa. Rangat ja risut pinottiin kasoiksi myöhempää käyttöä varten.

Leirialue sijaitsi tiheässä, alle satavuotiaassa kuusimetsässä. Se oli halkaisijaltaan parikymmenmetrinen rinnealue. Nuotio oli alueen reunalla tasaisella maalla, ja kaikki mahtuivat sen ympärille. Avoimeksi tilaksi raivattu leirialue erottui selkeästi ympäröivästä kuusimetsästä, jonka alusta oli tiheän, 3 – 5 metriä korkean vesakon peitossa. Kun vesakko oli raivattu, maan pintaa peitti tiiviiksi tallautunut sammal. Tallatusta maasta kohosi kymmenkunta koskemattoman, paksun sammaleen peittämää kivikumpua. Pajunippuja alkoi kertyä leirialueen reunoille (kuva 21).

Kuva 21. Pajunippuja. Kuva: Päivi Venäläinen

6.2.4 Lounaspalaveri

Leiriläiset lähtivät Laurinmäen keltaiselle talolle syömään lounasta, ja minä ja kolme taidekoulujen opettajaa jäimme pitämään tilanpalaveria. Materiaalia pajupunontatöiden aloittamiseksi oli riittävästi, joten päätimme tehdä kaksi mallia pajupunontatekniikoista seuraavan työvaiheen esittelyksi. Löimme kuusi kolmemetristä rankaa maahan pystyyn niin, että ne muodostivat kehän. Punoimme yhdessä riukujen ympärille pajuja noin metrin korkeudelle niin, että muoto muodostui vähitellen nousevaksi lieriöksi. Lopuksi sidoin kuuden rangan kärjet yhteen pajupunosrenkaalla, ja lieriömuoto suippeni ylhäältä teräväkärkiseksi. Teimme toisen mallin viidestä, samansuuntaisesti maassa lepäävästä rangasta. Siitä muodostui mattomainen punosrakenne, jonka pystyisi nostamaan pystyyn, kun pu-

nonta olisi valmis. Malleista pystyi näkemään, kuinka ranka- ja pajumateriaalien kanssa voi työskennellä ja punonnan rakenne teknisesti muodostuu. Lähdimme muiden perässä lounaalle.

6.2.5 Pajunpunontaa

Paluu lounaalta leirialueelle tapahtui hieman väsynein tunnelmin. Osa leiriläisistä kyseli, jatkuisiko raskas raataminen. Päästyämme leirialueelle kokosin ryhmän ympärilleni ja pyysin kaikkia aloittamaan työskentelyn pajumateriaaleilla mallien osoittamalla tavalla tai kokeilemalla jotain muuta tekniikkaa. Kerroin, että tekisimme ympäristötaidetta. Kannustin kaikkia tekemään niin suuria pajupunoselementtejä kuin mahdollista, tekemään yhteistyötä keskenään ja pyytämään tarvittaessa apua. Korostin, että elementtejä valmistettaisiin niin paljon kuin ehtisimme tehdä, ja rakentaisimme leirin lopussa niistä installaation, joka toimisi myös nykytanssityöpajan ja siinä valmistuvan esityksen kulissina ja rekvisiittana. Joku kysyi, minkä näköisiä punostöiden pitäisi olla tai mitä niiden pitäisi esittää. Vastasin, että voi tehdä mitä haluaa.

Leiriläiset pääsivät nopeasti perille siitä, miten pajuista pystyy punomaan muotoja ja kappaleita. Koska leirikoululaiset osoittivat omatoimisuutensa materiaalin ja tekniikan suhteen, pystyivät myös opettajat keskittymään punostöiden tekoon. Kaikki tekivät työtä koko jäljellä olevan ajan. Aamupäivän epätietoisuus oli poissa, ja mieliala vaikutti iloiselta, päättäväiseltä ja innostuneelta. Valmistui useita pajupunoselementtejä, ja leiriläiset esittelivät niitä toisilleen. Valmiit pajutyöt nostettiin pystyyn leirialueen kuusia vasten, ja kaikki pääsivät katselemaan syntyneitä tuotoksia. (kuva 22.)

Kuva 22. Pajunpunontaa. Kuva: Päivi Venäläinen

Metsätyöskentelyn päätteeksi paistoimme makkaraa ja maissintähkiä. Nuotiolla oli valmiiksi tehtyjä makkaratikkuja, mutta moni vuoli itselleen oman. Levitin palavat puut nuotiokehän hiekalle niin, että siihen syntyi laaja hiillos. Makkaranpaisto (kuva 23) sujui iloisissa tunnelmissa, ja kun kaikki olivat syöneet, istuimme raukeina nuotiota katsellen.

Kuva 23. Makkaranpaistoa. Kuva: Päivi Venäläinen

6.2.6 Sanan mahti -runolaulutyöpaja

Kuva 24. Sanan mahti -runolaulutyöpaja. Kuva: Päivi Venäläinen

Karjalaiseen runolauluperinteeseen perehtynyt Kuvataiteilija Hanneriina Moisseinen saapui paikalle (kuva 24). Runolaulu on muinaissuomalaista musiikkia, joka on kulkenut suullisena perintönä sukupolvelta toiselle. Aloitimme runolaulamisen leiriä varten kirjoitetulla runolla, joka oli kalevalamittainen mukaelma suomalaisen muinaisuskon ppyntiloitsuista ja metsänpeitosta päästätaikoihin kuuluvista loitsurunoista. Runolaululla lepytel-

tiin aikoinaan metsän henkiolentoja, joiden hallinnassa olevia luonnonantimia ihminen halusi saada käyttöönsä, ja meidän joukkomme keräili pajuja ja vesakkoa ja teki leirinsä metsään. Tällä loitsurunolla lepyttelimme metsää ja pyysimme lupaa työskentelyllemme, vakuutimme toimivamme sen hyväksi ja esitimme toiveemme metsänpeittoon pääsemisestä:

”Anna metsä aineksias,
ainespuita ahkerille.
Anelijan olkapäille,
olanpäällä kantajille.
Niistä sulle rakennamme,
väkäpuista väkerrämme.
Peittos alle pesäsemme,
pesän pienen peitoksemme.”

Hanneriina Moisseinen laulatti leiriläisiä erilaisilla runolauluperinteeseen kuuluvilla sävelmillä ja tavoilla, joissa runoa laulettiin yhdessä tai vuorolauluna kahdessa ryhmässä Hanneriinan toimiessa esilaulajana. Kokeilimme säkeiden esittämistä kovaan ääneen huutamalla ja sitten vuorolaulamista niin kovaa kuin mahdollista. Loitsurunon säkeet huudettiin ja laulettiin yhä uudelleen ja tunnelma kohosi hurmioituneeksi kilpalaulannaksi (ks. Haapoja, 2013).

6.3 Kolmas päivä

Kolmas leiripäivä alkoi. Päästyämme Laurinmäelle siirryimme leirialueelle. Osa opettajista ja leiriläisistä jäi niitylle keräämään lisää pajuja. Edellisen päivän kesken jääneet pajutyöt käynnistyivät. Nuotion ylle laitettiin roikkumaan valurautapata veden keittämistä varten (kuva 25).

Kuva 25. Vesipata nuotioilla. Kuva: Päivi Venäläinen

Uusia pajunippuja alkoi saapua leirialueelle, kunnes niityn toinenkin laaja pajukko oli saatu leikattua. Pajunleikkaajat liittyivät punojien joukkoon, ja kaikki keskittyivät työskentelyyn. Kun leirialuetta tarkasteli kokonaisuutena päivän mittaan, pystyi näkemään, miten pajunpunontatyöt tapahtuivat kuusien ja kivikumpujen väliin muodostuneilla esteettömillä aukioilla, joissa oli tilaa käsitellä pitkiä tukirankoja ja pajuja. Leirialueen maa oli tallelaantunut tasaiseksi pienten aukoiden ja polkujen verkostoksi, joka kulki suurten kuusten ja paksujen sammalkumpujen ympärillä.

6.3.1 Metsän kätkössä

Vaikka alueella toimi koko päivän tiiviisti viisikymmentä nuorta ja kymmenisen aikuista, tilanne ei ollut missään vaiheessa meluisa tai levoton. Metsän akustiikka vaimensi puheen ja työskentelyn äänet niin, että luonnon äänet, kuten linnunlaulu ja tuulen humina, kuuluivat selvästi. Nuotiossa palavan tulen äänet ja tervantuoksuinen savu olivat omat elementtinsä. Nuotion ympärillä istuvat nuoret näyttivät rennoilta ja rauhallisilta. Toiset vuoleskelivat kepinpätkiä. Jotkut työnsivät vuolemansa kepin pään tuleen, antoivat sen palaa hiileksi ja tutkivat kepin mustunutta kärkeä. Kuusia vasten nojaavat pajuelementit alkoivat vallata tilaa. (kuva 26.)

Kuva 26. Kotoisia tunnelmia metsässä. Kuva: Päivi Venäläinen

Pieni ryhmä vanhempia leiriläisiä Balakirevin taidekoulusta vaikutti joutilailta ja kysyin, haluaisivatko he lähteä kanssani hakemaan lisää tervaskantoja. Kaksi poikaa ja kaksi tyttöä lähtivät mukaani. Matkassamme oli rautakanki ja kaksi pistolapiota. Kiertelimme läheistä kosteikkoa, jossa tiesin olevan tervaskantoja ja jonka pehmeästä maasta ne olisi helppo irrottaa. Potkimalla kantoa juuret alkoivat nousta näkyviin. Tartuimme niihin ja väänsimme kannon irti maasta. Siirsimme kannon sivuun ja poljimme kevyesti maan ja sammalen tasaiseksi niin, ettei paikkaan jäänyt jälkiä. Kuljetimme kannot ja työkalut takaisin leirialueelle.

6.3.2 Leirin valmistelu esitystä varten

Kolmas leiripäivä läheni loppuaan. Pyysin kaikkia keskeyttämään työskentelyn ja kerroin, että meidän olisi valmisteltava leirialue seuraavan päivän nykytanssityöpajaa varten. Siivosimme alueen. Keräsimme kaikki maahan pudonneet risut, oksat ja työskentelystä yli jääneet rangat ja pajut leirialueen reunalle. Ne aseteltiin yhdensuuntaisesti maahan ja niistä muodostui matala, leirin rajalla kulkeva aitarakennelma (kuva 27).

Kuva 27. Risuaita leirialueen rajalla. Kuva: Päivi Venäläinen

Nuotion ympärillä oleva tasainen aukio sijaitsi alueen reunalla, ja sen oli tarkoitus toimia esityksen näyttämönä. Sen vieressä oleva rinne toimisi esityksen katsomona. Siivoamisen jälkeen nostelimme pajupunoselementtejä nuotion ympärille. Kun kaikki pajuelementit oli saatu esiintymisalueelle, istuimme rinteeseen ja katselimme miltä leirialue näytti. Leirikouluaiset alkoivat siirtyä pois metsästä, ja osa leirin opettajista jäi tekemään sommittelukokeiluja. Esiintymisalue pajuelementteineen saatiin pian valmiiksi aamun nykytanssityöpajaa varten. Leiripäivä metsässä oli päättynyt.

6.4 Neljäs päivä

Tiistaina alkoi leirin neljäs ja viimeinen päivä. Leiriläisillä oli mukanaan tekemänsä naamiot esitystä (liite 7) varten. Tuli sytytettyä ja kaikki oli valmiina nykytanssityöpajaa varten.

6.4.1 Esitystaidetta metsässä

Tanssija ja koreografi Justus Pienmunne esitteli itsensä ja alkoi teettää leiriläisillä rauhallista verryttelyä ja mielikuvaharjoituksia, ja sen jälkeen

teimme yksinkertaisia keho- ja liikeimprovisaatioharjoituksia (kuva 28). Jokainen kokeili erilaisia tapoja liikkua ja asettua liikkumattomaksi. Tuotimme erilaisia ääniä suullamme ja kehollamme.

Kuva 28. Liikeimprovisaatioharjoituksia. Kuvat: Päivi Venäläinen

Seuraavaksi tutkimme leirialueen tilaa ja pintoja. Kaikki valitsivat itselleen kolme paikkaa ja ottivat haluamansa asennon, johon he asettuivat pysähtyessään aina tiettyyn paikkaan. Jokainen kokeili erilaisia tapoja liikkua paikkojen välillä. Liikkumista jatkettiin, ja liikkeet ja asennot toistuivat samanlaisina joka kierroksella. Reitit risteilivät alueella ja leiriläiset pujottelivat toistensa ohi kaarrellen kuusien ja sammalkumpujen lomassa. Liikkeistä ja pysähtymisistä syntyi kokonaisuus, jossa oli selkeä kiertokulku ja rytmi. Harjoitus muodosti metsään asetelmia eri lailla liikkuvista ja pysähtyvistä ihmisistä.

Pienmunne selitti meille seuraavan harjoituksen idean. Hän jakoi leiriläiset neljään ryhmään, joiden piti sopia, millä eri tavoilla he liikkuvat. Ryhmien jäsenet tekivät liikkumisharjoituksia siirtyen nuotiolta eri suuntiin kunkin ryhmän omalla tyyllillä. He kiersivät edellisen harjoituksen paikat, tekivät niissä pysähtymisasentonsa ja palasivat takaisin nuotiolle. Jokainen ryhmä esitti lopuksi oman liikeimprovisaationsa muiden toimiessa yleisönä.

Aamupäivä kului harjoitusten parissa. Lounaan jälkeen alkoi intensiivinen jakso, jonka aikana leiriläiset suunnittelivat Pienmunnen ohjauksessa esityksen lopullista muotoa ja alkoivat harjoitella sitä. Esitykseen liitettiin ääniä, joita oli mahdollista tuottaa omalla keholla ja luonnonmateriaaleilla. Kuivattuja puukapuloita ja haarautuneita puunkappaleita käytettiin lyömäsoittimina ja visuaalisina elementteinä esityksen liikeimprovisaatioissa.

6.4.2 Läpivetoja

Esitystä varten leiriläiset jakautuivat jälleen ryhmiin, joilla oli omat roolinsa ja koreografiansa esityksen aikana. Yksi ryhmistä lähti harjoittelemaan osuuttaan uhrilehdon kuppikivelle. Esityksen ohjelmatiedoissa oli ilmoitettu, että opastus esityspaikalle lähtisi liikkeelle kievarinaukiolta ja keltaiselta talolta. Opastus oli päätetty ottaa osaksi esitystä, ja sen oli määrä alkaa kuppikiven kohdalta, jossa leiriläisten lyömäsoitinorkesteri soittaisi

suuresta, tuulenskaatamasta kuusesta valmistettua soitinta. Lyömäsoitin-musiikki houkuttelisi yleisön paikalle odottamaan opastusta.

Kuusen erimittaisiksi katkotut oksat soivat eri sävelkorkeuksilla, kun niitä rummutti kapuloilla. Soittajien ryhmässä oli lisäksi yhdeksän leirikoulu-laista. Ryhmässä tehtiin erilaisia rytmisiä harjoituksia ja kuunneltiin, miltä soittamisen äänet kuulostivat. Sovimme, että esityksemme koostuisi kahdesta osasta, joista ensimmäinen olisi äänekkästä perusrhythmin ylläpitoa ja toinen käsimerkistäni alkava, hiljaisella äänenvoimakkuudella soitettu nopeampainen tremolo. Perusrhythmiin siirryttäisiin takaisin merkistäni. Harjoituksen lopuksi teimme esityksemme läpivedon ja siirryimme takaisin leirialueelle.

Kun kaikki ryhmät olivat saaneet osuutensa harjoitelluksi, alkoi viimeinen tauko ja makkaranpaisto nuotiolla. Viimeistelin opettajien kanssa esitysalueen siivouksen, ja kaikki ylimääräinen tavara kuljetettiin pois. Paikalle jääneet varusteet siirrettiin pois näkyvistä. Leiri oli valmis esitystä varten.

6.4.3 Esitys

Esitys alkoi uhrikiven musiikkiesityksellä (kuva 29). Soittajat olivat pukeutuneet naamiot kasvoilleen, ja heillä oli lyömäkapulat käsissään. Soitto alkoi. Paikalle saapui yleisöä kuuntelemaan. Kun oli aika siirtyä leirialueelle, soittajat lopettivat esityksensä, ja sarvipäinen hahmo seurueineen saapui opastamaan yleisöä. Soittajat liittyivät osaksi joukkoa, joka vaelsi hitaana kulkueena (kuva 30) sarvipäähahmon perässä polkua pitkin leirialueelle. Perille päästyään yleisö löysi istumapaikat rinteen katsomosta.

Kuva 29. Uhrikiven musiikkiesitys. Kuvat: Päivi Venäläinen

Kuva 30. Rituaalikulkue uhrikiveltä leirialueelle. Kuva: Päivi Venäläinen

Esitys levittäytyi laajalle alueelle, ja samanaikaisesti tapahtui useita asioita. Liikeimprovisaatiot olivat esityksen keskeisin ja näkyvin sisältö. Esiintyjät ääntelivät suullaan ja tuottivat ääniä taputtamalla, kalisuttamalla puukapuloita (kuva 31) ja rummuttamalla kämmenillään puun pintaa.

Kuva 31. Tilannekuva esityksestä. Kuva: Päivi Venäläinen

Kuva 32. Esityksen runolaulu. Kuva: Päivi Venäläinen

Nuotion äärelle ilmestyi huopaan kääriytynyt hahmo. Hän esitti muinais-suomalaista loitsurunoperinnettä mukailevan runolaulun (kuva 32). Samaan aikaan esiin ilmestynyt aasinpäähahmo (kuva 33) alkoi sahata kaarisahalla puunrankoja. Sahausäänen tasainen rytmi liittyi osaksi esityksen äänimaisemaa.

Kuva 33. Esityksen aasi sahaa. Kuva: Päivi Venäläinen

Esityksen päätyttyä esiintyjät saivat aplodit ja kumarsivat yleisölle. Esityksen ohjannut Pienmunne kutsuttiin esille ja jälleen kumarrettiin. Yleisöä jäi paikalle keskustelemaan esityksestä ja leiristä. He tutkivat leirialuetta ja

sinne syntynyttä ympäristötaidetta. Leirikoululaiset poistuivat paikalta. Nuotio sammutettiin runsaalla vedellä ja märät hiilet levitettiin sen pohjalle. Janakkalan luonto- ja ympäristöyhdistys ennallistaisi nuotiopaikan asentamalla poistetun maapalan takaisin nuotio päälle. Kolme päivää palanut tuli oli kuumentanut nuotio pohjalle palosuojaksi asennetun hiekan ja oli turvallisinta antaa sen jäähtyä. Kun nuotiopaikka oli ennallistettu, ainoa näkyvä jälki oli kivistä koostuva kehä (kuva 34). Leiri oli päättynyt ja metsän ympäristötaideteos valmis.

Kuva 34. Nuotiopaikka ennallistettuna. Kuva: Sami Karhusaari

7 ARVIOINTI JA POHDINTA

Opinnäytetyössäni vastataan seuraaviin kysymyksiin:

Millainen prosessi oli Niin metsä vastaa -leirin suunnittelu ja toteutus?

- Millaista taiteellista toimintaa leirin suunnittelu ja toteutus sisälsivät?
- Miten taiteidenvälisyys toimi leirin toteutuksessa?
- Mitkä olivat toiminnan eettiset lähtökohdat ja tavoitteet?
- Millainen rooli rituaaleilla oli suunnittelussa ja leirin toiminnassa?

Prosessin, suunnittelun ja toteutuksen kuvauksen olen esittänyt luvuissa 4 (Käytännön suunnittelu ja leirin valmistelut) ja 5 (Niin metsä vastaa -leirin työskentelyn kuvaus). Toiminnan eettiset lähtökohdat ja tavoitteet olen esitellyt luvussa 2 (Suunnittelutyön lähtökohdat ja arvot).

7.1 Taiteellinen lähestymistapa suunnittelutyöhön

Kuva 35. Lukuesityksen maisemissa: neva. Kuva: Mervi Suomalainen

Hiisi viekään -koulutuspäivän ohjelma oli ensimmäinen tilaisuuteni ko-keilla taiteellista lähestymistapaa suunnittelutyöhön ja antoi suuntaviivat leirin suunnittelulle. Koulutuspäivän ohjelmätiedoissa (liite 5) luki: ”Noki-pannakahvit, kiehisiä ja 1800-luvun hiihtometsästystarinoita. Kuvataiteilija Sami Karhusaari”.

Koulutuspäivä oli pieni osa kokonaisprojektistani, ja sitä analysoimalle voin kuvailla yksityiskohtaisemmin, mitä tarkoitan taiteellisella lähestymistavalla suunnittelutyöhön. Kohderyhmä oli joukko eri taiteenalojen opetuksen ammattilaisia. Halusin tuottaa heille tapahtuman, jossa hankkeen teemoista voisi herätä uudenlaista ajattelua ja jonka laatu kestäisi kriittisen arvioinnin osallistujien ammatillisista näkökulmista.

Perehdyin aiheena olevaan 1800-luvun karjalaiseen hiihtometsästyksen ja laadin luontoretkeä varten siihen liittyvistä kansantieteellisistä dokumenteista koostamani kerronnallisen esityksen. Etsin kaunokirjallisen kertomuksen hirvenhiihdosta ja valmistelin siitä lukuesityksen. Käytin useita päiviä tallomalla talviseen metsään polkua, joka kulki hirvenhiihtokertomuksessa kuvattujen, luonnonsuojeluarvoiltaan merkittävien metsätyyppien ja maaperän muodostumien läpi (Kuva 35). Suunnittelin tapahtuman, jonka sisällöt, draamallinen kaari ja toiminnan yksityiskohdat ja ajoitukset olivat esteettisen kokemisen näkökulmasta mietitty ja harjoiteltu kokonaisuus.

Kun toteutin koulutuspäivän tapahtuman, en ollut mukavasti tarinoiva ja huolettomasti kahvia keittelevä eräopas vaan toimin harkitusti ja keskittyneesti kuin japanilaisen teeseremonian suorittaja. Hirvenhiihtonovellin lukuesitys ja sitä seurannut kävelyretki metsässä tapahtuivat pieteetillä ja eleettömästi.

Suunnittelemani ohjelma erosi virkistys- ja elämystapahtumista siinä, että siitä oli riisuttu viihteellinen sisältö. Elämyksellisten huipentumien sijaan siinä painottuivat puhumatta jättäminen ja lakonisesti esitetyt temaattiset asiasisällöt, toiminnan askeettisuus ja yksityiskohtien minimalistinen esteetiikka.

Luontopolulle lähdetessä osallistujia kehoitettiin nauttimaan metsästä kaikin aistein. Kävelyretken aikana metsästä osoitettiin novellissa mainittuja luonnonnäkymiä ja kerrottiin lyhyinä anekdootteina Karjalan hiihtometsästäjien todellisesta elämästä 1800-luvulla kansantieteellisten tutkimusten pohjalta. Ohjelman lopuksi halukkaat saivat kävellä metsäpolkuja pitkin lounaspaikkana olevan talon edustalle. Taiteellinen lähestymistapa suunnitteluun antoi minulle mahdollisuuden tarjota osallistujille tutkimuksellisesti taustoitettua ja huolellisesti käsikirjoitetun, osallistavaa esitystaidetta lähestyvän kokemuksen.

Arvioin, että tuottamani ohjelma tarjosi osallistujille taidealan ammattilaisina viimeistellyn kokonaisuuden ja positiivisia vertaiskokemuksia. Olen osallistunut koulutus- ja luentotilaisuuksiin, joissa taiteilija on esityksellään onnistunut tuottamaan huikean taiteellisen kokemuksen ja avaamaan käsiteltävää aihetta ajatteluani mullistavalla tavalla. Osuuteni Hiisi vieköön -koulutuspäivästä ei ollut varmastikaan mikään ainutkertainen huippukokemus, mutta se oli huolellisesti valmisteltu näkökulma ohjelman aiheisiin. Työkokemuksiini perustuen olen varma, että tapahtuman voisi tarjota sellaisenaan mille tahansa ryhmälle ikään ja sukupuoleen tai koulutus- ja kulttuuritaustaan katsomatta.

7.2 Niin metsä vastaa -leirin arviointi ja pohdinta

Aloitin opinnäytetyöprosessini liittymällä Näätsä II -kehityshankkeen suunnittelutyöryhmään. Tehtäväni oli suunnitella ja toteuttaa taideleiri yhteistyössä hanketyöryhmän kanssa. Perehdyin hankesuunnitelmaan ja keskustelin ideoistani työryhmän kanssa. Käytännössä sain toteuttaa vapaasti omia näkemyksiäni leirin suunnittelutyössä ja toteutuksessa.

Projektin alusta asti oli tiedossa, että leirin ohjelmaan tultaisiin sisällyttämään runolaulu- ja nykytanssityöpajat. Leirin päiväohjelma aikatauluineen ja työpajojen taiteilijavierailuineen varmistui vasta viimeisellä viikolla ennen leirin alkua. Jouduin pitämään leirille suunnittelemani toiminnan aikataulullisesti joustavana, jotta työpajat voisi sijoittaa lyhyellä varoitusajalla osaksi yhteisötaiteellista prosessia. Tämä onnistui hyvin. Työpajat syvensivät leirin taiteellista kokonaisuutta ja muodostivat intensiiviset huipentumat metsätyöskentelyn aloitus- ja lopetuspäiville.

Suunnitelmissani oli otettu huomioon aikataulujen ja toiminnan sisältöjen muutokset myös leirin aikana. Työryhmämme teki tilannearvioita ja hienosäätöjä joka päivä. Emme joutuneet turvautumaan kompromisseihin, vaan pikemminkin hyödynsimme ennalta arvaamattomasti etenevän prosessin mahdollisuuksia. Työryhmän yhteishenki ja sen jäsenten ammattitaito mahdollistivat tässä onnistumisen.

Seuraavaksi arvioin opinnäytetyöni keskeisten teemojen ja ympäristöeettisten tavoitteideni toteutumisen leirin toiminnassa.

7.2.1 Rituaalit

Kuva 36. Linnavuoren naamiorituaali. Kuva: Päivi Venäläinen

Näätsä II -hankkeen tavoite keskittyä erityisesti aineettomaan kulttuuriperintöön toteutui sekä suunnittelutyössäni että leirin sisällöissä. Aloitin työni jatkamalla aiempia tutkimuksiani aineettomaan kulttuuriperintöön

kuuluvista rituaaleista ja rituaalitaiteesta (kuva 36). Hiisi viekään -koulutuspäivänä toteutin leirinuotiolla olemiseen kuuluvia rituaaleja, kuten kiehisten vuolemista tervaspuusta, kahvin keittämistä avotulella nokipannussa ja metsästystarinoiden kertomista.

Metsänpeitto-esseessä (liite 3) kuvaan naamiorituaalin ajatusta: ”Hakoisten linnavuoren naamiorituaalissa kättelimme ja esittäydymme toisillemme, mutta totutun kasvokontaktin sijaan kohtasimme toistemme naamioituneet hahmot. Naamiot muodostivat tutun ja tuntemattoman välisen rajapinnan ja rituaaliin osallistuvat ihmiset naamioiden piirin. Arkiset katseet, kosketukset ja sanat kulkivat piirin ulkopuolelta sisäpuolelle ja kohtasivat toisensa muuttuneina, tunnistettavina, mutta outoina. Se oli ensimmäinen kurkistusaukko toiseen todellisuuteen ja valmisteli meitä Metsänpeittoon.”

Tulella oli tärkeä rooli leirin rituaaliluonteen muodostajana. Se on luonnonilmiö, joka on sekä suojeleva että tuhoava voima. Luonnonolosuhteissa tuli kypsentää ravinnon ja antaa suojaa, lämpöä ja valoa. Kokoontuminen tulen ympärille on osa ihmisen muinaista kulttuuri-identiteettiä. Leirillä nuotien sytyttäminen, sen ympärillä tapahtuva toiminta ja äärelle kokoontuminen olivat rituaaleja, jotka toistuivat joka päivä täsmälleen samantapaisina. Siinä missä linnavuoren naamiorituaali oli järjestetty ja ohjattu tapahtuma, leirinuotien rituaaleihin osallistuttiin ilman mitään ohjausta, ja rituaali itsessään oli luonnollinen tapa toimia; kaikki hakeutuivat nuotien ympärille ja tekivät samoja asioita, mutta tiedostamattaan tai toisiaan matkimatta. (kuva 37.)

Kuva 37. Nuotiolla levättiin ja vooleskeltiin. Kuva: Päivi Venäläinen

Sanan mahti -runolaulutyöpaja loi osaltaan leirille rituaalin tuntua ja sai osallistujat toimimaan kiinteänä ryhmänä. Runolaulu kehittyi hurmoshenkiseksi seremoniaksi. Oppimisen ja esittämisen tasot katosivat pian työpaikan alettua, ja kaikki lauloivat kainostelematta yhteen ääneen. Huutolaulu ja kahden ryhmän välinen vuorolaulu olivat aitoa yhdessä tekemistä.

Runolaulutyöpajan ajankohta ensimmäisen metsäpäivän lopetuksena oli onnistunut. Linnavuoren naamiorituaali oli antanut osallistujille aavistuksen leirin mysteeriluonteesta. Ensimmäisen päivän alku vaikeakulkuisessa umpimetsässä ja fyysisesti raskas työ oli leiriläisille vieras ja hämmentävä kokemus. Uuvuttavan aamupäivän jälkeen alkanut taiteellinen työskentely sai osallistujat innostuneeseen mielentilaan. Työn päätyttyä, ennen runolaulun alkua, ryhmä kokoontui tulen ympärille. Kaikki olivat asettuneet metsäympäristöön niin luontevasti, että runolaulu päätettiin aloittaa siellä. Tapahtuman rituaaliluonne oli alkanut muodostua päivän aikana, ja runolaulutyöpajassa se kiihtyi hurmoshenkiseksi (Haapola, 2012).

Leiri jatkui innostuksen ja uppoutumisen tunnelmissa ja arvioin, että toiminnan rituaaliluonne helpotti osallistujien asettumista rooleihinsa, joissa metsä oli heille luonnollinen ympäristö ja työskentely hartaasti suoritettuja rutiineja (kuva 38). Ehkä rituaaleilla tai rituaalin tunnolla on suuri vaikutus siihen, kuinka esimerkiksi taiteen tai käsitöiden tekeminen muuttuu järjestettynä ryhmätoimintana kollektiiviseksi keskittyneisyyden tilaksi.

Kuva 38. Pajupunontaa nuotion savussa. Kuva: Päivi Venäläinen

7.2.2 Suomalainen metsäsuhde

Aineettomaksi kulttuuriperinnöksi listattu suomalainen metsäsuhde nousi työni edetessä yhdeksi keskeisistä teemoista. Lähestyin metsäsuhdetta kansanperinteen ja suomalaisen muinaiskulttuurin näkökulmista. Halusin

tarjota leiriläisille tapahtuman, jossa yksilöllinen ja kollektiivinen metsäsuhte olisi erottamaton osa taiteellista toimintaa. Olin suunnitellut metsäsuhteen syventymisen tapahtuvan leirillä syväekologisen näkemyksen ja dekolonisoivan asenteen tuottamina ilmiönä.

En pysty arvioimaan, miten leiri vaikutti osallistujien metsäsuhteeseen. Se oli jokaisen yksityinen, emotionaalinen kokemus. Joka tapauksessa leiriläiset viettivät kolme päivää metsässä ja tekivät taidetta itse keräämillään, nopeasti uusiutuvilla luonnonmateriaaleilla. He pystyivät tunnistamaan luontoa vahingoittavan toiminnan ja välttämään sitä oma-aloitteisesti. Leirialueen herkästi vaurioituvat, hauraat ja pehmeät sammalkasvustot jäivät koskemattomiksi (kuva 39). Metsästä tuli heille paikka, jossa he pystyivät työskentelemään ja lepäämään täysin luontevasti.

Kuva 39. Työskentelyä sammalpintoja varoen. Kuva: Päivi Venäläinen

Leirin aikana sain tietää, että monet taidekoulujen opettajista olivat mietineet älypuhelimien käytön kieltämistä metsässä. Meille kaikille oli yllätys, että nuorille refleksinomaisesta tavasta osallistua ja uppoutua virtuaalisen maailman tapahtumiin ei näkynyt metsässä merkkiäkään. Taukojen aikana nuoret asettuivat mukavasti lepäämään; he keskustelivat ja heidän huomionsa suuntautui ympäröivään maisemaan. Älypuhelimia käytettiin työskentelyn ja taideteoksien valokuvaamiseen, mutta muuten ne pysyivät taskuissa ja repuissa ilman aikuisten asettamia sääntöjä.

Elävän perinnön wikiluettelossa (Museovirasto 2016b) todetaan suomalaisesta metsäsuhteesta, että se on kaikilla suomalaisilla, mutta siihen kohdistuu myös monia uhkia kuten kaupungistumisen synnyttämä etäännyminen tai luonnossa liikkumiseen vaadittavien taitojen ohentuminen. Uskon, että jokaisen leirille osallistuneen metsäsuhte syveni ja synnytti hänessä myönteisiä tunteita. Mielestäni metsäsuhteen vahvistamiseksi kannattaa

tehdä työtä. Projektini havaintojen pohjalta väitän, että taiteesta ja omasta kulttuuriperinteestämme löytyy paljon käyttämätöntä sisältöä tähän työhön.

7.2.3 Syväekologia, dekolonisaatio ja metsäsuhteen muodostuminen

Syväekologisen ajattelun liittäminen osaksi leirin sisältöjä tapahtui epäsuorasti. Suunnittelin leirin sellaiseksi, että se herättäisi osallistujissa ympäristöeettistä ajattelua ja kyseenalaistaisi käsityksen metsästä ihmisille kuuluvina aineellisina ja aineettomina resursseina: ”Luonto näyttäytyy sekä hallinnon että monien tutkimusalojen tuottamissa diskursseissa yhä enemmän resurssin- ja kulissinomaisena kohteena ja luontoharrastus elämyshakuisena, yksilökeskeisenä ja kaupallisena matkailu- ja viihdetoimintana” (Museovirasto 2016a).

Tavoitteeni oli esittää metsä syväekologisen näkemyksen mukaisesti itseisarvollisena olentona. En puhunut luonnosta eliöiden monimuotoisuuden biologisesta näkökulmasta, sillä halusin välttää metsän teoreettisen objektivoinnin. Koska leiri tapahtui muinaismuistoalueella, kerroin että metsä on suomalaisen muinaiskulttuurin pyhä (Jussila 2009 s.v. pyhä) paikka ja museoviraston suojelema (kuva 40). Metsän mieltäminen pyhäksi poisti ihmiskeskeisen näkökulman sen kohtaamisesta. Metsä ei ollut suojeltu nykyihmisen asettamien luontoarvojen perusteella, eikä leirin tehtävänä ollut määritellä sitä omasta lähtökohdastaan käsin. Meillä oli mahdollisuus leiriytyä ja tehdä taiteellista työtämme siellä. Se ei ollut olemassa meitä eikä ketään muutakaan ihmistä varten, vaan pelkästään oman pyhyytensä ja itseisarvonsa tähden. ”Ihmisten ja metsän välisen suhteen muodostumisen ehtona oli ymmärrys siitä, ettei metsää saa loukata. Metsän kokeminen itseisarvollisena olentona oli tavoittelemamme Metsänpeitto. Se oli pyhä, jonka kanssa voi päästä kosketuksiin vain täyttämällä sen vaatimuksen koskemattomaksi jättämisestä.” (liite 3.)

Kuva 40. Pyhän lehdon uhrikivi. Kuva: Päivi Venäläinen

Lähestyimme metsää taiteen kautta. Leirin taiteellinen sisältö oli suunniteltu rekonstruoimaan muinaistaiteen käytäntöjä arkisen ja pyhän välisenä kommunikointina ja rituaalitaiteena (Liite 3). Muinainen ja primitiivinen taide sisältää maagisia ja mytologisia aineksia ja sitä tehdään palvelemaan rituaalista tarkoitusta (Taiteen pikkujättiläinen 1993, 527). Teimme ympäristötaidetta primitiivisin menetelmin, ja teos rakennettiin metsässä paikkaan, jossa se ei ollut esillä ihmisiä varten. Koska teoksen tarkoitusta, yleisöä ja kohderyhmää ei määritelty, se näyttäytyi tekijöilleen metsään rakentuvana monumenttina. Kokeellisen nykytaiteen tekeminen oli pyhyyden kokemusta vahvistava menetelmä. Alasuutari (2006, 368) kuvaa korkeakulttuuriksi määrittyvää taidetta pyhäksi, kun se ilmentää jatkuvan kehityksen ja entisen haastamisen ja kyseenalaistamisen vaatimusta.

Dekolonisaatio on länsimaisen tiedon- ja oppimiskäsityksen purkamista kulttuurisesti rakentuneesta suhteestamme ympäristöön (Jokela 2016, 74). Se liittyy työni syväekologiaan tavoitteisiin, kun pyrin purkamaan ihmiskeskeistä suhtautumista metsään objektina. Dekolonisaation ja suomalaisen metsäsuhteen pohdinnoissani nousi esiin luonnon desakralisoinnin (White 1997) käsite. Se tarkoittaa kristinuskon nimissä tehtyjä toimia, joilla luonnolta poistettiin siihen liittynyt perinteinen käsitys pyhästä. Kovalainen ja Seppo (2006, 37) kertovat kuinka Suomen kirkko otti pyhät lehdot haltuunsa ja alkoi hävittää niitä vuonna 1229 Rooman Paavi Gregorius IX:n oikeutuksella. Myös leirin muinaisjäännösalueen pyhä lehto joutui desakralisoinnin kohteeksi. Suomalaisen uskomukset ja tavat olivat kuitenkin juurtuneet syväälle. Kerkkonen (1976) kuvaa, kuinka Laurinmäen uhrilehdossa harjoitettiin juopotteluita, syöminkejä, uhraamisia ja taikauskoisia menoja vielä vuonna 1731, jolloin Turun konsistori antoi asiasta huomautuksen papeille. Laurinmäen uhrilehdon kuppikivelle jätetään uhrilahjoja edelleen joka kesä.

Oksanen (2012, 142) esittelee Lynn White nuoremman (1997) väitteen, että luonnon desakralisoinnin myötä poistettiin myös kaikki rajoitukset luonnon hyväksikäytöltä, joka johti teknologian kehittyessä moniin ympäristöongelmiin. Suomessa tämä kehitys on nähtävissä luontosuhteen ohentumisen lisäksi luonnontilaisten metsien ja luonnon monimuotoisuuden kuihtumisena.

Luonnon dekolonisaatioon ja itseisarvon kokemiseen pyrittiin työssäni luonnon desakralisointia edeltävän ajan menetelmillä. Suunnittelin toimintaa rituaalien näkökulmasta ja sovelsin suomalaisen muinaisuskon luontosuhdetta ja käytäntöjä nykytaiteen tekemiseen. Tavoitteeni oli olla asettamatta luontoa objektiksi tieteellisen nimeämisen kautta. En sisällyttänyt ohjaustyöhöni opetuksellista teoriatietoa luonnosta, vaan jäljelle jäi ainoastaan pyhyyden perustuva kielto sen vahingoittamisesta. Metsäsuhteen muodostumisen ja merkitysten antamisen välineinä olivat taiteen tekeminen ja elävän luonnon kokeminen, joiden taustalla oleva pyhän käsite erotti ne maallisesta, ihmiskeskeisestä näkemyksestä. Taiteeseen ja luon-

toon liittyvä pyhyden ajatus vaikutti toiminnan rituaaliluonteen muodostumiseen. Naamiorituaali, runolaulu- ja nykytanssityöpajat olivat luonteeltaan rituaalitapahtumia, ja lopun esitys oli leirin rituaalinen huipentuma.

Metsässä vietetty aika ja taiteellinen toiminta poikkesivat varmasti kaikesta leirikoululaisten aiemmin kokemasta. Se oli uutta ja kokeellista myös leirille osallistuneille taiteen ammattilaisille. Metsään ja luontoon muodostunut suhde oli kokeellisuudessaan länsimaista tiedonkäsitystä purkava kokemus. Se oli metsäsuhdetta dekolonisoiva prosessi, joka avasi syväekologisen näkymän luonnon itseisarvolle. Kuvaan näkemystäni Metsänpeitto-esseessä (liite 3) seuraavasti: ”Metsään raivatut polut ja leirialue, siellä palava tuli ja luonnonmateriaaleista valmistetut rakennelmat olivat ympäristötaideteos, uhrilahja ja kulttipaikka. Siellä leiriläiset muodostivat heimon, joka kommunikoi metsän kanssa taiteen avulla. Ihmisten ja metsän välisen suhteen muodostumisen ehtona oli ymmärrys siitä, ettei metsää saa loukata. Metsän kokeminen itseisarvollisena olentona oli tavoittelemamme Metsänpeitto. Se oli pyhä, jonka kanssa voi päästä kosketuksiin vain täyttämällä sen vaatimuksen koskemattomaksi jättämisestä.”

7.2.4 Taiteidenvälisyys

Niin metsä vastaa -leirillä eri taiteen alat yhdistyivät taiteidenväliseksi toiminnaksi. Leirillä kuvataide, käsityötaide, sanataide, runolaulu, nykytanssi ja esitystaide sekoittuivat, täydensivät toisiaan ja toivat esiin leirin teemoja. Leirin päättäneessä esityksessä taiteidenvälisyys toteutui erinomaisena esimerkkinä siitä, kuinka eri taiteenalojen yhdistelmä voi nousta itsenäiseksi teokseksi.

Kuva 41. Esitystaidetta ympäristötaideteoksessa. Kuva: Päivi Venäläinen

Esitystaide yhdisti leirillä tapahtuneet taiteelliset prosessit näkyväksi (kuva 41). Taiteenalat sekoittuivat esityksessä toisiinsa, ja niiden rajapinnat ylittivät eri alojen risteytymiksi. Ympäristötaideteos oli sekä näyttämö että katsomo, ja esiintyminen oli leirillä tehdystä fyysisestä työstä ja metsän kehollisesta kokemisesta syntyvää liikeimprovisaatiota. Runolaulu ja muinaisuomalainen loitsurunoperinne saivat esityksessä samanistisen ilmaisunsa nuotion äärellä. Linnavuoren naamiorituaali siirtyi uudessa muodossa osaksi esitystä. Osallistujat olivat samaan aikaan esiintyjä ja yleisöä. Myös paikalle saapunut yleisö tuli osaksi teosta liittyessään uhrikiveltä lähteneeseen kulkueeseen ja astuessaan sisälle ympäristötaideteokseen seuraamaan esitystä. Kuvaan esseessäni (liite 3) kuinka taiteidenvälinen ja ”kokeellinen nykytaide oli kommunikointimenetelmä ja yhteyden luomista tuntemattomaan. Siirtyminen Metsänpeittoon tapahtui rituaali- ja ympäristötaiteen, runolaulun, rummutuksen ja tanssin avulla. Oppaina ja esilaulajina toimivat taiteilijat.”

7.2.5 Ympäristötaide

Kuva 42. Yksityiskohta ympäristötaideteoksesta. Kuva: Päivi Venäläinen

Minulle oli projektin alusta asti selvää, että leirin toiminta kuuluu ympäristötaiteen alaan (kuva 42). Metsään luonnonmateriaaleista rakennettu teos oli tarkemmin määriteltynä maataidetta. Suunnittelutyöni eettiset ja ekologiset pohdiskelut ja leirillä toteutunut toiminta asettavat teoksen maataiteena ympäristöeettisesti tiedostavan toiminnan piiriin (kuva 43).

Kuva 43. Ympäristötaideteoksen tallautunut maa, koskemattomaksi jäänyt sammal ja pajupunorakennelmia. Kuvat: Päivi Venäläinen

Leirillä syntyneen teoksen mieltäminen ympäristötaiteeksi saattoi olla joiltakin osin vaikeaa. Jos ei tunne maataiteen historiaa, Richard Longin kävelytaidetta ja ympäristötaiteen historiaa, leirillä syntynyttä teosta on mahdollonta hahmottaa osaksi ympäristötaiteen traditiota. Pitäydyin ratkaisusani olla opettamatta tai selittämättä toimintaamme liittyviä käsitteitä, joten ympäristötaideteos avautui leiriläisille niistä lähtökohdista, joita leiriläisillä oli ympäristötaiteesta.

Ympäristötaiteellinen prosessi ja syntynyt teos täyttivät odotukseni taiteellisten tavoitteideni suhteen. Syntyprosessi ja lopputulos vastasivat suunnitelmiani.

7.3 Taiteellinen projektini

Tavoitteeni oli työskennellä projektissa taiteilijana ja käydä läpi taiteellinen prosessi, jonka aikana pääsisin ajattelussani ja ilmaisussani uusille alueille. Koen onnistuneeni siinä. Valitsemani lähestymistapa poikkesi useimmista projektityökokemuksistani siinä, että halusin taiteellisen näkökulman, työmoraaalin ja tinkimättömyyden olevan mukana työni kaikissa vaiheissa.

Projektin aikana pohdin itselleni tärkeitä eettisiä ja taiteen käsitteisiin liittyviä asioita ja etsin niistä tietoa. Ymmärrykseni ja näkemykseni ammatillisesta identiteetistäni ja tavoitteistani syventyivät ja tarkentuivat. Pohdintani ja tiedonhankintani johdattivat minut uudenlaisen taiteellisen ilmaisun löytämiseen. Pyrin kokeellisuuteen, jonka ennakoimattomuus vaati

epävarmuuden sietämistä. Toimin paljolti intuition varassa. Kokeellisuudesta ja ennakoimattomuudesta huolimatta tuloksena oli kuitenkin yhteisöllisiä ja taiteellisia prosesseja, jotka ylittivät odotukseni. Saavutin projektille asettamani taiteelliset tavoitteet, ja leirin nuorten taiteellinen toiminta eteni suunnittelemani tavalla.

Valitsin itselleni leirillä roolin, jossa pyrin pääsemään eroon maneereistani taiteen opettajana: puhuin mahdollisimman vähän ja sivuutin toimintamme merkityksiin, odotuksiin ja päämääriin liittyvät kysymykset. Tavoittelemani eettisyyteen ei löydy vastauksia sanoista vaan metsän itseisarvosta ilman ihmislähtöisiä määrittelyjä.

Kuva 44. Performanssi. Kuva: Päivi Venäläinen

Ohjaustyöni taiteellinen toiminta oli leirin pituinen osallistava performanssi (kuva 44). Paljastin itsestäni puolen, jonka yleensä hillitsen muiden ihmisten seurassa: hypomaaninen taipumukseni mennä äärimmäisyyksiin. Yksin ollessani teen fyysistä työtä uupumukseen asti tai uppoudun tarkkuutta vaativaan tehtävään pystymättä lopettamaan. Näytin esiintymiselämäni idean metsätyöskentelyn vaatimasta intensiteetistä. Se sai minut ehkä vaikuttamaan oudolta ja etäiseltä. Olin täydellisesti omistautunut metsälle sen tuntevana ja siellä olemiseen liittyvät taidot osaavana. Pohdin, vaikuttaisinko nuorten mielestä pelottavalta, mutta he lähinnä ihmettelivät. Minulta kysyttiin, olenko aina metsässä.

LÄHTEET

- Aamold, S. (2014). The Role of the Scholar in Research in Indigenous Art. Teoksessa G. Guttorm & S. Somby. (Toim.) *International Conference on Duodji and Indigenous Crafts and Desing*. Sami allaskuvia / Sami University College
- Alasuutari, P. (2006). Median arkikäyttö ja julkinen ohjelmatoiminta. *Yhteiskuntapolitiikka-YP 71 (2006): 4*. 361–372. Haettu 23.10.2016 osoitteesta <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101337/064alasuutari.pdf?sequence=1>
- Bojs, K. (2016) HOMO EUROPAEUS – Eurooppalaisen ihmisen pitkä historia. Helsinki: Minerva, 232-235; 348-353
- Eskelinen, T. (2016). Kestävän kehityksen paradoksit. *niin & näin* 3/2016. Haettu 22.8.2016 osoitteesta <http://netn.fi/sites/www.netn.fi/files/netn063-14.pdf>
- Fréger, C. (n.d.). Wilder Mann. Haettu 19.2.2016 osoitteesta <http://www.charlesfreger.com/portfolio/wilder-mann/>
- Haanpää, P. (1942/1964) Makuusäkki. Teoksessa A. Ojajärvi (toim.) *Suomalaisia mestarinovelleja*. Porvoo Helsinki: WSOY, 187–192
- Haavio, M. (1967) *Suomalainen mytologia*. Porvoo Helsinki: WSOY
- Haapoja, H. (2013). Jatkuvassa liikkeessä on myös koko kalevalainen perintömme – Nykyrunolauluun liittyvät puheen tavat suomalaisissa medioissa. *ELORE*. 2/2013. Haettu 12.10.2016 osoitteesta http://www.elore.fi/arkisto/2_13/haapoja.pdf
- Hannula, M., Suoranta, J., & Vadén, T. (2003). *Otsikko uusiksi. Taiteellisen tutkimuksen suuntaviivat*. 23°45. Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura
- Harva, U. (1948). *Suomalaisten muinaisusko*. Helsinki: WSOY
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (1998). *Tutki ja kirjoita*. 3.–4. p. Tampere: Kirjayhtymä
- Hämeen sanomat (2007). Esihistoriakin voi olla elämys. Kulttuuri 27.4.2007. Haettu 29.11.2016 osoitteesta <http://www.hameensanomat.fi/uutiset/kulttuuri/158487-esihistoriakin-voi-olla-elamys>
- Jelisejeff, K. (2015a). Näätsääää. Sähköpostiviesti tekijälle 11.9.2015

- Jelisejeff, K. (2015b). Sähköpostiviesti tekijälle 17.9.2015
- Jokela, T. (2016). Yhteisöllistä ympäristötaidekasvatusta Pohjoisessa. Teoksessa A. Suominen (toim.) *Taidekasvatus ympäristöhuolen aikakaudella – avauksia, suuntia, mahdollisuuksia*. Aalto-yliopiston julkaisusarja – TAIDE + MUOTOILU + ARKKITEHTUURI 3/2016. Helsinki: Aalto ARTS Books, 74
- Jotuni, K. (2011). *Itseisarvon tulkinnat ja luonto*. Pro gradu -tutkielma: Yhteiskunta- ja kulttuuritieteet. Tampereen yliopisto. Haettu 9.9.2016 osoitteesta <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-21531>
- Jussila, R. (2009) *Kalevalan sanakirja*. Helsinki: Otava, 305
- Kaarlenkaski, T. (2014) Metsänpeitto lehmien uhkana. Teoksessa S. Knuutila & U. Piela (toim.) *Ympäristömytologia*. Kalevalaseuran vuosikirja 93. Helsinki: SKS, 290–295
- Karjalainen, J. (2015). Jussi Huoviselle mestaripelimannin arvonimi. *Kainuun sanomat*. 8.7.2015. Haettu 20.11.2016 osoitteesta <http://www.kainuusanomat.fi/kainuun-sanomat/kainuu/jussi-huoviselle-mestaripelimannin-arvonimi/>
- Kautto O. (2014). Ritual. *Ohjaajan sana*. Haettu 9.11.2016 osoitteesta <https://quovadis.fi/category/ohjelmisto/ritual/>
- Kerkkonen, V. (1976). *Janakkalan historia*. Helsinki: SKK
- Knuutila, S. (2003). Eksyminen. Teoksessa Y. Sepänmaa, L. Heikkilä-Palo & V. Kaukio (toim.) *Metsään mieleni*. Helsinki: Maahenki, 137–149
- Kovalainen, R. & Seppo, S. (2006). *Puiden kansa*. Kemiönsaari Helsinki: Hiilinielu tuotanto ja Miellotar
- Kovalainen, R. & Seppo, S. (2009). *Metsänhoidollisia toimenpiteitä*. Kemiönsaari Helsinki: Hiilinielu tuotanto ja Miellotar
- Kuokkanen, R (2000). Towards an Indigenous Paradigm from a Sami perspective. *The Canadian Journal of Native Studies*, 20.2
- Lehtola, V.-P. (1997). *Rajamaan identiteetti: Lappilaisuuden rakentuminen 1920- ja 1930-luvun kirjallisuudessa*. Väitöskirja. Helsinki: SKST 665, 23
- Leskelä, J. (2005). *Mentorointi aikuisopiskelijan ammatillisen kehittymisen tukena*. Väitöskirja. Acta Electronica Universitatis Tamperensis 448. Haettu 23.10.2016 osoitteesta <http://urn.fi/urn:isbn:951-44-6331-5>

Lindahl, M. (2010). *Muzungu ja makishi – Teatteri-ilmaisun ohjaaja yhteisöllisten rituaalien juurilla*. Opinnäytetyö. Esittävän taiteen koulutusohjelma. Metropolia. Haettu 23.2.2016 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2010061712335>

Linkola, P. (1989). *Johdatus 1990-luvun ajatteluun*. Porvoo Helsinki Juva: WSOY, 99

Luhtala, S. (2014). *Taiteet sekaisin – Tanssinopettajan tutkimusmatka taiteidenväliseen työskentelyyn*. Pro gradu -tutkielma: Tanssinopettajan maisteriohjelma. Taideyliopisto, 23. Haettu 27.8.2016 osoitteesta <http://hdl.handle.net/10138/144257>

Mattila, H. (2014). Männyn kertomaa, käen kuiskaamaa: Nils-Aslak Valkeapään runouden etnopolitiittis-ekologisia kaikuja saamelaisessa nykyrunoudessa. *Agon – Pohjoinen tiede- ja kulttuurilehti*. 3/2014. Haettu 3.9.2016 osoitteesta <http://agon.fi/article/mannyn-kertomaa-kaen-kuiskaamaa-nils-aslak-valkeapaan-runouden-etnopolitiittis-ekologisia-kaikuja-saamelaisessa-nykyrunoudessa/>

Museovirasto (1997). Kulttuuriympäristö – rekisteriportaali. Muinaisjäänösrekisteri. Haettu 18.4.2016 osoitteesta http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx?sovel-lus=mjhoito&taulu=T_ALUE&tunnus=165400003

Museovirasto (2016a). Luontoharrastus, Elävän perinnön wikiluettelo, haettu 9.11.2016 osoitteesta <https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/wiki/Luontoharrastus>

Museovirasto (2016b). Suomalainen metsäsuhde, Elävän perinnön wikiluettelo, haettu 9.11.2016 osoitteesta https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/wiki/Suomalainen_mets%C3%A4suhde

Mustonen, T. (2009). *Karhun väen ajast-aikojen avartuva avara tutkimus kolmen euraasian luontaistalousoyhteisön paikallisesta tiedosta pohjoisen ilmastomuutoksen kehityksessä*. Väitöskirja. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja, no 92. Haettu 11.9.2016 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-219-223-3>

Nikulainen T. (2016). Rituaalin muisti ja hengitys. *Rituaalin maisemat*. Haettu 15.11.2016 osoitteesta <https://rituaalimuseo.org/2016/08/17/rituaalin-maisemat/>

Näätsä-hanke (2014). *Näätsä, tän vois tehdä toisinkin!*. Hankejulkaisu, 47

Oksanen, M. (2012). *Ympäristöetiikan perusteet*. Helsinki: Gaudeamus

Peura, K. (2015). *Balilaisten naamioiden taika – Kokemuksiani balilaisten naamioiden käytöstä*. Opinnäytetyö. Esittävän taiteen koulutusohjelma. Yrkeshögskolan Novia. Vaasa. Haettu 20.2.2016 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201505076826>

Porsanger, J & Guttorm, G. (Toim.) (2011) *Working with Traditional Knowledge: Communities, Institutions, Information System, Law and Ethic. Writings from the Arbediehtu Pilot Project on Documentation and Protection of Sami Traditional Knowledge*. Kautokeino, Norway: Sami Alaskuvia / Sami University College

Rappaport, R. (1971). The Sacred in Human Evolution. *Annual Review of Ecology and Systematics* 2, 23–44

Rituaalimuseo (2016). *Rituaalin maisemat*. Haettu 9.11.2016 osoitteesta <https://rituaalimuseo.org/2016/08/17/rituaalin-maisemat/>

Rituaalitaiteen renessanssi–Ritual Art Renaissance (2015). Haettu 9.11.2016 osoitteesta <http://ritualartrenaissance.org/>

Siikala, A-L. (1985). Kansanusko. Teoksessa *Suomen historia* 3. Espoo: Weilin+Göös, 313

Sintonen, S. (2009). Osallisuuden kulttuuri ja taidekasvatus. Teoksessa A. Aro, M. Hartikainen, M. Hollo, H. Järnefelt, E. Kauppinen, H. Ketonen, M. Manninen, M. Pietilä & P. Sinko (Toim.) *Taide ja taito – elämässä kiinni!*. Opetushallituksen julkaisu, Moniste 2/2009. Haettu 13.11.2016 osoitteesta http://www.oph.fi/download/49220_taide_ja_taito.pdf

Smith, L. T. (1999). *Decolonizing methodologies: research and indigenous peoples*. London, United Kingdom: Zed Books

Todellisuuden tutkimuskeskus (2014) *TTK tutkimusmatkalla Perussa*. Arkisto. Haettu 18.10.2016 osoitteesta <http://www.todellisuus.fi/todellisuuden-tutkimuskeskus/ttk-tutkimusmatkalla-perussa?rq=rituaali>

Todellisuuden tutkimuskeskus (2016). Arkisto. Haettu 21.3.2016 osoitteesta <http://www.todellisuus.fi/arkisto-1/>

UN Documents. 2011. *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. Haettu 22.8.2016 osoitteesta <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm>

Vaden, T. (2006) *Karhun nimi*. niin&näin -lehden julkaisusarja 23° 45. Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura ry, 33

Vaden, T. (2010) *Kaksijalkainen ympäristövallankumous – Pamfletti synnyistä*. Tampere: Osuuskunta Rohkean reunaan

Vaden, T. (2016) Modernin yksilön harhat ja ympäristökasvatus. Teoksessa A. Suominen (toim.) *Taidekasvatus ympäristöhuolen aikakaudella – avauksia, suuntia, mahdollisuuksia*. Aalto-yliopiston julkaisusarja – TAIDE + MUOTOILU + ARKKITEHTUURI 3/2016. Helsinki: Aalto ARTS Books, 135; 141

Valtioneuvoston asetus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta tehdyn yleissopimuksen voimaansaattamisesta. *Suomen säädöskokoelman sopimussarja 47/2013. art. 2*. Haettu 9.11.2016 osoitteesta <https://www.edilex.fi/sopimussarja/20130047.pdf>

Vilka, H. & Airaksinen, T. (2003). *Toiminnallinen opinnäytetyö*. Helsinki: Tammi

Vilka, L. (1996). Johdanto. Teoksessa L. Vilka (toim.) *Ekologiseen elämäntapaan*. Helsinki: Yliopistopaino

White, L. Jr. (1997). Ekologisen kriisin historialliset juuret. Suom. Markku Oksanen. Teoksessa M. Oksanen, M. & M. Rauhala-Hayes (toim.) *Ympäristöfilosofia. Kirjoituksia ympäristönsuojelun eettisistä perusteista*. Helsinki: Gaudeamus

Ylemmän AMK-tutkinnon metodifoorumi. *Itsereflektio ammatillisessa tutkimuksessa*. Haettu 13.11.2016 osoitteesta <http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojak-sot/0709019/1193463890749/1193464131489/1194289457551/1194290734707.html>

KUVALÄHTEET

Näätsä-hanke (2014). *Näätsä, tän vois tehdä toisinkin!*. Hankejulkaisu, 48

Teatteri Quo Vadis (2014). Ritual-esitys. Haettu 15.11.2016 osoitteesta <https://quovadis.fi/ritual-3-0/>

Rituaalimuseo (2016). Rituaalin maisemat. Haettu 9.11.2016 osoitteesta <https://rituaalimuseo.org/2016/08/17/rituaalin-maisemat/>

Vuori, E.-T. (2015). Tajunnallisia työkaluja Karstussa. Blogijulkaisu 12.3.2015. Haettu 9.11.2016 osoitteesta <http://ritualartrenaisance.org/ritualblogi/>

HANKESUUNNITELMA

Opetushallitus
Hakaniemenranta 6
00530 Helsinki

**OPETUSTUNTIKOHTAISEN VALTIONOSUUDEN PIIRIIN KUULUVAN
TAITEEN
PERUSOPETUKSEN VALTIONAVUSTUS 2015**

Jokaisesta hankkeesta täytetään oma hakulomake. Hakulomakkeen kentät laajenevat täytettäessä. Yhteishankkeen hakemuksen tekee koordinaattorina toimiva koulutuksen järjestäjä.

A. KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄ

1. Koulutuksen järjestäjän (ei oppilaitoksen) nimi (Yhteisöjen tulee ilmoittaa nimi siinä muodossa, jossa se on rekisteröity.) Hämeenlinnan kaupunki	2. Y-tunnus 0146921-4
3. Oppilaitoksen nimi Aimokoulu/Visuaalisten taiteiden koulu	
4. Koulutuksen järjestäjän lähiosoite Keinusaarentie 1	
5. Koulutuksen järjestäjän postinumero ja –toimipaikka 13200 Hämeenlinna	6. Puhelinnumero suuntanumeroineen (vaihde) 03 - 621 2657
7. Koulutuksenjärjestäjän omistajatyyppi (valtio, kunta, kuntayhtymä, yksityinen tai julkisoikeudellinen yhteisö, säätiö) Kunta	8. Maakunta Kanta-Häme
9. Tilinumero (IBAN-muotoinen) FI13 5680 00100053 00	10. BIC/SWIFT OKOXFIHH
11. Koulutuksen järjestäjän yhdyshenkilön nimi Pekka Lehtimäki	12. Yhdyshenkilön puhelinnumero suuntanumeroineen (suora) 040 - 547 7285
13. Yhdyshenkilön virka-asema Rehtori	14. Yhdyshenkilön sähköpostiosoite pekka.lehtimaki@hameenlinna.fi

B. HANKESUUNNITELMA

15. Hankkeen nimi Näätsä II	16. Hankkeen tärkeysjärjestys, jos samalla hakijalla on useampi kuin yksi hakemus 1
17. Onko kysymyksessä uusi vai jatkava hanke? (Jatkavan hankkeen toteutuksesta, tilanteesta ja määrärahan käytöstä selvitys liitteeksi.) Uusi hanke	18. Hankkeen kieli suomi
19. Hankkeen kesto Hankkeen alkamiskuukausi ja vuosi Syyskuu 2015	Hankkeen päättymiskuukausi ja vuosi Joulukuu 2016
20. Hankkeen keskeiset tavoitteet (enintään kolme) Näätsä II hankkeessa on tavoitteena jatkaa Näätsä -hankkeen (2013–2014) aikana koulujen välille muodostettua yhteistyötä syventämällä sitä ja hyödyntämällä saatuja kokemuksia ja palautteita. Hankkeen sisällölliset tavoitteet: 1. Oppiva yhteisö Hankkeeseen osallistuvien koulujen välille muodostuu tiivis yhteistyö, joka mahdollistaa pedagogisten ideoiden jakamisen, arvioimisen ja kehittämisen. Hankkeen myötä kehitetään visuaalisten taiteiden sekä sanataiteen pedagogiikkaa, opetusmetodeja sekä koulujen opetussuunnitelmia. Erityisesti keskitytään aineettomaan kulttuuriperintöön. Ammattitaitelijoiden ohjaamisessa pitkäkestoisissa projekteissa sekä opettajat että oppilaat käyvät läpi taiteellisen työskentelyprosessin. Tämän myötä käsitys taiteen merkityksestä ja mahdollisuuksista esim. yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa avartuu ja vahvistuu ja oma ilmaisu monipuolistuu. Ymmärrys ja suvaitsevaisuus elämän ilmiöitä kohtaan lisääntyvät. Projektien yhteydessä tutkitaan nykytaiteen menetelmiä, taiteidenvälisyyttä ja taiteen alojen rajojen ylitystä (esim. kuvataide, käsityö ja sanataide). 2. Sosiaalinen media oppimisympäristönä Sosiaalinen media on sekä oppilaiden että opettajien yhteinen toiminta - ja vuorovaikutus alusta hankkeen tiedotuksessa ja hankeprojektien tulosten esittelyssä. Oppilaat käyttävät mobiilisovelluksia työvälineinä projekteissa. 3. Arviointi Arviointia kehitetään yhdessä eri koulujen kesken ja jaetaan kouluilla olevia hyviä käytänteitä arvioinnista. Hankkeen aikana etsitään ja kehitetään oppilaiden kanssa yhdessä uusia arvioinnin tapoja taiteen perusopetukseen. Arvioinnissa hyödynnetään Virvatuli -arvioinnin tuloksia ja keskitytään arviointiprosesseissa esiin tulleisiin kehittämistarpeisiin.	

21. Hankkeen kohderyhmä (Yksilöidään kohderyhmä, johon hankkeen toiminnot kohdistuvat. Ilmoitetaan muun muassa opetustuntikohtaisen valtionosuuden piiriin kuuluvan taiteen perusopetuksen oppilaiden tai opettajien määrä oppilaitoksittain hankkeessa.)

Hyvinkään lasten ja nuorten kuvataidekoulu (320 oppilasta), Hämeenlinnan lasten ja nuorten kuvataidekoulu (450 oppilasta), Uudenmaan Taito-käsityökoulu Helmi (250 oppilasta), Vantaan sanataidekoulu (456 oppilasta) ja hankekoulujen kaikki opettajat (n. 36 hkl).

22. Kuvaus hankkeen käytännön toteutuksesta ja toteutuksen aikataulu

Hankkeessa sovelletaan Näätä -hankkeen tuloksia käytäntöön laajasti ja pitkäkestoisesti. Syvennytään edellisen hankkeen teemoihin aika, sana ja luonto.

Em. teemat kulkevat mukana erilaisin painotuksin kaikissa hankkeen projekteissa limittyen toisiinsa. Aikaa ja sen merkkejä luonnossa tutkitaan tutustumalla kalliopiirroksiin Äänisellä, Petroskoissa ja Astuvansalmen kalliomaalauksiin, Suomessa. Kalliotaide on viestintää ja edustaa oman aikansa kommunikaatiota. Hankkeessa tutkitaan yhtäläisyyksiä nykyisten ja muinaisten kommunikaatiokeinojen välillä. Myös karjalan kieli on tutkimuskohteena.

Hankkeeseen sisältyy koulutuspäiviä opettajille (3 kpl), ammattitaiteilijoiden ohjaamia projekteja oppilaille (4 kpl), leirikouluja valmistevine vierailuineen (3 kpl), hankkeen tuloksia esittelevä näyttely sekä seminaari. Hankkeesta tehdään myös julkaisu.

Projektien toteutuksessa yhteistyökumppaneina ovat Lasten ja nuorten taidekeskus, Suomen Muinaistaideseura, Suomen rautatiemuseo, Balakirevin lasten taidekoulu Petroskoissa, Petroskoin valtionyliopisto ja Ukrainan kulttuurikeskus Tallinnassa.

Syksy 2015

1. Opettajien I koulutuspäivä, Sosiaalinen media

Tutustumista sosiaalisen mediaan ja sen käyttömahdollisuuksiin taiteen perusopetuksessa.

2. Suunnitteluryhmän vierailu Petroskoihin

Leirikoulua valmisteleva vierailu. Ohjelmassa mm. tutustuminen Äänisen kalliopiirroksiin ja vierailu Petroskoin valtionyliopiston suomen sekä vepsän ja karjalan kielen laitoksella.

3. Oppilasprojektit

- tutustumista paikkasidonnaisen ja yhteisötaiteen lähtökohtiin ja työskentelyä niiden parissa:

Life Book -kyltti-projekti, luento ja työpaja kuvataiteilija Anne Siirtola

- yhteistyökumppanit toteuttavat tahoillaan projektin samalla metodilla

- nuoret suunnittelevat kaupunkitilaan kyltin, merkin, tekstin, joka viestii jostain henkilökohtaisesta, itselle merkityksellistä asiasta

- kyltit toteutetaan emalointitekniikalla, kuvataan paikoilleen asetettuina ja kuvat jaetaan sosiaalisessa mediassa, jolloin toisten elämät ja ympäristöt tulevat näkyväksi

- oppilaat dokumentoivat projektin kulkua pitämällä blogia

3. Asiantuntijaluennot karjalaisesta käsityöperinteestä, karjalan kielestä. Tutustuminen, mm. Astuvansalmen kalliomaalauksiin. Asiantuntijaluento Suomen kalliomaalauksen ja Karjalan kalliopiirrosten suhteesta.

5. Oppilasprojektit:

Tracking&Mapping -reittiprojekti, kuvataiteilija Juha Mäki-Jussila:

- oppilaat kartoittavat kulkureittejään omassa elinympäristössään, esim. mobiilisovellus sport trackerilla
- reitit visualisoidaan ja jaetaan sosiaalisessa mediassa

Craftoons -sarjakuvaprojekti:

Käsityön menetelmin toteutetut sarjakuvat, ohjaajana kuvataiteilija Hanneriina Moisseinen.

Railbook -sanataideprojekti:

Projekti tehdään yhteistyössä Vantaan sanataidekoulun ja Suomen Rautatiemuseon kanssa. Rautatiemuseo on antanut projektin käyttöön seitsemän vanhaa tavaravaunua Hyvinkään ratapihalla. Vaunujen seiniä käytetään kirjoitusalusrunoille, mietelauseille ja erilaisille toivotuksille.

Kesä 2016

1. Petroskoin leirikoulu

- suomalaisia ja petroskoilaisia oppilaita
- työskentelyn lähtökohtana karjalan kieli ja kulttuuri sekä Äänisen kalliopiirroksat.
- kalliopiirrosten dokumentointi eri tekniikoilla.

Syky 2016

1. Janakkalan Linnavuoren leirikoulu

- suomalaisia ja petroskoilaisia oppilaita
- työskentelyn lähtökohtana muinaismaisema ja runonlauluperinne, ohjaajana Hanneriina Moisseinen

2. Julkaisun toimittaminen

3. Kiertonäyttelyn tuottaminen mm. Villa Arttuun, Hyvinkäälle ja Petroskoihin

23. Mitkä ovat hankkeen avulla tavoiteltavat konkreettiset tulokset ja miten niitä aiotaan hyödyntää? Aineettoman kulttuuriperinnön merkitys kirjataan opetussuunnitelmiin selkeästi.

Opetusmenetelmät monipuolistuvat ja opettajien osaaminen lisääntyy yhteisen opetuksen sisällön suunnittelemisen että vertaisarvioinnin avulla. Hyvinkäällä ja Petroskoissa tuotetaan näyttelyt, jotka esittelevät hankkeen visuaalisia tuloksia. Näyttelyn yhteydessä järjestetään taiteen perusopetuksen tulevaisuutta hahmottava seminaari. Hankkeesta tuotetaan julkaisu, joka sisältää myös oppimateriaalia. Hanke tuottaa tietoa opetussuunnitelman perusteiden uudistamiseen, ja tulokset ovat opetushallituksen käytettävissä.

24. Miten ja kenelle hankkeesta tiedotetaan?

Hankkeesta tehdään kokonaisraportti, joka julkaistaan opetushallitukselle annettavan hankeselvityksen yhteydessä tammikuun 2017 loppuun mennessä. Tulokset julkaistaan myös verkkomateriaalina koulujen sivuilla. Hankenäyttely kootaan Lasten ja nuorten taidekeskus Villa Arttuun syksyllä 2016. Koko hankkeen ajan pidetään blogia, jossa kerrotaan hankkeen vaiheista.

25. Miten hankkeet tulokset levitetään?

Blogi, julkaisu, näyttelyt ja seminaari.

26. Miten tulokset ja vaikutukset arvioidaan?

Hankkeen aikana sekä opettajat että oppilaat tekevät blogin muodossa jatkuvaa arviointia hankkeen etenemisestä, sen vaikutuksista ja kokemuksistaan hankkeen parissa. Hankkeen sisällölliset oivallukset ja innovaatiot ovat vanhempien, osallistuvien kaupunkien päättäjien, oppilaiden, lasten- ja nuorten kulttuurialan toimijoiden sekä taiteen perusopetuksen muiden oppilaitosten arvioitavissa näyttelyissä ja julkaisussa. Ulkopuolisena havainnoitsijana hankkeen arvioinnissa toimii Lasten ja nuorten taidekeskuksen tuottaja Päivi Venäläinen.

C. HANKEORGANISAATIO**27. Hankkeen koordinaattori (koulutuksen järjestäjä ja oppilaitos)**

Aimokoulu/Visuaalisten taiteiden koulu

28. Hankkeen yhdyshenkilön nimi ja virka-asema

Kikka Jelisejeff, johtava opettaja

29. Hankkeen yhdyshenkilön puhelinnumero suuntanumeroineen
050 324 9407

30. Hankkeen yhdyshenkilön sähköpostiosoite
kikka.jelisejeff@hameenlinna.fi

31. Hankkeen toimintaverkosto (koulutuksen järjestäjät, oppilaitokset ja yhteistyöosapuolten yhdyshenkilöt). Selvitys yhteishankkeen osapuolten toiminnallisesta osuudesta hankkeessa annetaan erillisessä liitteessä.

Yhteishankkeen osapuolet (muu koulutuksen järjestäjä)	Y-tunnus	Oppilaitos	Yhdyshenkilö
Hämeenlinnan kaupunki	0146921-4	Aimokoulu (Visuaalisten taiteiden koulu)	Pekka Lehtimäki
Hyvinkään kaupunki	0125866-0	Hyvinkään lasten ja nuorten kuvataidekoulu	Kaisu Paavilainen
Taito Uusimaa	0242637-1	Uudenmaan Taito-käsityökoulu Helmi	Minna Hyytiäinen
Vantaan sanataidekoulu ry	1533360-9	Vantaan sanataidekoulu	Aulikki Rundgren

F. KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄN ALLEKIRJOITUS *

42. Paikka Hämeenlinna 15.4.2015	43. Aika Hämeenlinna 15.4.2015
44. Allekirjoitus	46. Allekirjoitus
45. Nimen selvennys ja virka-asema Mika Mäkelä Palvelujohtaja	47. Nimen selvennys ja virka-asema Pekka Lehtimäki Rehtori

*Valtuutus allekirjoittaa hakemus on selvitettävä erillisellä liitteellä, ellei se käy ilmi yksiselitteisesti virka-asemasta.

LIITTEET**Hakijan tulee liittää hakulomakkeeseen seuraavat liitteet:**

- Valtuutus allekirjoittaa hakemus on selvitettävä erillisellä liitteellä, ellei se käy ilmi yksiselitteisesti allekirjoittajan virka-asemasta.
- Mikäli rahoitusta haetaan jatkavaan hankkeeseen, niin hankkeen toteutuksesta, tilanteesta ja määrärahan käytöstä tulee liittää valtionavustushakemukseen kirjallinen selvitys.
- Hakulomakkeen kohdan ”D. Kustannukset” osalta kustannusten koostuminen ja kustannusten muodostumisen perusteet yksilöidään erillisessä liitteessä. Yksilöinti tehdään samassa järjestyksessä asiakohdittain kuin kustannusarviotaulukossa. Esimerkiksi laitehankinnoista ilmoitetaan, mitä laitteita ja kuinka monta ja mikä on eri laitteiden arvioitu kustannus. Vastaavasti yksilöidään ja perustellaan myös muiden kustannuskohtien koostuminen ja kustannusten muodostumisen perusteet.
- Hankkeen yhteistyökumppaneiden kanssa tehdyt kirjalliset esisopimukset, joissa on sovittu muun muassa valtionavustuksen hallinnoinnista, omarahoitusosuuden rahoittamisesta, valtionavustuksen jakamisesta sekä kustannusten jaosta ja vastuusta, liitetään hakemukseen.
- Selvitys yhteishankkeen osapuolten toiminnallisesta osuudesta hankkeessa annetaan erillisessä liitteessä.

LEIRIOHJELMA

Niin metsä vastaa

-taideleiri Hämeessä 30.4. – 4.5.2016

Yhteisöllinen ja monitaiteinen taideleiri taiteen perusopetuksen oppilaille. Leirillä työskennellään päivittäin Laurinmäen luonto- ja kulttuurialueella Janakkalassa ja majoitutaan Voimantalolla Leppäkoskella.

30.4. Saapuminen muinaiselle Hakoisten linnavuorelle klo 19, jossa tervetuliaisjuhla. Majoittuminen Voiman talolle, iltapala.

1.5 Taiteellista työskentelyä metsämateriaaleilla muinaistekniikoin toteutettuna. Ohjaajana kuvataiteilija ja kulttuuriohjaaja Sami Karhusaari.

Illalla Runolaulu workshop Sanan mahti, ohjaajana taiteilija Hanneriina Moisseinen

2.5. Taiteellista työskentelyä metsämateriaaleilla muinaistekniikoin toteutettuna. Ohjaajana kuvataiteilija ja kulttuuriohjaaja Sami Karhusaari.

Retki Hämeenlinnaan, shoppailua ja kaupunkiin tutustumista, vierailukohteina Hämeen linna ja Visuaalisten taiteiden koulu AIMO, jossa päättötyönäyttelyn avajaiset.

3.5. Nykytanssi workshop, ohjaajana tanssija, koreografi Justus Pienmunne.

Esiintyminen Laurinmäellä iltapäivällä.

Vierailu Villa Artussa Hyvinkäällä. Illallinen, Balakirevin taidekoulun ja Käsityökoulu Helmen näyttelyiden avajaiset.

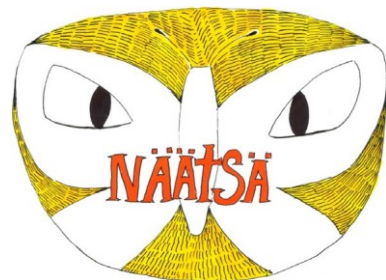
4.5. Aamupala ja kotiinlähtö.

Lisäksi teemme mahdollisesti ulkoilmamaalauksia eri vuorokauden aikoina sekä yhteisöllisen pärekollaasi teoksen. Taideleiri dokumentoidaan ja leiriläiset saavat kurssitodistuksen. Osallistujille tarjotaan leiripäivinä aamupala, lounas, päivällinen ja iltapala. Majoitustilassa on vain patjat. Mukaan on otettava makuupussi tai vastaava, tyyny, pyyhe sekä riittävästi lämpimiä vaatteita ja sadevaatteet ulkona työskentelyä varten. Leirin aikana liikutaan bussilla. Leiriläisten omavastuu kustannuksista on 50€/oppilas.

Leirillä mukana Hyvinkään kuvataidekoulu, Taito Uusimaa Käsityökoulu Helmi, Vantaan sanataidekoulu, Visuaalisten taiteiden koulu AIMO ja Balakirevin taidekoulu Petroskoista. Yhteistyössä Lasten ja nuorten taidekeskuksen säätio.

Lisätietoja Kikka Jelisejeff

+358 50 324 9407 / kikka.jelisejeff@hameenlinna.fi

METSÄNPEITTO-ESSEE

METSÄNPEITTO – nykytaide, mytologia ja suomalainen metsäsuhde

Metsänpeittoon joutuminen tarkoittaa eksymistä. Se on yliluonnollinen tila, jonka aiheuttavat suomalaisen muinaisuskon metsänhaltiat ja muut luonnon henkiolennot. Metsänpeitossa olevaa ei voi nähdä eikä kuulla. Sinne päätyneet ei myöskään näe eikä kuule peiton läpi kotoista maailmaansa; hän on toisessa todellisuudessa, metsänväen maailmassa. Kansanperinteen kertomuksissa metsänpeittoon joutuminen on pelottava ja vaarallinenkin tilanne. Sieltä pois pääsemiseksi asioita pitää tehdä takaperoisesti: *”vaatteet nurin ja takaperin päälle”* tai *”asetuttava päälleen, jalat ylöspäin”*. Tarvitaan siis taikakeinoja ja mieluiten tietäjä, joka osaa niitä suorittaa. Metsänpeiton avaaminen edellyttää nurinkurisia rituaaleja ja päästöaikoja, jotka suoritetaan loitsurunoja laulamalla.

Mielly metsä, kostu korpi,
 Taivu entinen tapio
 Omijani antamaan,
 Karjojani kaitsemaan!
 Sinihilkka naappalakki,
 Kummun ukko kultaparta,
 Salokaarron kaunis vaimo,
 Heitä pois helmoistasi
 Luonnolla totisen luojan,
 Syvin synnyn säätämällä!

(SKVR XII2 6978. Ylikiiminki, Meriläinen, 1888.)

Nykypäivän ihmiset tuskin ajattelevat joutuvansa metsänpeittoon, vaikka eksyisivätkin metsään. Moni ei enää tiedä mitä metsänpeitto tarkoittaa. Eksyminen voi silti olla pelottava tilanne ja tapahtua tutussakin metsässä. Sanotaan, että eksyminen on mielentila.

Lapsuuteni metsänpeitto

Minulle metsä on ollut varhaislapsuudesta asti paikka, jonne olen voinut rauhassa eksyä. Siellä olen saanut kadota omiin ajatuksiini ja unohtaa kaiken muun. Lapsena en kokenut leikkiväni metsässä, eikä puuhailuuni siellä liittynyt tavanomaisia mielikuvitushahmoja tai roolileikkejä. Olin metsässä mieluiten yksin. Kavereiden kanssa harrastamani intiaani-Tarzan- ja Mustanaamio-leikit tuntuivat metsään vietyinä tylsiltä: jouduin vetämään leikin edellyttämää roolia enkä voinut antautua metsän lumovoimalle. Leikit olivat osa kodin ja pihan tuttuja piirejä. Niiden ja metsän välissä oli raja, joka jakoi tutun ja tuntemattoman.

Metsä, tieto ja pyhä

Pentti Saarikosken mukaan metsä on akademia, oppimisen pyhä paikka. Hän kirjoitti, että barbaarit hävittivät sen. Esivanhempamme kokisivat asian varmasti samoin, heille metsä oli pyhä. Heillä oli kiinteä yhteys metsään, ja siihen liittyvä tieto oli selviytymisen

ja kehittymisen edellytys. Tieto siirtyi suullisesti eteenpäin muinaisuskon runoissa ohjeistuksena metsän ja ihmisen välisten suhteiden hoidosta, metsän kunnioittamisesta itseisarvollisena olentona. Saarikosken barbaareilta tämä tieto on hävinnyt. He laskevat metsän puut rahana. Heillä ei ole yhteyttä metsänpeiton lumottuun todellisuuteen eikä sen sisältämään tietoon oikeasta ja väärästä.

Niin metsä vastaa -leirin Metsänpeitto

Valmistellessani Niin metsä vastaa -leiriä, vietin sitä edeltävän viikon metsässä. Pimeinä iltoina ja väsyneenä tunsin olevani oudossa tilassa. Leikin ajatuksella metsänpeittoon joutumisesta ihmisen alkuperäisen metsäsuhteen ilmentymänä. Aloin ajatella leiriä taiteellisena prosessina, taiteidenvälisenä ja yhteisötaiteellisena teoksena nimeltä Metsänpeitto. Muinaisuskon metsänpeitosta päästiin pois tekemällä takaperoisia asioita. Ajattelussani leiri oli taiteellinen rekonstruktio yhteyden luomisesta metsän kätkeytyyn pyhään. Se oli metaforinen siirtymäriittien sarja, takaperoinen matka tästä todellisuudesta Metsänpeittoon.

Hakoisten linnavuoren naamiorituaalissa kättelimme ja esittäydyimme toisillemme, mutta totutun kasvokontaktin sijaan kohtasimme toistemme naamioituneet hahmot. Naamiot muodostivat tutun ja tuntemattoman välisen rajapinnan ja rituaaliin osallistuvat ihmiset naamioiden piirin. Arkiset katseet, kosketukset ja sanat kulkivat piirin ulkopuolelta sisäpuolelle ja kohtasivat toisensa muuttuneina, tunnistettavina, mutta outoina. Se oli ensimmäinen kurkistusaukko toiseen todellisuuteen ja valmisteli meitä Metsänpeittoon.

Kansanperinteen metsässä on taso, joka on piilossa arkiselta katseelta. Pihan ja pyyntipolkujen ulkopuolella on toinen todellisuus. Se on pyhä, eikä sinne ole suoraa yhteyttä. Arkisen ja pyhän välisen rajan ylittämiseen on tarvittu tekoja, joita voidaan pitää muinaistaiteena. Kalliomaalaukset ja -piirroksiset, savi-idolit ja muut esineet, joilla ei ole arkista käyttötarkoitusta, ovat olleet rajan läpäisevän viestinnän välineitä ja muinaista taidetta. Muinaisuskon loitsurunot ovat vanhinta tunnettua suomalaista musiikkia. Niillä kommunikoi metsän henkien kanssa, ja niiden taitajat olivat tietäjiä. Esihistorian ihminen valmisti luontoon rakennelmia ja paikkoja, muinaista ympäristötaidetta. Niissä kokoonnuttiin, juhliittiin ja uhrattiin metsän hengille. Tietäjät suorittivat tärkeimmät rituaalit ja toimivat esilaulajina, mutta yhteyden luomiseen osallistui koko yhteisö. Kollektiivinen yhteys pyhään oli metsän ja ihmisten välisen suhteen luomista, selviytymisen kannalta välttämättömien ohjeiden siirtämistä seuraaville sukupolville. Viestien välittäminen metsän kätöksessä olevaan pyhään oli muinaista taidetta, yhteisötaiteellinen performanssi.

Niin metsä vastaa -leirin kokeellinen nykytaide oli kommunikointimenetelmä ja yhteyden luomista tuntemattomaan. Siirtyminen Metsänpeittoon tapahtui rituaali- ja ympäristötaiteen, runolaulun, rummutuksen ja tanssin avulla. Oppaina ja esilaulajina toimivat taiteilijat. Metsään raivatut polut ja leirialue, siellä palava tuli ja luonnonmateriaaleista valmistetut rakennelmat olivat ympäristötaideteos, uhrilahja ja kulttipaikka. Siellä leiriläiset muodostivat heimon, joka kommunikoi metsän kanssa taiteen avulla. Ihmisten ja metsän välisen suhteen muodostumisen ehtona oli ymmärrys siitä, ettei metsää saa loukata. Metsän kokeminen itseisarvollisena olentona oli tavoittelemamme Metsänpeitto. Se oli pyhä, jonka kanssa voi päästä kosketuksiin vain täyttämällä sen vaatimuksen koskemattomaksi jättämisestä.

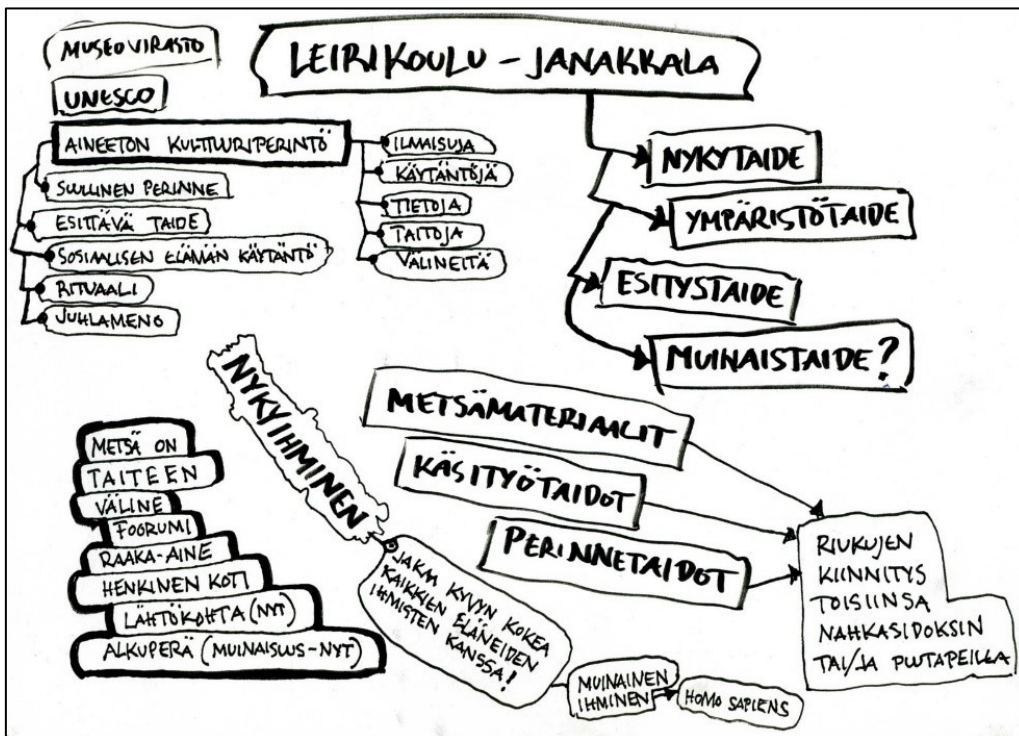
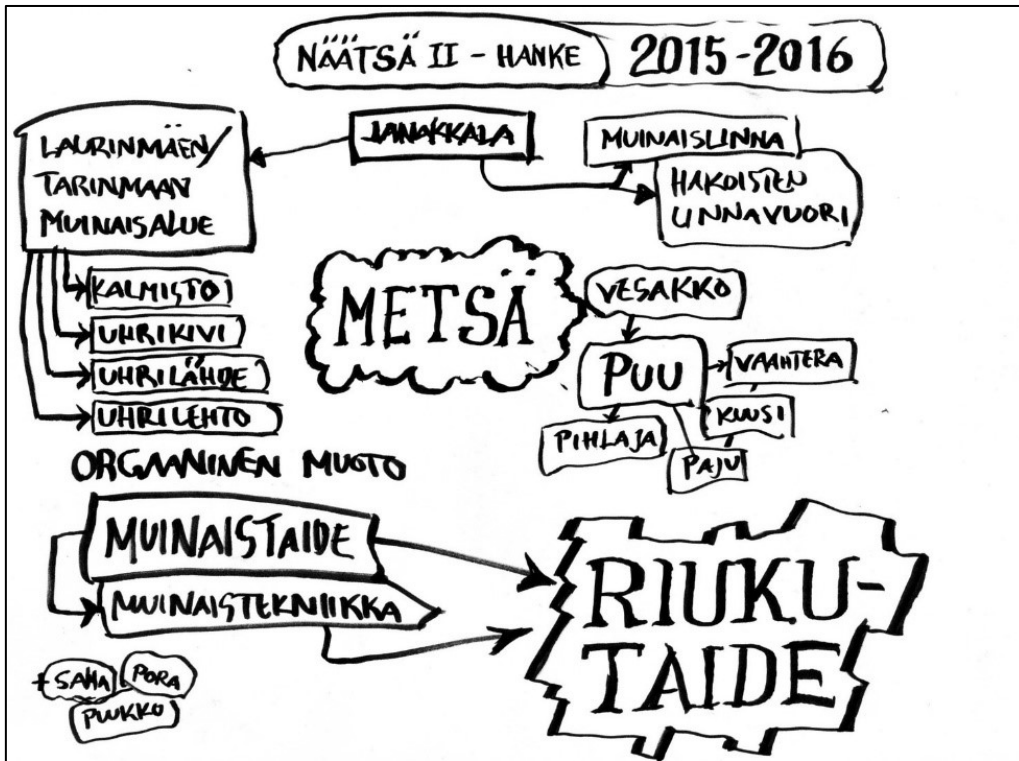
Loitsuruno

Kaarnankarvaisen kuusen kyljestä syntynyttä loitsurunoa laulettiin leirillä päästäksemme Metsänpeittoon:

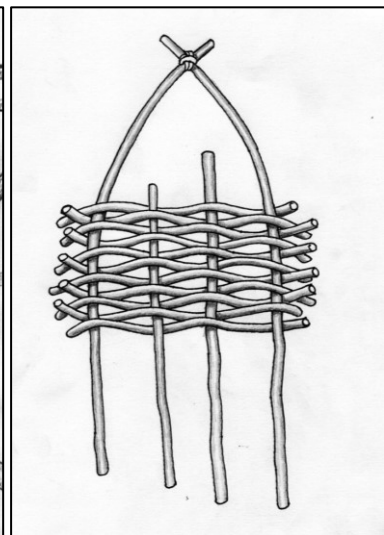
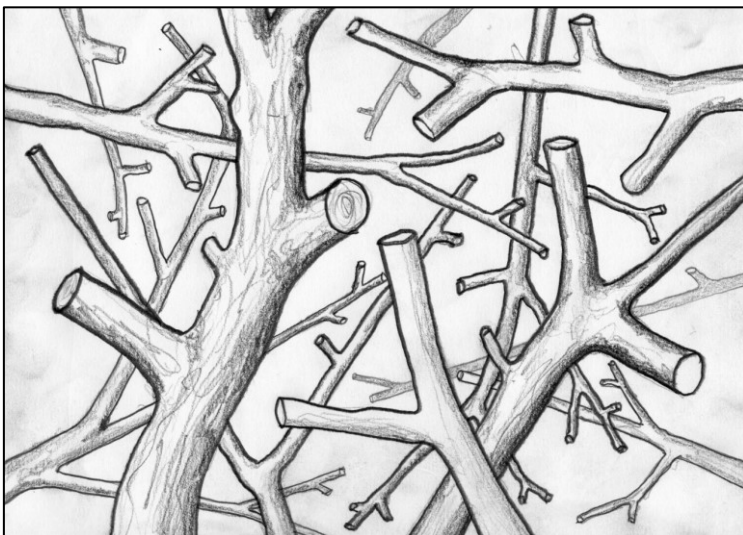
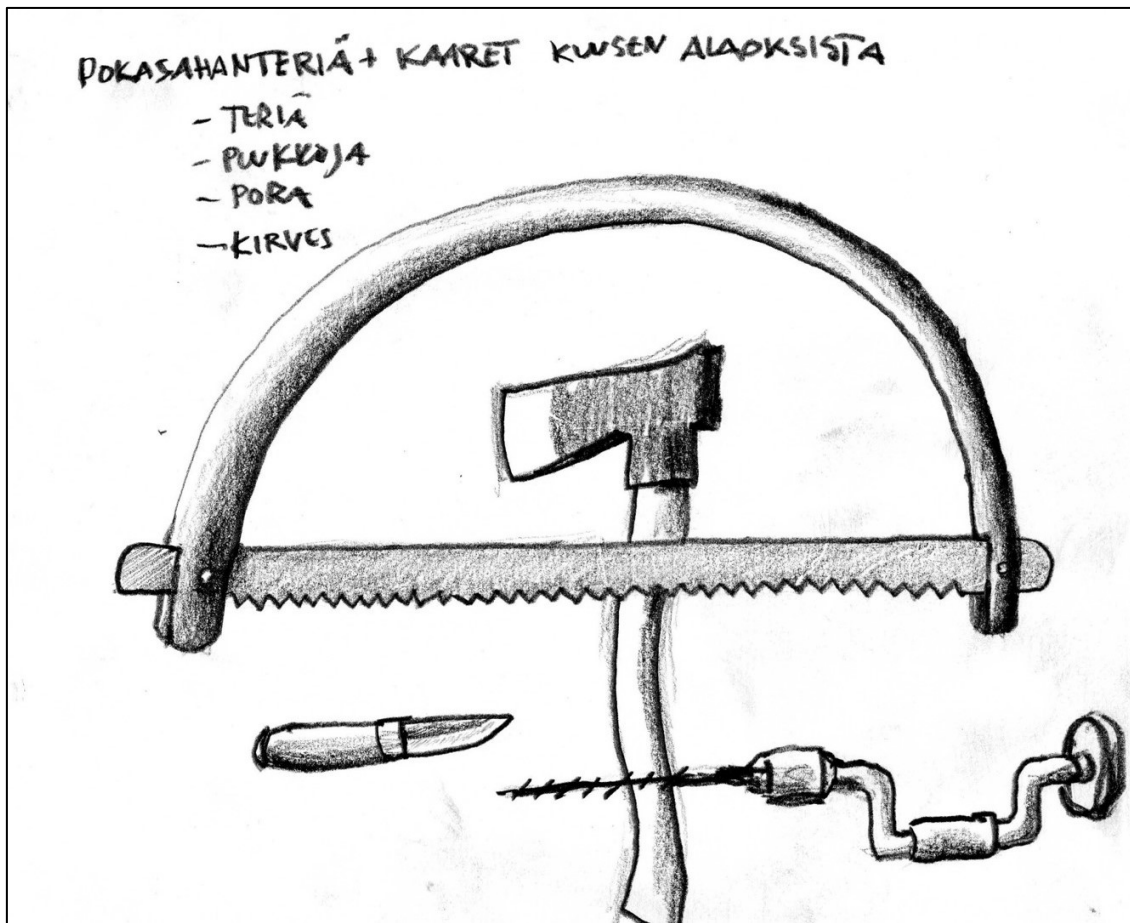
Anna metsä aineksias,
ainespuita ahkerille.
Anelijan olkapäille,
olanpäällä kantajille.
Niistä sulle rakennamme,
väkäpuista väkerrämme.
Peittos alle pesäsemme,
pesän pienen peitoksemme.

(Niin metsä vastaa -leiri, 2016)

IDEAKUVAT JA LUONNOKSET

HIISI VIEKÖÖN -KOULUTUSPÄIVÄN OHJELMA

Hiidenkirnu litistä Kuva: Mervi Suomalainen

Näätsä II -koulutus opettajille Hämeenlinnassa 19.2.2016

Ohjelma:

klo 12 - 13.45 Ahveniston kodalla (Olympiakatu 18-20) nokipannukahvit, kiehisiä ja 1800 -luvun hiihtometsästystarinoita. Kuvataiteilija Sami Karhusaari

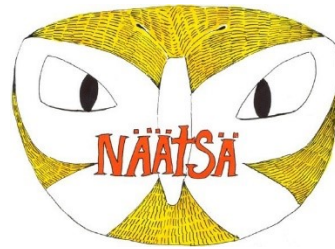
klo 14 - 15.30 Keittolounas (Paukkulantie 1), lounasseurana Maracat Caravan ja Cirkus Xanti -seurueiden esiintyjä

klo 16 - 17 Arx talon Keinusalissa (Keinusaarentie 1) alustus aiheesta Hiisipaikat ja hiisikäsite. Hiisi -hankkeen vetäjä, Taivaananaula yhdistyksen perustajajäsen Anssi Alhonen

klo 17 - 17.45 Kahvit Art Cafe Intolassa, kahvittelun lomassa ideoidaan opetuksen sisältöjä pöytäkunnittain

klo 18 - 18.50 Red Fever Tree -esitys Verstas-näyttämöllä (Keinusaarentie 5). Esitys on norjalais-suomalainen yhteistyö, jonka inspiraationa ovat toimineet eri maiden kansanperinteet ja tarinat ihmisen suhteesta luontoon ja puihin.

NAAMIOTEHTÄVÄ

NAAMIOTEHTÄVÄ

Osallistut Näätsä-leirin tervetuliaisjuhlaan Hakoisten linnavuorella lauantaina 30. huhtikuuta. Jokainen muinaislinnan juhlamenoihin osallistuja tarvitsee naamion. Valmista itsellesi sellainen. Muinaisissa juhlamenoissa ja rituaaleissa käytetyt naamiot ovat olleet pyhiä esineitä. Naamiota käyttämällä on luovuttu omasta arkisesta identiteetistä ja omaksuttu joku toinen hahmo ja sopiva mielentila, jossa on haluttu osallistua juhlamenoihin.

Ohjeita

Naamiota käytetään ulkona, ja sen tulee kestää kosteutta, liikuttelua sekä pieniä kolhuja. Naamion pitää olla riittävän mukava, jotta sitä voi käyttää liikuttaessa metsässä. Sen täytyy pysyä kiinni, ja sen läpi tulee pystyä näkemään ja hengittämään. Naamion materiaaleina voi käyttää mitä tahansa, ja valmistustekniikka on vapaa.

Rituaalinaamion tarkoitus on piilottaa käyttäjänsä arki-identiteetti ja auttaa häntä siirtymään haluamaansa rooliin. Naamion visuaalisen ilmeen voi valita vapaasti. Se voi olla esittävä, tunnistettava tai jotain aivan muuta ja outoa. Naamio voi olla huikean koristeellinen, minimalistisen pelkistetty tai mitä vain niiden väliltä.

Muuta kivaa

Halutessasi voit keksiä naamioillesi nimen ja tarinan. Voit myös kokeilla peilin avulla miltä naamio näyttää päälläsi eri asennoissa ja millainen liikkuminen sopisi mielestäsi naamiohahmollesi. Vielä nykyäänkin harjoitetaan muinaista alkuperää olevia naamiomenoja, joissa liikkuminen voi olla hienovaraista ja vähäeleistä kuten esimerkiksi joissakin idän kulttuureissa, tai rytmikkään riehakasta kuten afrikkalaisissa kulttuureissa.

Tutki ja pohdi

Tutustu mukana olevaan kuva-aineistoon historiallisista ja nykyään käytetyistä rituaalinaamioista. Anna mielikuvituksesi lentää, pohdi ja kuvittele mitä kuvien naamiohahmoilla on ehkä haluttu ilmentää. Mikä tarkoitus naamioilla on ollut kantajalleen tai kulttuurille, missä niitä käytetään? Mitä merkityksiä oma naamiosi voisi sisältää?

NIIN METSÄ VASTAA -ESITYKSEN JULISTE

NIIN METSÄ VASTAA

3.5 KLO 15.00 TAITEIDENVÄLINEN ESITYS
LAURINMÄEN MUSEO- JA LUONTOPOLKU-ALUE,
HÄKOISTENTIE 373, JANAKKALA

OPASTUS ESITYSPAIKALLE Keltaiselta talolta tai
LAURINKIEVARILTAKLO 14.45

TOTEUTUS NÄÄTSÄ HANKKEEN
LEIRIKOULULLE OSALLISTUVAT
TAITEEN PERUSOPETUKSEN OPPILAAT
HYVINKÄÄLTÄ, VANTAALTA,
HÄMEENLINNASTA SEKÄ BALAKIREVIN
TAIDEKOULUN OPPILAAT PETROSKOISTA

KUVA: EMMI NISUMAA

LASTEN JA NUORTEN TAIDEKESKUS
ART CENTRE FOR CHILDREN AND YOUNG PEOPLE
Villa Arttu | Kankurinkatu 4-6 | Fin-05800 Hyvinkää | www.artcentre.fi